

સુંદર કામદારની વાર્તા.

સંશોધન કરી છપાવી નવિદ્ય કર્તા
મંગળદામ જોડતારામ શાહ, બુકસેલર.

૬૦ રીચી રોડ-અમદાવાદ.

—૧૯૨૦—

પ્રવૃત્તિ ૬ ટી. મત ૪૦૦૦.

સવત ૧૯૭૬

સને ૧૯૨૩.

શ્રી જૈન વિદ્યા વિજય પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં આ પાટીલાલ
નાથલાલે છાપી. રીન્ડીરોડના પુલ નીચે—અમદાવાદ.

ક્રીંમત ૩ ૯-૧૧-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૮૪૭૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રૂંદર ડાખદારની વાત

વિષય ૬-૪

विद्यापट्ट
महापाठ
श्री श्री गुरुदेव

પુંદરકામદારની વાર્તા.

—*—

॥ શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥ શ્રી મારદાએ નમઃ ॥

પુરવછાયા — પ્રથમ ચારા વરણુ, ગણપત હાથ પાચ, બીચળ વાણી આપજો, મયા કરે તમે મય આખ્યાન કહું સુંદર તણું, જે સતવાદી કહેવાય, સાંભળતાં સુખ ઉપજે, મારી આશા પુરી થાય. વધવાળ કહે તમે સાંભળો, ચંદ્રશુભી રાજા વીર; સુભીને ઉત્તર દિશાએ, આખ્યાન કહું છું ધીર. નગર એક કનકાવતી, ત્યાં કામસેન રાજન; રાજ અતી રણીઆમણું, જોધને હરખે મન થોપાર—તેની નગરી જે ઉત્તર દીશે, તેમાં વરણુ અઢારે વસે; રાજ કુળ વસે છ ગ્રીશ, બ્રાહ્મણ વસે ત્યાં સરવે દીશ; ક્ષત્રી વસે ત્યાં શકસ ચાર, આઠ શકસ સોની કસાર, રમારા ત્યાં શકસ ચાર. પાંચ શકસ ઘર સાળવી તણાં, છીપા વાસો વસે ત્યાં બણા; બાટ ચીતારામાં નહીં મણા, વણુકારા વળી રહે છું હાર તે નગરી વરણુવી નવ બાય, ત્યાં કામસેન છે રાજન; પુત્ર ચાર છે રૂપ રતન, મહાબુધિવંત નહોતો કુમાર. શુભ સમજાનો તે બંધાર. પુરવછાયા—કનકસેન રાજા ચહી, તેને ચાર છે વન; પદમાવતી નારી ચહી, વધહોયન પ્રધાન રાજા—સમજસેન મોટારું નામ, માનસેન બીજારું નામ.

(૨)

સુદર કામદારની વાતો.

ધરમસેન ત્રીજો કહેવાય, સુદરસેન તે ચોથો રાય.

પુરવછાયા—એક દીવસ તેણે સમે, સભા ભરી રાજન;
માન કેઈ બોલાવીયા, ચારે જે નીજ તન ચોપાઇ—મોટા
પુત્રને પુછે રાજન, કેને નશીળે જમે તું અન; જુહું બોલે
તુને મારી આણ, સાચુ કહુંછ તને પ્રમાણ

પુરવછાયા—કુવર વીચારી બોલીઓ, ધીરજ રાખી
મન; તમ નશીળે જમીએ અમે, પીતાણ આજુ અન ૧
અમે છોડે તમ તણા, જુહું નહી લગાર, સત્ય વચન તમને
કહું, સાચુ માનો રાય. ૨ ચોપાઇ—તેડયો બીજો પોતાનો
તન એને એક કછુ વચન, સાચી વાત કહો આ જન, કેને
નશીળે જમે તું અન. તમે જુહું મા કહેયો લગાર, સાચી
વાત કરો નીરધાર, જેવુ હોય તેવુ કહો નીરવાણ, નહિને
તુજને માહારી આણ. ૨ પુરવછાયા—બીજો પુત્ર બોલ્યો
સહી, સુણો પીતાણ વચન, તમ નશીળે જમીએ સહી,
પીતાણ આજુ અન મેડી મોહોલ ને માળીઆં, ગજ રથ
મે ભંડાર; તમ નશીળે હોગવુ, સાચુ કહું નીરધાર. ૧ ચો-
પાઇ—તેડયો પુત્ર ત્રીજો તેણીવાર, રાજા બોલ્યો સુખ વી-
ચાર, સાચુ કુવર વહોરે વચન, કેને નશીળે જમે તું અન.
તેતો પુત્ર વડે તેણીવાર, સાંભળો પીતાણ કહું વીચાર; તમ
થકી નીપની આ કય, તે માટે બોહું ન બોલાય આણ
છેલ તમારૂં ગાત્ર, તેમાં અન તે કૈણજ માત્ર, એમ ક-
હીને છાનો રાય, તેડયો ચોથો સુદર રાય. પુરવછાયા—રાયે

સુંદર કામદારની વાતો.

(૩)

સુંદર તેડીઓ, નાનડીઓ તે કુમાર; તેને રાચે પુત્રીકું, સા-
ચુ બોલો આશી વાર. લાડકવાચો તું પુત્ર સડી. સાચુ
બોલ વચન, તે માટે પુકું તુજને, કોણ નથીમે જમે અંન.
વચન એવા સાબળી, સુંદર બોલ્યો તે વાર, પીતા મુરખ
હીસો સડી, ધિક ધિક તુમ અવતાર. ૪ ચોપાઈ—સુંદર બો-
લ્યો મુમથી વાણ, પીનાજી કાંઈ મનમુ બાણ, નામીમ સરવ-
ના ભેળા તાન, તેના બોલી નડી કાંઈ વાત. અકકાર કાંઈ
નવ આશીમે મન, સડને આપનારો જગજીવન, ઉઠરમાં
જીવ રહે કાજર, રક્ષા કરે છે દેવભોજાર. આગળથી દુધ
માનાને હોય, યછી જન્મ ત્યાં યામે સોય, પ્રાણી ઉપાડે
માંથે ભાર, બેટો થાય તેનો અવતાર, ૨૭ જન્મ દીધો તમે
મને તાત, નથીમ કરે તે સાચી વાત, નાનો પુત્ર એમ બો-
લ્યા વાણ પીતા સાચુ માનો પરમાણુ ૨૮

પુરવછાયા—વચન એવાં સાંભળી, ચઢી રાયને રીસ;
અરણુ કેરી આગળીથી, જવાળા ઉડી રીસ. ૧ છે કોઈ અ-
હીં હાજર સડી, આના ઉતારો શણુમાર, કહાડો મારી ન-
જર થડી, ન રહે નગર મોઝાર. આપકરથી એતો સડી,
એવુ પારખ બાણ, આડી વાત કોઈ જે કરે, તેને માદારી
આણ, ૩ કહાડ્યો કુવરને ત્યાં થડી, તે આળ્યો માતા
પાસ; આણુ મુખ ફેળી કરી, માએ નાંખ્યો નીધાસ.

ચોપાઈ—માતા મુખથી બોલી વાણ, સાંભળ પુત્ર અ-
તુર મુંઝવું, કોણે દુશીઓ તુજને તાત સાચી કહેરે મું-

(૪)

સુદર કામદારની વાતો

જને વાત. બોલ્યો સુદર મુખથી સોય, કરમે લખ્યું તે પાછું ન હોય. પીતાએ કાઢ્યો સુજને બાહાર, હું તો જઈશ વન મોઝાર વચન એ સુતના સાબળી, રાણી મનમા ઘણું કેળકળી, રાજને કહ્યું કરી પ્રણામ, શો ગુનો છે પુત્રનો શા-મ. રાજએ ક્રોધ કર્યો તેણીવાર, બોલીશ તો તુને મારીશ કાર પુરવછાયા—તારે રાણી રૂઢન કરે ઘણું, બેતા તેણી-વાર, પુત્ર પધારે વન વીશે, પ્રાણ તણુ આ વાર. ૧ ચોપા-ક—તોટક રાણી બોલી વાણ, સાંભળો રાજ ચતુરસુભણ, હવે હું તણુ મારા પ્રાણ, પુત્ર વીના ન રહું નીરવાણ. પુ-ત્ર વીના અહલુ બોલે જન, પુત્ર સમુ નહીં કોઈ ધન, રાણી કરે અતી રૂઢન, પુત્ર વંના ઘર જેવું વન, પુત્ર વીના પીયર નહીં માન, પુત્ર વીના મહિર સમસાન; પુત્ર વીના ઉજડ ઘર રાન, પુત્ર વીના ન ભાવે ધાન, માફ રીસાઈ બા-ચ છે રતન, મેહેર કરે હું જગણવન, એમ કહિને સુદર સામુ જીવે, સુતને કંઠે વળગીને રૂવે. સુદર માતાને લાગ્યો થાય, આસીશ દો તમે મોરી માય. તમ વચને સહુ સીદી ચાય, આજ્ઞા દો વનમાં જઈ માય. વળી કહેછે માતને વાત, કોનાં માતને કોનાં તાત, સાથે આવશે પુન્યને પાપ, અમે તો વન ચાલીશું આજ. પ્રાણી મરવ કરે જે કોય, પાછ-ળથી પસ્તાવો હોય, હું તો બીહું નહિ લમાર, મારે પણ મરવુ એકવાર. બોટો સરવ છે આ સંસાર, તે માટે જાણ લેઉ કીરતાર; હુંકમ હશે આબ્યાનો મી હરિ, તો મ-

સુકર કામકારી વાતો. (૫)

ળીશું માત તમને ફરી. પુરવછાયા—શીખ આપો મુજ માવડી કહું છું વારવાર, જીવીશું તો આવીશું, નહીં તો કોટીક જી-હાર, માત વગતી જોમ વહે, તુજ વીણ નવ રહેવાય; નેન પડે છે નિસરી, માફ કાળજી કડકા થાય

ચોપાઈ—આશીશ હઈ કહે વહેલા આવજો, સ્ત્રી ચાર પરણી લાવજો; જોમ માતા હીએ આશીશ, તમે જીવજો કરોડ ખત્રીશ આજ્યો એકલો વન મોઝાર, ખાર નીસરો રાજકુમાર, શુકન થયા રૂઠા નીરધાર. આજ્યો કુવર ગામથી ખાહાર પુરવછાયા—એક વિપ્ર વચન સુખડે લયો, ધેતુ વાંછી ગાય, વરકન્યા પરણી મળ્યાં, દેખી રીઝ્યા કુમાર. મા-લજી પુ પ લઈ મળી, પુત્રવંતી એક નાર, શુકન સહુ ચારા થયા જોઈ હરખ્યો તે ઠાર. ચોપાઈ—હરખ પામ્યો તે રાજકુમાર, આજ્યો વેગથી વન મોઝાર, હાથે મુદ્રીકા રહી છે જોહ, વાટ ખરચીમાં પાસે તેહ. શુકન વંદી આજ્યો જોટલે, પ્રધાન પુત્ર મળ્યો તેટલે. સ્નેહી મીત્ર તે સુઠરનો થાય, કહે શા માટે કેળ્યા રાય. વાત વિસ્તારી કહો મુજ ખાત, તવ કુવર જોહ્યા સાક્ષાત; દેશવટે હીધો રાજન, તેથી હવે જાશું અમે વન. તવ પ્રધાનપુત્ર જોહ્યો વાણ, અમે લે-ળા આવશું જાણ, તુજ વીના તે કેમ રહેવાય, ઘડી એક વ-રસની થાય. સુકર કહે પાછા જાઓ વીર, વનમાં વેહું દુ-ખ શરીર, સુણી મીત્ર જોહ્યો વચન, લેવો આવીશ હું તો જાન જોડે જજી આજે જોટલે; વજીર પુત્ર મળ્યા તેટલે

(૬)

સુંદર કામદારની વાતો.-

તમે શાખદા થયા કયાં બાઈ; તવ કુખથી બાદયા તે ધઈ;
 દેશવટો દીધો છે તાત, માંડીને કહિ સંરવે વાત; વચન તે
 કુંવરના મુણી વળતી તેણે વાણી બણી, ત્યા થકી ચાલ્યા
 જેટલે, ફાટવાળા પુત્ર મળ્યો તેટલે, તેણે જહાર દરયા મહા
 રાજ શાખદા થયા તમે કયાં આજ તેનું કારણ શું છે મન,
 અમ આગળ કહેને વચન, કુંવર બાદ્યો મુખથી વાણી
 દેશવટો દીધો તાતે જણ માટે અમે તે વન ચાલશું, ફા-
 ટવાળા પુત્ર કહે લેળા આવશું; પછી વાત કુંવરે કહિ, મા-
 ની નહી અમે આવશું સહિ ચાર જણા ત્યા લેળા થઈ,
 વન ચાલ્યા તે ત્યા સહિ, બેજન જોકે ચાલ્યા જેટલે, ત્યાં
 અચરત દીકું તેટલે ત્યાં સરીતા વહે સવળી, નહાતા પાપ
 બાંએ સહુ બળી, ત્યાં દેવળ શીવનું સહિ ચારે કુંવર ત્યાં
 આવ્યા વહી, ઉત્તમ સ્થળ; બેઈ ઉત્તરો તાંકા, રજની વાસો
 રહીશું ઈહા, ચારે કહે તે ગમી વાત સ્થીર થઇને બેઠા
 બહી ભાત. જોકે બીજા પ્રત્યે કહિ વાણી, કાઈ પાસે ધન
 નથી બધું, રાજકુંવરને હાથે જેહ, મુદ્રિકા હતી હેમની
 તેહ. તે લઈને વેચવા બાય, દ્રવ્ય લઈ આવ્યા તે રાય;
 ત્યા આવી કીધું ભોજન, ચારે જણ મુતા તે દિન, રાજકું-
 વર નીકાલશ થયો; ચારે જણ વિચાર કર્યો પુરવછા.
 આ—ધન નથી કાંઈની કને, જમવું બેઈશે ચાર; વનમાં
 દુઃખ અતી ધણું, જોમ કરતા વિચાર મુતો મુંદર મહેલિઓ
 અણે દીઠી બાય. પ્રભાતે મુંદર ઉઠિઓ, ત્રણે નવ દેખે કયાં

મુંદર કામઠાણની વાતી.

(૭)

ય. પછી કુવર ભડી ચાલિઓ, સોચ કરતો મન; કવેળા એ
કેઈ કેઈતુ નહીં, એમ વિચારે મન.

ચોપાઈ—પછી મુદ્રીકા વેથી જેહ, હવે તેતું કપન્યું
તેહ, લેઈ કુંવર ત્યાથી ચાલીઓ, ત્યા મુંદર પથે હાલીયો.
પછી માસ એ ચાલતાં થાય છેટે પોચો તે મુંદર સવ;
ખરચ આની રહિ ત્યા બાણ, અપવાસ ત્રણ થયા નિરવાણ
એક નગર આંચુ છે જ્યાહા, રતનપુર તે તો કહેવાય;
તેમા રતનસેન રાજન, તેજપાલ નામે પ્રધાન ૭૩ તે નગર
હુકડા આંચા સાર તારે મુંદરે કર્યો વિચાર, નથી આ-
વા કાઈ માહારી પાસ, મુને ત્રણ થયા અપવાસ. ૭૪ તા
રે વીચારી કીધો સાર, એક બાંધ્યો કાષ્ટનો ભાર; તે ભારો
લેઈ પરવર્યો, નગર સમીપે લઈ નીસર્યો. ૭૫ લલો લ
લો તું દીનદયાળ, કે જહાડે ન ઉપાડયા ભાર, આંચો નગર
પાસે જેટલે, શુકન ફડા થયા તેટલે ૭૬

પુસ્તકાયા—શુકન રાજાને ફડા થયા, વર કન્યા પરણી
બય, આદાણ વેદ લાણે ઘણા, બોલે જય જયકાર. ૭૭
નગરની શોભા અતી ઘણી, મુખથી નવ કહેવાય; મુવરણ
કળસે નારીયો, નીર જરીને બય. ૭૮ મુંદર ચાલ્યો તે ન
ખરમાં, આંચો ચઢતા મોભર; ભારો લેઈને ઉલો રહ્યો,
તે ભેતાં તેને દાર. ૭૯

ચોપાઈ—મુંદર ઉલો તે ચઢતા મોભર, ત્યાં લ-
ણવે મહ્યો નીશાળ, પડ્યો બોલ્યો મુખથી વાણ, મુંદર

(૧૮) સુઠર કામદારની વાતો.

કેરા ભારાને બધુ ૮૦ તેણે સાઠ કરાવ્યો જેટલે, સુઠર આવી
 હલો તેટલે, ભારાનુ મુલ કરો તે ૮૩૦, જે માગો તે
 આપુ અમો ૮૧ તારે સુઠર બોલ્યો વાણ, મુને મન
 બેઠ્યો નીરવાણ; બે ૮૬ હું જનજ જમુ, ભારો આપી
 ભમતો ફર. ૮૨ તારે પંડ્યો બોલ્યો જેહ, પેટ વડીએ
 રાખ્યો તેહ, ત્યાતો સુઠર રાત રહે, મુખ હુખ જે પડે તે
 સહે. ૮૩ પુરવછાયા—પછી પેટવડીએ રાખ્યો સહી, સુઠર
 તેણીવાર, ખાચ પીએ દીન નીરગમે, નીત લાવે કાશ્ટનો
 ભાર ૮૪ હાથમા ઓઠણુ પડ્યાં ધણાં તારે પંડયા વીચારે
 મન; કામળ કાયા દીસે ધણી, એ સુખીયા દીસે તન
 ૮૫ ચોપાઈ—સુખીયો દીસે ઓ તુંરે તન, એમ પડ્યો
 બોલ્યો વચન, કાપ્ટ બવા દે આણે કામ, નીશાળનુ તું
 કરજે કામ ૮૬ સુઠર તોએ ન બોલે લગાર, મુરખો નામ
 પાટયું તેણીવાર, તે નીશાળીયાને મન લાવે, મુરખો કહીને
 બોલાવે ૮૭ પુરવછાયા—મુરખો મુરખો સરવે કહે. વાહા-
 હો લાગે અપાર, ખત્રીશ લક્ષણો છે ખરો, પુષ્ક બોલે નહી
 લગાર. ૮૮ તન ફડો તેજપાળનો, બણે નીશાળે સાર; ભાવ
 બહો પંડયા તણો, તે રાજતણો કામદાર ૮૯ રતનસેન
 રાજ સહી, તેની પુત્રી જેહ, તે નીશાળે બણે સહી, કુલ-
 વતી નામે તેહ. ચોપાઈ—કુલવતી બણે તે નીશાળ, તે
 તો રતનસેનારે બાળ રૂપવંતી કળા અપાર, અતરપટ
 બાધી બણે નીધાર ૬૧ પડ્યાને મન લાવ અપાર કુંવરી

તેજ તણે જાડાર, ત્યાં જણે તેજપાળનો કુમાર, ભાવે મણે
કુળવંતી નાર, ૯૨ પુરવછાયા—મણા દીવસ એમ વડી
ગયા, એતાં તેણે ઠાર, અતરપટ હિંચો કયો, દીઠો તેજ-
પાળ કુમાર. ૯૩ નજરે નજર લેખી થઇ, મોહ પામ્યાં
ઝેલું જણ; માલોમાંહે સમજી રહ્યાં, એનાં તે પરમાણુ ૯૪
નેન પદારથ નેન રસ, નેન નેન મલત, જ્યારે થાય છે
પ્રીતડી, પ્રથમ નેન કરત ૯૪ પ્રીત બધાણી પ્રેમશુ, ન-
જર થતા એક; જીવન પ્રાણ છે માહરો, વાહલો મુજને
વીશેક ૯૫ નજર ઝટ લાગી રહી, સામા ગેડા શેણ; હંધયું
રાખે હાથમા, પણ ઝડપ નાખે નેણ. ૯૫ સજન સાથે
પ્રીતડી, મન બાંધુ તે સાથ, વહે વાંધો ઘણો અગમાં,
ન ગમે બીજી વાત. ૯૭ હવે હું તો શું કર, એ વીના ન
રહેવાય; એ એને ફેણ નહી, તો પ્રાણજ માહરો જાય.
૯૮ જે ઘડીએ મે ભાળીયો, દીઠો પડઠા માહ; તે ઘડીનો
ચટકડો, ઝુને લાગ્યો હંધયા માહ. ૯૯ એટલા દીવસ એજે
ગયા, મે એ કેજ્યો કામદાર, હવે ઉપાય કંઈ સડી, એમ
વીચારે નાર. ૧૦૦ પ્રીત લાગી છે તેણીવાર, કુળવંતીએ
કયો વીચાર, સાહ કયો ત્યા મુરખાને જણ, જા હો પા-
ટલો નીરવાણ. ૧૦૧ કુળવંતીએ દીઠો લગાર, પાટલો
નથી મોકલ્યો સાર; પાટીમાં લખ્યો, એ તું વીચાર, તું છે
મારો પ્રાણ આધાર. ૧૦૨ પાટી આપી મુરખાને તેણીવાર,
આપજો તેજપાળ કુમાર; મુરખે હાથમાં લીધી સોય, મન

(૧૦) સુદર કામદારની વાતો.

વાંચીને વીરમે હોય. ૧૦૩ આ તો પ્રીત બંધાણી અપાર, સુરખો મનમાં કરે વીચાર; જોઈ પોરણુ એતુ સોય, તેમાં બીજો નવ બણે કાચ, ૧૦૪ લઈ પાટીને સુરખો બચ; તેજપાળ કુંવરને આપી ત્યાય, ધનપાલ છે તેતુ નામ, વઠો નીકાળીઓ તે કામ. ૧૦૫ પાટીમાંહે લખ્યો વીચાર, તુ છું માહરો પ્રાણુ આધાર, મારૂં તુજશું બધાણું મન, કાલો કાલો તેજપાળનો તન, તુજ વીણુ એક ઘડી ન રહેવાય, ઘડી એક વરસની થાય, તમારા મનનીરે બણો તમે, ઝાઝી વાત શું કહીએ અમે; સુરખે પાટી આપી સાર, તેમાં બણ્યો તે સરવ વીચાર, પુછે પાછો ઉતર જેહ, કામદારે લખીઓ તેહ. ૧૦૭ પુરવછાયા—પાછો આઠજ માં. હીઓ, સાવળરે તું નાર, તમે લખ્યુ તે સમજ્યો, હરખ પામ્યો અપાર ૧૦૮ પણુ એક કબિતક છે ખરું; બણે તાહારો બાપ, સુખમાથી દુખ ઉપજે, થાય ધણો સ. તાપ. ૧૦૯ અમે જાતે વાણીયા, તમારો વાત રાજન; તે માટે તમને કહું, વીચારી જોજો મન. ૧૧૦ પણુ એક વાત તમને કહું, સોર તણું નહી કામ; એ વાત શુપત રાખવી. જોતા જોજો કામ. ૧૧૧ ચોપાછ—લખી પાટી તે આપી હાથ સુરખ મનમાં સમજ્યો વાત; સુરખે પાટી હીધી બણુ, કુંજવંતીને હાથ પ્રમાણુ. ૧૧૨ કુંજવંતીએ વાચ્યો વીચાર, જે લખ્યુ તેજપાલ કુમાર; પાણુ વચન લખ્યું પ્રમાણુ, મારા રુચ સમે તુ બણુ. ૧૧૩ માટે કરવો એક ઉપાય, જેમ

મુંદર કામદારની વાતો. (૧૧)

કોઈ ન જાણે રાય, મારા પીતા કહીએ બેઠે, તેને લાડકે
 'વધ' હું તેહ ૧૧૫ તાર કોઈ નવ લીએ નામ, તે માટે
 નીચે કરવુ કામ, તું તો માહારા પ્રાણ અધાર, એક ઘડી
 ન મેહું આ વાર. ૧૧૬ તે માટે કરવો પરપથ, જેમાં
 આવે કંઈ નહીં આશ; તે માટે એક કહું છુ ઉપાય જેમ
 આપણે મુખડુ થાય.

પુરવછાયા— મુખ થાય જેમ આપણે, એક કહું ઉપાય
 દશર દેહેર છે સહી, ત્યાં તમે આવો રાય. ૧૧૮ દીઠો
 ઈશ્વર ધન આમળો, તમે જાણે તેને કામ, રાતે હું આવું
 સહી કહી પોતાનુ કામ. ૧૧૯ ઘડીમા સાઠે કેશી કહી ઘડીએ
 અય જોજન ચાર; જો પ્રમાણે છે આપણે, હું આવું તેને
 કાર. ૧૨૦ ચોપાઈ —હું આવું છું પ્રાણુલવન, સામગ્રી
 કરજો આણે ઇન, એમ પાટીમા લખ્યો આક, મુરખાને
 આપી નીસક ૧૨૧ મુરખો વાચુ તેણી વાર તે
 નવ જાણે કુલવતી નાર; પાટી દીધી તે શેઠને હાથ, વાંચી
 મનમા સમજ્યો વાત, ૧૨૨ પોતાની સામગ્રી થાય, મુરખો
 પડયાની પાસે જાય; પડયા શીખ દીએ જાણુ ચેર, વળી
 આવશું પાછો ફેર. પુરવછાયા—મુરખો રાજ થઈ
 ને કહું આ ચેર નીરધાર, આજા લઈ તે આવીયો તેજ
 પાલને દાર ૧૨૪ ઠેઠેવા લાગ્યો મુખચક્રી, મુરખો તેણી-
 વાર, જો મુખ કંઈએ આપણુ, તો ચેતી દ્યો આ વાર
 ૧૨૫ નજરે ખેલ મેં નીરખીયો, કીધો એક વીચાર; કુલ-

(૧૨) સુંદર કામદારની વાર્તા.

વતી ધનપાલ બે, નીકળી જશે બકાર ૧૨૬ લાગે કાજ
 સરે નહીં આબરૂ ભેતા બચ, માટે ચેતો આ ધડી, જેથી
 રૂકુ થય. ૧૨૭ એ માનો નહીં માહફ, જુરો પુત્રની પેર,
 આયુ' જીવું બલુશો, પોતાકેરે લેર ૧૨૮ ભેતાં સાચું નીક-
 ળ્યું, કમજ કયો તે વાર, તાણુ હમ મહી પુરીઓ, પો
 તાનો કુમાર ૧૩૦ ઉતારીને તે આવીઓ, લેગે મુરખા
 પાસ; સુઠી ભરી રૂપીઆ તણી, આપી કહ્યુ શાખાસ
 ૧૩૧ ચોપાઇ—તે આગ્યો મેહલેથી બાહાર, જે છે તેજપાલ
 કામદાર; મુઠી રૂપીઆની આપુ તને, બહુ થયું જે
 ચેતાગ્યો મુને. ૧૩૧ કોઇને કહીશ નહીં એ વાત ઉ-
 પકાર માનુ તુજ બ્રાત, મુરખો કહે મુને છે સઉ જ્ઞાન,
 વાત કોઈ નવ બલે પ્રધાન. ૧૩૩ એમ કહીને ચાલ્યો
 તેણીવાર, આવી કલો તે મધ્ય બનર, ગુજરીમાં છે વચ્ચ
 અપાર, ભેષ્યે તેવા લીધા નીરધાર ૧૩૪ વગી લીધા
 બીજાં હપીધાર, આઝી નીકળ્યો નગરથી બકાર, પ્રિને કર્યું
 શીવ પુજન, ચાલ્યો સુંદર તેને હન ૧૩૫ પુરવઠાયા—મ-
 હાર નીસર્યો તે સહી, આવીઓ શીવ મંદીર, પુજા કીધી
 પ્રેમશુ, મનમાં રાખી ધીર. ૧ સ્તુતી કીધી અપીક લણી,
 પુજા કીધી અપાર, તજ સાહ કરે બે મુને, તો તુકયો શીવ
 ચીપુરાર. ૨ પુજા કરી બેઠા સહી, રાત પડી નીરવાણ,
 કુલવંતી ત.પર થય, તનમજ આવવા બજ, ૩ લડીઆ
 ભેજન સાહણી, લીચી તેણીવાર; લેગે વહીને આઝીયા,

સાથે લીધી વસ્તુ સાર, ૪ ચક્રીને ચાલી સહી મનમા ઘણું
રળીયાત, ચાલ ચાલે વેગે સહી, ઢાસીશુ કરતી વાત ૫
મીત્ર વાટ બુવે ખરી, તેજપાલનો કુમાર, અમુર થયું ઝટ
ચાલીયાં, પોહોયા સીધ તે ઠાર. ચોપાઈ—એટલે આબ્યાં
ફેવલ મોબર, સાદ કીધા ત્યા તેણીવાર, કાદ કીધા ત્રણ
નેટલે, ઉઠી બેઠો થયો તેટલે ૭ સાદ હકારી રતુકાર,
ચઢી બેઠો સુદર તેણીવાર, મહા વનમા ચારે જણા ત્યાથી
ચાલ્યાં તે ઉતાવળા ૮ પુરવઠાયા-પશ્ચીમ બેઠો મુરખો, આ-
ગળ તે રતુકાર, વચમાં રાણી કુલવતી, તે સાદ હાકી તે
વાર ૯ પવનવેગે સાંઢણી, અધર ચાલી બચ; મનમા
આનંદ અતીધણો, ઉલટ અંગ ન માય ૧ આશા પોહો-
તી અતી ધણી, હંધડે હરખ અપાર, આળે ભાગ્ય અમ-
તણું, હું પામી એ ભરથાર. ચોપાઈ—ગડગડ સાદ હકારી
બચ, અધાર વનને મારગે ધાય, પવનવેગી સાદ અપાર
નીસરી બહુ ૫ થ મોબર ૧૨ તારે કુલવંતી બોલી પ્રકાશ,
આબ્યાં આબ્યા બેજન પચાસ, સે ન બોલો પ્રાણુલવન,
માફે તમમાં વળગ્યુ તન ૧૩ રાખી રાત ત્યાં વહીને બચ,
તમાશા મનમાં કાંઈ નવ ધાય, એમ બોલી કુળવંતી નાર,
સાબળો તેજપાલ કુમાર. ૧૪ વાત કરી મુરખથી સાર,
શું મનકામાં કરે વીચાર, બીક ઠેાની ધરોઠો મન, નથી
બોલતા મુખથી વચન. ૧૫ મુરખો બોલ્યો નહીંર ભમાર,
તારે બોલી તે રતુકાર, તમે છાનાં રહો મોલી માત, હથ-

(૧૪) મુંઠર કામદાર થી વાત.

જાં એના થાયે પ્રમાણ. ૧૬ પુરવઠાયા—રતુકાર બોલી
 સહી, સામગો કુળની નાર, વચુક કેરો બેટો, બીટીક
 ખરે અધાર. ૧૭ રાત અધારી ઉપરે, ચોર હરો કાંઈ બચુ;
 તે માટે બોલે નહીં એ છે ચતુર સુખચુ. ચોપાઈ—ચતુર
 હોય વચીકનો તન, માટે નથી બોલતો કાંઈ વચન, આપણે
 નારી નાનેરાં બાળ, ચોર મળે તો થાય જ બાળ. ૧૮ કોઈ
 હુટી લે આપણું ધન, એમ સુખથી બોલે કામન, તે માટે
 છાની રહે માત, વનમાં ઝાંઝી ન કરીએ વાત. ૧૯ વાત
 કરે ને સાઠ ચાલી બય, તારે બોલી કુળવંતી ત્યાય, બીક
 કોની ધરોછો મન, બોલો બોલો પ્રાણજીવન. ૨૦ વાત કરે
 ને સાઠ ચાલી બય, પ્રાત કાળની વેળા થાય; વીતી રજ-
 નીને ઉઠ્યો કન, તારે મુરખે મુઝબકાવ્યું વહન. ૨૧ તારે
 બોલી કુળવંતી નાર, તું તો સામળ રતુકાર; આતો તે-
 જ પાલનો કુમાર, મુરખો વર ઓળખ્યો તેણીવાર ફટફટ પાપણી
 વીધાત, મને હુખ તણી તું ઢાત, કુળવંતીને થઈ મુરછાય, પડી
 મઈ ત્યા પૃથ્વી માંઢ ૨૨ છાતીયું ચાપી રતુકાર, ખમા ખમા
 તુજને બહુ નાર, નેત્રથી આંસુ પાતજ થાય સુખથી કાંઈ
 નવરે બોલાય. ૨૩ પુરવઠાયા—ખમા ખમા ઢાંચી કહે,
 જીડી તે ફેદીયા માંઢ, ઘડીકા બે પુકે સહી, ટાંચી ટીકા
 મુરછાય. ૩ વળતી તે કોપે ચઢી, કુળવંતી બોલી વાણ;
 સુખ નવ બેઠે મુરખનુ, હું છાડુ માહારા પ્રાણ. ૨ રીચ
 ઘણી ચઢી નારને, બોલી મુખ તે વાર, આસુ પડે બહુ

આંખથી, કાઢી પગની પેંઝર ૩ એનું મુખ દેખુ નહીં,
 પાપી એ કહેવાય, વાહાલા, વછો હોએ સહી, ત્યારે ઇલાથી
 ભાગ ૪ કાઢ કાઢ એને સહી, મોઢું એનું બાળ, તે માટે
 તુજને કહું, એને હેઠે ઉતાર. ૫ તારે મુરખો બોલીયો, કે-
 લુ આવે તુજ સાથ, શીવને દેહેરે આવીને, કીધી મુજને
 ઘાત ૬ હું મુજ કરવા આવીયો, સહાશીવની જેઠ; ભાંજ
 પીધી એ હતી, ઘાતજ કીધો તેહ ૭ મામ કામ મુકા-
 વિયુ, મુકાવી નીશાળ, અવગુણ કીધો તેં સહી, વળી દે છે
 મુજને શાળ ૮ એપણું—એમ કહીને ચાલ્યો તેણીવાર.
 ત્યારે બોલી તે રતુકાર; આપણે ઉઠ્યા એકલાં વન, ચોર મ-
 ણે તો લઇ જાય ધન ૧ પુરૂષ વીના કેમ રહેવાય, એ
 રાધિકા ધાન સ્ત્રી કહેવાય, જે સ્થાનકે નારી જાય, પૃથ્વી
 તેને ખાવા પાય ૨ એમ કહે તે રતુકાર, એ પાપીને માર
 પેંઝર, એને દેખી વ્યાપે કાળ, માહારી નજરથી મોઢું
 બાળ. પછી મુરખો બોલ્યો તેણીવાર, ભડો ભડો તું વી-
 ચાધાર, કામોદર છું તમારો દાસ. શેવકને લલો વીચાસ
 ૪ મઠિ વાર કરે મુજ સ્વામ, હું તો જપુરે તમાર નામ;
 તમે ભક્તવણ પ્રતિષ્ઠાળ, મહાર કુખ, કાપો ગોપાળ ૫,
 પુરવણ્યા—દાસ પ્રભુ છું તમતલો, કરણનીધી કેશવરાય
 એમ કહેતો ચાલીઓ, શેષ કરતો જાય, ૬ સુંદર ચાલ્યો
 વનવીરે બોલી ત્યાં રતુકાર, બાઈ ૭ કહું, જે સામગો,
 સાદાંકરે આ વાર ૭ એપણું—કાલ કરે છું એને ચાર.

(૧૬)   સુઠર કામદારની વાતો.

ત્યારે ઘેલી કુળવતી નાર, કહું તારે તું ધરને સાર સુઠ
જામળ ન કરને, હ્યાર ૮ તારે મન આવે તે કરનાર, ત્યારે
સાઢ કીધો તેણીવાર, તું આવ સુરખ આવે કામ, એમ
કહી બોલાવ્યો કામ, ૯ સુરખો ઉભો રહ્યો તે બધુ
ત્યારે બોલ્યો સુખથી વાણ, મારો વાકે નથી લગાર, તમે
તેડી આવ્યા વન મોઝાર ૧૦ એવા આવોને સુરખા ભાઈ,
તમે રીસ ન કરજો કાઈ, ત્યારે પાછો આવ્યો નીરધાર,
સાઢ હકારી તેણીવાર ૧૧

પુરવછાયા—સાઢ હકારી ત્યાં થકી, કે પવન વેગે પળાય;
ઝળહળતું ઝળકી રહું, એક નગર અનુપમ ત્યાંય દીસે
બહુ રળીયામણુ, બધે હોય કંઈલાસ, સાઢ વેગે અવી સહી
તેજ નગની પાસ, ૨ એક પુલવાડી ફીકી સહી, સાઢ હ-
કારી તે માહી, ત્યા આવી ઉભા રહ્યા, પછી નગર નીરખે
ત્યાહી ૩ હયા મદીર માળીઆ, ચોલો તેજ પ્રકાસ, હેમ
મહુલે ચોભતી, નારી મન ઉલાસ ૪ ચોપાઈ—નીર ભર-
તીતી નારીઓ ચોએ તેનું રૂપ રેખી મન મોહે, ભલાં
ચઢતા શેરીને પોળ; સામસાગી હાટની જોળ. ૧ લીપી
જીત કનકની ગાર, નાટારમ ત્યા નૃત્ય અપાર, રેખી હરખી
કુલવતી નાર, બોલી કારી પ્રત્યે તેણી વાર. ૨ ત્યા કુળ-
વતી બોલી વણ, સાંભળ કારી અતુરમુબણ; હવે ખીજેર
ક્યાં જવાય, બેને શુકન રૂઢા થાય. ૩ ખર જમણે યારે
આવાર, એમ કહે કુળવતી નાર, જળ ભરતી નારી ચોત્ય

ફડા એવા શુકન હોય ૪ પુરવછાયા—કુળવતી એમ ઓ-
ચરી સામળ તું રતુકાર, ક્ષુધા લાગી ઉઠરમા, જમવા નહી
લગાર ૧ તું મેકલ મુરખાને સહી, ખાવાનું લેવા સાર;
ત્યારે ત્યા બોલાવીઓ, તે વેળા રતુકાર ૨ લાવ ખાવાને
તુ તો સહી, તું જ ચઉટા મોઝાર, તવ મુરખો મુખથી
મોઝીયો, મુજ પાસે ધન નહી લગાર ૩ ચોપાધ—મુજ પા
ધન નહી લગાર, ત્યારે બોલી રતુકાર, ધન આપો તમે મોરી
માય, જેમ મુરખો ચઉટામા જાય, તારે કુળવતી કરતી
જતન જુગતીથી ત્યા કાઠયુ રતન; આપ્યું મુરખાને તેતો
ત્યાય, મુરખો લઈ બજારે જાય, ૪ ઝવેરી હાટે આવ્યો
તે જાણ, આવી મુખથી બોલ્યો વાણ, ઝવેરી હાટ કયા છે
જેહ, એક વણ્યો બોલ્યો તેહ ૫ રાજદાર ગયા છે સાર,
ઝવેરી હાટે નહી આવગ, તે વણીકના મુણીને વચન, મુરખો
વીચાર કરતો મન ૬ પુરવછાયા—વીચાર ત્યા મનમાં
ક યો, જાઉં રાજને ઘેર, રતન પારખું ત્યા કર, જોઉં
એની પેર. ૧ સુંદર પોતે આવીયો રાજા કેરે દાર; આવી-
ને ઉભો રહ્યો, કીધો ત્યા જુહાર, ૨ તે ભદ્રસેન રાજા
ખરો, ભદ્રાવતીનો નરેશ, ત્યા સુંદર તે આવીયો, જોખન
બાળે વેગ. ૩ જુહાર કીધો સરવને બોલ્યો મુખથી વાણ,
માન દઇને બોલીયો, ભદ્રસેન રાજાન ૪ કેણુ તણુ તમે
બેટા, કીધો તમારો દેશ, શા કારણુ તમે આવીયા, એમ
પુછે નરેશ. ૫ પૃથ્વી દેશ અમારડો તાત તો સરજણુ

(૧૮)   સુંદર કમહારની વાતો

૬૦ શેર અન્ન માટે આવીયો, જો લખ્યું હશે કીરતાર
 ૬ ચોપાઈ—કીરાતરે લખ્યું તેહ હોય, અદકુ ઓછું ન કરે
 કેય એક રતન છે મારી પામ, જીવે અવેરીને થાય વીશ્યા
 ૭ તે માટે આવ્યો છું જાણ, ત્યારે રાજા જોલ્યો વાણ
 આર રતન છે અમારી પામ, જોવા અવેરી આવ્યા પ્ર
 કાશ ર અવેરી હજી છે ન્યાય, રતન પાંખુ કરે આય,
 જોઈ સુંદર જોલ્યો તે વાણ, ૧ નમા સમરયા તે સારગપ્રાણ, ૩
 પ્રભુ દામોદર બાહસુકુંદ જયશ્રી દેવકીજીના નદ, માડ વચન
 સાચુ થય તમે તૂટે જો વધકુંઠરાય પુરવછાયા—વધકું
 ઠવાશી છો તમો, રવત્રી દીન દયાળ, વચન સાચુ હોય
 સહી, તો કરો મુજ અમલળ અવેરી પ્રત્યે જોલીયો,
 સુંદર સાચી વાણ, રતન જે જોટા સહી, જે સાચા નીરવાણ,
 ૬ જો તમો માનો નહી, તો પાંખુ કીરે સાર, એરણ
 એક મળાવીયે, ખગર પડે નીરધાર ૭ ચોપાઈ—ખગર પડે
 ત્યાં સાચી નીરધર, પેસી જય એરણ મોજાર, તેતો અંતુ
 નિશચે કેહેવય, જોટાના તો કટકા થાય ૧ મળાવી એરણ
 એ વાર ઘા કરવાને તેડયા હુહાર, રતન મુખ્ય એરણપર જેહ,
 ઘાણ પડયે કટકા થયા તેહ ર ખીજી રતન મુકયું તેણી-
 વાર એરણમા પેહુ નીરધાર, સરવે જોઈને અચરત હોય,
 એવો પુરુષ ન દીઠો કેય, ૩ અવેરી આખા પડીયા મન,
 ઘણી રીસ ચડી રાજન, રાજા કહે પરીક્ષા સારી કેવી,
 અવેરી જીહા પડીઆ તેવી ૪ પુરવછાયા—રાજા રીસ કરે

સુષ્ણી ઝવેરીને તે વાર, બપોળને મોકલો, લુટી દેવો
 ઘરમાર. ૮ સુંદર પસ્તાયો ઘણો વીચારયુ નીજ મન. સમ,
 બાવી પોતે કહે, સુષ્ણી ચતુર રંગન ર નજર સહુની
 આમની, બુલે મોટેરા જન માટે મફત કીજીએ, રીસ
 ન ધરીએ મન, ૩ ચોપાઈ—ફડા રાખ ન કરીએ રીસ,
 મુઠા ઝવેરી દીએ આશીશ, તમ વચને રાખ કહે મુઠી દેડ,
 કહોતો મારીને હડજ લેઉ, ઝવેરી મુઠ્યા તેણીવાર, તેતો
 હરજ ધરે અપાર, કોઈ આગ્યા મુવકના રાય, વીચર મનમા
 કરતા બચ ર રતન હતુ પોતાની સાથ, તે દીધુ ઝવે
 રીને હાથ, રતન આતો અમુદ્ય કહેવાય, તેનુ મુલ કોણે
 નવ થાય ૩ ઘરેણે મુકયુ તે તો બણ, લાખ રૂપીયા લીધા
 પ્રમાણ રતન દીધું ઝવેરીને હાથ, ત્રાખ રૂપીયા લીધા સાથ
 મુરવણાયા—લાખ રૂપીયા તે ઘડી, લીધા પોતે સાથ, હથ
 હેબાર ત્યા રાયને, આપ્યા હાથોહાથ ૧ રાખ બહુ રાજ
 ચલા, સુંદરને કહે વચન, કામકાજ હોય અમતણુ મને
 કહો આ હન ૨ સુંદર વળનો બોલીયો, રાખ પ્રત્યે કહે
 વાત, મોહોલ જોઈ જોઈએ ખરો, અપાવો તમે હાથ ૩
 ખન એસે તે આપશુ જોતા તેણી વાર શુધ કરીશુ તે સહી
 જોવો મોહોલ તથયાર ૪

ચોપાઈ—મોહોલ અપાવો તથયાર, ટાકુ કુવોને માંદી
 કોહાર, સરવે વસ્તુ ઘરમા હોય, બાહાર ન બહુ પડે કોય.
 ૧ અમને મોહોલ જોઈએ જોવો સોય, વસ્તુ સરવે ભરી

(૨૦)   સુદર કામદારની વાતો.

ત્યા હોય, તવ રાજા બોલ્યો તેણીવાર, ઢળીત તેડાવીઆ બેચાર
૨ કેહેતા આવી કીધી જુહાર, કહે સાહેબ, હમ હે તઈ-
ચાર, બે કામ હો સો હમ કીજે, હુકમ ફરમાવો સો હમ
કીજે ૩ કહોતો પકડ લાવે શાહુકાર, ઝવેરીકુ મારે ઠાર;
તવ રાજા બોલ્યો તે વાર, મોહોલ રૂડો બેઘચે તઇચાર.
૪ પુરવછાયા—મોહોલ બેઈ કહોડો તમો, સુદર તેડી સાચ;
જે બેઘચે તે અપાવબે, વેગે તેને હાથ ૧ ઢળીત આલ્યા
ત્યા થકી, સુદર લેજો બાય, શેરી પોળ બેતો ખરો, ઉલટ
અગ ન માય ચોપાઈ— ઉલટ સુદરના મન માહ, મેડી મો-
હોલ બેતો તે બાય, ત્યા એક દીઠોરે અવાસ, સુદર આંવ્યો
તેની પાસ ૧ ઉચા તે મદીર માળીયા, છબ જડખાં ને
બાળીયા, હડીયો વણબરો રહે તે માય, સુદરે પુછયુ ઢળી-
તને ત્યાય ૨ આ કેના મહેલજ કહેવાય, ઢળીત બોલ્યો
તે ત્યાય, હડીયા વણજારા ઇસમે રહે, ઢળીત સુદરને એમ
કહે ૩ આંવ્યા મોહોલ પાસે ત્યા બાણ, ઢળીત બોલ્યા
સુખથી વાણ; ચલ બે ચલ હડીયા તુ આજ, તુજકુ જો-
લાવે બદ્રસેન રાજ ૪ કેઈ ખુદાકા તુજકુ હોય, ઇસમે
શુના નહી તેરા કોય, હમને રૈટી રાજકી ખાઈ, હુકમ
તુજકુ કહેને ભાઈ.

પુરવછાયા—વચન એવા સાબળી, થરથર છુરે મન;
હાણ ચોરી કીધી નથી, શાને તેડે રાજન, ૧ તે જમીને
મુતા સહી જખડ્યો બહુ મન માહ; પેરણુ તો પડે નીસ-

સી, વણઝારો બિડયો ત્યાંય ૨ ફાળ પડી બહુ પેટમાં, હોઠ
કંઠ સુકાય, બોલે બોલ અવળ સહી સવળ નહીં બોલાય.
૩ ફાંદ મોટી પરસેવો ઘણો, પાઘડી તે પડી બાય, શું થાશે
બગવાનજી, આતે શુ કહેવાય

ચોપાઈ—અરે પ્રભુ આ શું કહેવાય, તેની થરથર ધુ-
જે કાય તેડી લાગ્યા તે રાજદુવાર, આવી રાબને કર્યો
જુહાર રાજ પ્રત્યે બોલ્યો વચન, શું ગુનેહ મારો રાજન,
શા કામે તેડયા માહારાજ, સાચુ કહોને હમને આજ. ભદ્ર-
સેન ત્યા બોલ્યો જેહ, મોહોલ કહીએ તમારો તેહ. સુદ-
રને આપો તે તમો, એવુ વચન કહીએ છે અમો પુરવ-
છાયા—માન વચન હઠીયા સહી, કહું તુજને નીરધાર મે-
હેલ સુદરને આપીએ નીકળો ધરથી બહાર. ૧ એ સાટે
બીએ આપશુ મેહેલ તુજને કાય, સુણતા ચીતા ઉપજી,
હોલો ત્યા બહુ રોય. ૨ થરથર તે કપે ઘણો. વણઝારો,
ત્યાં બણ, મુખ ન રહી શરીરની, બણે હમણાં બશે પ્રાણ.
ચોપાઈ—વણઝારો કહે તેણીવાર, અમે બશું નગરથી
બહાર રાઠ હી કે ચીડજ ખાય રાબજી ત્યાં કેમ રહે-
વાય ત્યાં રાબ રીસે તો યાય ચીત, આવે તો હમણાં બય;
આને લવરી કરે તું આજ, નીસરયા વીના તો નવ સરે કાજ.
માલ ધન આણુશણ હોય, વેહેલા લઇને નીસરો સોય, હ-
ઠીયો રોતો રોતો બય, પાસે આજો તે સુંદર ત્યાય પુર-
વછાયા—સુદર બોલ્યો મુખ ઘડી, સુણ હઠીયા મુખ બાત;

(૨૨)   સુઠર કામદારની વાતો.

કેટલું ધન બેઠું હશે, સુને સાચી કહેને વાત ૧ પાંચ
હજારને પાચસે ઉપર તે પચાસ; ખાંતે મેહેલ કીધો મણી,
રેહેવાની ઘણી આશ. હોશ હતી હઈડા વીશે, ભોગવવા
ભરખાર, કોપ કરી તમે કારમો, ખુચી હતો આ વાર. આ-
આ સઉના મન વીશે, હોય સદા ભરપુર સત્યવાદી તોડે
નહી, સમજણ હોય બે ઉર ચોપાઈ—તારે સુઠર બોલ્યો
વચન, સર્વે છુટી પડયું તુજ ધન; રાજા કાંઈ ન આપે
કામ, હવે હઠ તણું નહી કામ ૧ હું તો રાજા પાસે જાઉં,
કાંઈ અપાવી ઓશીંગણ થાઉં, ત્યારે હડીયો બોલ્યો વાણુ,
સાબળ સુઠર ચતુર સુજાણ. જે તમારા મનમાં આવે
સહી, એમ હડીએ વાણી કહી; તારે રૂપીઆ સાત હજાર
સુઠરે આપ્યા તેણીવાર, માલ ખજાનો લઈ નીસરયા બહાર
બીજે મદીર ગયો નીરધાર, બીજા રૂપીઆ હતા બેહ- શા-
હુકારને આપીઆ તેહ તેનું સદાવૃત માડયું સાર, બાકી
રૂપઈયા છાશી હજાર, તેણે તો ત્યા પુન્યજ થાય. સુઠર કહે
તેટલું કરે રાય-

પુરવછાયા—રાજા પ્રત્યે બોલીયો. સુઠર સુખ વચન,
વહેલ એક આપો સહી, નો તેડી લાવુ કામન. કુલવાડીમાં
બેઠા સહી, દારીને બીજી નાર, વેહેલ આપી રૂડી તીકાં,
આવ્યો તેણે ઠાર રતુકાર બોઈ કરી, કુળવતી કહે વાણુ.
સુરખો પ્રાકમી છે ખરો, હીસે ચતુર સુજાણ કુળવંતો બેઠી
વેહેલમાં, આવ્યા નગર બોજાર, તાહાં આવી ઉભાં રહ્યાં.

કુંદર કામદારની વાતો. (૨૩)

કંઠીયા કેરે દ્વાર જિયાં મદીર માળીઆં જળહળ ભેલ
પ્રકાશ તે ભેધને વીરમે થઈ જે કુળવતી નાર મનમાં
તે સમજી સહી, નવ બોલે મુખ વાણ, દાઝ ધણી મનમાં
ભરી પોતે ચતુર મુખભુ મેહલ પાસે આવી સહી ગયાં
ધર મોઝાર ભેધને ત્યા વીરમય થયા ભરયા સરવ ભડાર.

૧ ચોપાઈ—આળ્યા આળ્યા તે ધર મોઝાર ફડાં દીસે
છે આ ધરબાર, હીંડોળા ખાટ બાધી છે સહી જઈ કુળ-
વતી ભેઠી તહી નાના વીધનાં વસ્ત્ર દીસે સાર વાસણ
પરેહ તરેહતા સાર, ધૂત ખાંડ સાકર અનેક, ભોતાં કાઈ
ન આવે છેક. ચોખા પરશુદી દાલ અપાર તે ભેધને
રીઝી રતુકાર, જે ભેધએ તે સરવે છે ત્યાય કુવા દુકા છે
મેહલની માક બ્યા બુવે ત્યા દ્રષ્ટ ભરાય તે કુળવતી
ભેતી બય, વછો પડયો છે મુજ ભરથાર એ પાળીને
માર પેઞર પછી બોલી તે કામન દાસી તુ રાધે ભોજન,
ભુખ લાગી છે મુને અપાર એમ કેહેતી કુલવતી નાર ૨
સેઈ કીધી બુગતે કામન નાના તે રાધ્યા છે મન, બચિ
શા ભોજન ઉત્તમ પાક ધણી ભાતનાં કીધા છે શક, બહુ
ભાતના કીધા છે આચાર બરણી ભરી ધર મોઝાર, આહુ
હીંજુ દીસે છે ઘણાં અથાણામા નહી કાઈ મણા કેસી રા-
યતી કરમદાકેર પાપડના ગોળા ભરીઆ પેર, દુઝે
શીને વળી ગાય તેતુ દુધ ઘણેરૂ થાય. છપનભોમ ચયા લ-
ઈયાર બિઠી જમવા કુલવતી નાર; કોને પાણીએ નાહી

(૨૪)   સુદર કામંદારની વાતી

કામન, બેઠી કરવાને લોજન જમી ઉઠ્યાં કુળવતી નાર,
 વળી જમી તે રતુકાર, સુખવાસ ફડો છે સાર, તે તો ચાવે
 સુખ મોઝાર પુરવછાયા—રતુકાર વળતી વહે, તું સ બળરે
 કામન, સુખો ભુખ્યો છે સહી, હવે કરાવીએ લોજન કુ
 જવતી વળતી એમ વહે, દેખી વાપે કાળ, નામ ન લઈશ
 તું સુજ ઠને, મોહુ એનું બાળ લે તાસળી તે ત્યા થકી,
 એહુ જુહુ અત્ર, નાખી મુઠી મીઠા તણી, દે કરવા લો
 જન એ ચાર પાપઠ તે સહી, સહુ લેળુ કીધુ બાણ, મુઠી
 એ મીઠા તણી, નાખી તે પરમાણુ ચોપાઈ—તાસળી
 લીધી તે કર મોજર આગળ મેલી તે રતુકાર, જમો મુર-
 ખા તમે વીર, જમી ગીતળ પીધા નીર, સુદરે કવલ ભયો
 જેટલે, બાહાર નીસરી પડી તેટલે, ઉપર પાણી પીધુ સાર,
 પછી કવલ ભરાયા એ ચર, પ્રભુ ભલો તું દીનદયાળ, તુતો જ-
 મતતણો પ્રતીપાળ, જમી ઉડ્યો તે પરમાણુ, તેડુ આવ્યું
 ત્યા રાજન સુદર આવ્યો તે સલા મોઝાર, આવી રાજને
 કર્યા જુહાર, રાજએ ઘણું દીધુ માન, પાસે જઈ એકા પ્ર-
 ધાન વા'લા લાગે ગજને અપાર, સુદર વીના ન ચાલે લ-
 ગર, મધ્યાન થયાને માગી શીખ, મનમા કુળવતીની ઘણી
 ખીક સુદર ત્યા થકી લેજ જાય, તે રાતે પછી શું
 થાય, રસ્તે જાતા કરે છે વીચાર, ભલ્લી ઠાસી છે રતુ-
 કાર પુરવછાયા—ખીક ધરતો આવીયો, વેગે ધર મો-
 ઝાર બલીહારી જાઉં તુજ ઉપર, એમ વહે રતુકાર;

સુંદર કામદારની વાતો (૨૫)

સુંદર મોલમા આવીઆ પરસાળે ઉલો બાણુ, રતુકાર કહે
શાણીને બોલે મધુરી વાણુ મુરખો ખેઠો આગણે લોજ-
નની શી પેર, કુળવતી બોલી સહી જેના મનમાં ઝેર
વહાલા વધે પડાવીઓ ચડે છે મનમાં રીસ, શુ કહે તે
ચાલે નહી નીકર છેડુ શીશ

ચોપાઈ—એમ મુખથી બોલે કામન ઝેર આણીને
ખહુ મન, એની વાત મા કર વારવાર એ મુવાને માર
પેબર ચોકુ જીહુ જે હોય અન આણી આગળ મુકજી
લોજન જમેજમેરે માગ ભાત શુ કહું તમને ઝાઝી વા-
ત જેવો સખો તેવુ સાવધાન આખો મીચીને જમીએ
અન, સુંદર કહે સુણુ રતુકાર ભુખ નથી લાગીરે લગાર
પુરવછાયા—ભુખ નથી મુજને કાઈ સામળ કહું છુ સોચ
ઉઘ ધણી આવે મુને કાઈક પાથરણુ આખો અમોચ પછી
રતુકાર ગઈ ઘર વીધે જ્યા કુળવતી નાર, પાથરણુ માંજે
મુરખો એમ કહેછે રતુકાર ફાટલ આખી ગોઢડી માહે બ-
કકલા બાર ખ ખેરીને પાથરી માહે ખુળ ગરી શેર ચાર
પાહાણો મેલો આસીંગડે મુખથી કહે કામન સુંદર એઈ
એમ બોલીઓ બલો તું જગજીવન ચોપાઈ—પાથરી ગો-
ઢડી ભડકલાં છે બાર તારે બોલી તે રતુકાર તમે કેમ લો
મુરખાને છેલ કાઠક વીચાર કરોને તેહ એવુ મુણીને કાલી
પેબર હાસીને મારી બે ચાર છાની માની તે સાખી રહી
બોઢડી લઈને ત્યાથી ગઈ તે લઈ આવી સુંદર પાસ મુખે

(૨૬)   સુદર કામદારના વાતા.

નાંખતી બહુ નીસવાસ ભાઈ મારૂં ન ચાલે જોર મુને મા-
રી એમ મારે ઢાર ગોઢડી પાથરી તેણી વાર માહિ કુળ
ખરી શેર ચાર ફાટલ બડકલા છે ખાર અટકી પાથરી તે
ણીવર પુરવ્ઠાયા-સુદર જોઈ વીરમય થયો ભલો તું દી
નદયાલ આ ગેદડી ઠઈ વરસની કયા રાખી જગપાદ-
એમ કહી સુતો ખરો સુદર તેણીવાર નિદ્રા તો આવે
નહી માહો ચાચણ કરે અટકાર આખી રાત એમ વહી
ગઈ થયો પ્રાત ગળ મુખમજન કીધુ સહી સમરયા
શ્રી દી-દલાળ ચોપાઈ-સમરયા સમરયા દીન દયાળ ગયો
સભા માહે તતકાળ, દીઠો સુદર તેણી વાર રાખએ ઢઠી
કીધો જુકાર સુદર આંચો તે ધર મોઝાર સામી ઉમ્મી
છે રતુકાર પુરવઠાયા-બલીકાગી તુજ ઉપરે રસોધ ઠરીને
જાય લોજન છે મન લાવતા જે તુજને ગમે તે ખાચ
સુદર આંચો ધર વીધે સમર જગજીવન રતુકાર ધરમાં
ગઈ જ્યાં બેઠી કામન ચોપાઈ—ધરમાં આવી તે રતુકાર
જ્યાં બેઠી કુળવતી નાર બાઈ મુરખો આંચો તે ઘેર હ
વે લોજનની શી પેર જમીને સુતી તે કામન ધણે સાં-
ભરે તેજપાળનો તન નેણે આસુ વડે ચોષાર ભુડી કીધી
તે કામદર મે બાણુ આવુ નવ હોય વીધાત્રી મારી વે-
રણુ હોય હું માત તાતને ત્યાં મેહેલી પન્દેશમા આવી
એકલી ઘણો શોક મન આણે નાગ એટલામા આવી શુ
કાર બાઈ મુરખો આંચો છે ઘેર તેના લોજનની શી પેર.

પુરછયા-રીસ કરી બહુ કુળવતી એક ઠોઠ મારી
રતુકાર જાને રહા અહીં થકી જે પડયુ તે કે અદાર ખી-
અડી પાપડ અન જે મીઠું નાંખ તે માંચ તાંસળી આપ
તું તેહને સુરખો લઈને ખામ પાસે આવી લઈ રહી તા-
સળી મેહેલી પાસ સુદર અન આખી જીએ, સુખે કરતો
નીશ્વાસ મીઠું બહુ નાંખ્યું સહી ભાવે નહીં લગાર કવલ
કરયા તે જે સહી ખીજી હીધું નાર તે દિવસ એમ વહી
ગયો રાત તો પડી ત્યાહ સુવાઢેર ટાણું થયું સુરખો બાલ્યો
ત્યાય પાથરણા આપ તુ મુજને સાબળ તું રતુકાર કાટે-
લ આખી ગોદડી માહી ધુળ ખરી શેર ચાર અટકી જ્યા-
રે પાથરી માહી બડકલા બાર સુદર કહે મીનાથજી નો
ધારા આધાર લઈ રતુકારે પાથરી પાશાણુ ઓશીકે હોય
સુદર ત્યા પોઢયો સહી ટગમગ સામુ એય ભલા અતી
ભગવાનજી ભકત તણા પ્રતીપાળ તમ વીના તો કુણુ કરે
વેગે મુજ સભાળ સુદર મુતો સાથરે જિઘ ન આવે લ-
ગાર લીને જેઠો થયો આચડ કરે અટકાર ચોપાધ-આંચડ
કરે ત્યાં અટકાર તેને ઉઘ ન આવે લગાર આખી રાતએમ
વહીને જાય પ્રાત કાળની વેળારે થાય મુખ મજન કરયું
તેણીવાર પછી આલ્યો તે રાજદુવાર સુદર આવ્યો સભા
એકાર આવી રાજાને કીધો જીહાર આજ થયો રાજાનો
હીસાન થાટે પ્રિતેથી આપો માન સુદર એવું સુષુતા તત-
કાળ પગથી ભરતકે લઈ ઝાળ ધડી ધડી શું લેછે તેજી

(૨૮)   સુંદર કામદારની વાતો.

નામ આલી વખાણ કરીને તું ભામ. ૩ મારા પગ તણી
 પેંજર, શું બાણ જે કોણ કામદાર ઘણા કરીશ બે તું વ-
 ખાણ, તો પાપીનો લઈશ પ્રાણ ૪ આજ કામદારી જોને
 હોય, મીઠું બાણ નાખજે સોય તાસળી વચમાં પડી છે
 જેહ લઈ અન્ન નાખી આપી તેહ ૫ માહી ખીચ
 હી પાપડ પ્રમાણ લઈ તાસળી આવી નીરવાણ તે તો મે-
 હેલી સુંદરવી પાસ ઘણો નાખે દાસી નીશ્વાસ

પુરવછાયા—નીશ્વાસ મુકે કામની માફ ન ચાલે ભેર
 સુંદર મુખથી બોલીયો ફેગટ શો કરવો સોર ૧ એમ
 કહી બેઠા સહી કવલ ભર્યા બે ચાર નીસાસો મેલી કહે
 તું બલો વીશ્વાધાર ૧ ફાટત ખીછાવી ગોઢી જેમા ભડ-
 કલાં બાર ઝખદારો કીધો સહી ત્યા ધુળ ખરી શેર ચાર.
 ૪ ચોપાઈ પાશાણ જોશીકે મુક્યા સાર માહી ચાચક કરે
 અટકાર સુંદર સમરે શ્રી ગોપાળ ધન્ય ધન્ય જગત પ્રતી-
 પાળ ૧ પ્રભુ દામોદર બાલમુકદ નરક નીવારણ આનંદ-
 કદ પ્રભુ કરોને મારી સહાય જેથી સહુ દુખ દુર પળા-
 ચ. ૨ મારા કોટી અપરાધ જે હોય તમે મનમા ન ધર
 શો સોય એમ કહી પ્રભુને ભાગે પાય સ્તુતી કરતા રહેણી
 વીતી બા ૩ તમે ભકતવત્સલ હરી કહાવો માટે દાસ
 કરે છે દાવો મારી અરજ સુણો ભગવાન તમે રાખો સેવ-
 કનું નામ ૪ પુરવછાયા—રેણી ત્યા વીતી ગઈ થયો પ્રા-
 ત કાળ સુંદર તવ ઉઠ્યો સહી સમરી દીન દયાળ, ૧ ખમા-

ખમા સહિ એમરે બહીજન જશ ગાય કરે સલામ સહિ
 રનેહથી થયા ત્યા તૈયાર ૨ આકર સહિ લેળા થયા
 આદ્યા ત્યા કામદાર ઘોડા ઉપર બેસતા નકી કરે પોકાર.
 ૪ ચોપાઈ — સુદર ઘોડે થયો અરવાર આવી ઉતરયા
 રાજદુવાર રાજાએ ધણી દીધા માન આવો આવેને દેશી
 દીવન. ૧ સુદર વિના ઘડી ન રહેવાય સુદર કરે તે ત્યાં
 થાય રાજાની રાણી કરે વિચાર કેવી હશે સુદરની નાર.
 ૨ તેડી વાલદ કેરી કામન બા તુ સુદર કેરે લોવન નખ
 ઉતારવા મશે કરી ઉતારી બેઈ આવબે કરી. ૩ પુરવણા
 ૪ — વાલદ કેરી ન રી રહી આવી સુદર ધાર બેતા હરખી
 મન વીધે મુખે કરયો ઉચાર. ૧ રતુકારને બેઈ કરી દીકું
 રૂપ અપાર નીજ મનમા વીચારીયું આ હશે સુદરની નાર
 ૨ આવો નખ ઉતારીએ એમ કહેતી કામન પચાસ
 રાણીએ મોકલી હું આવી તમ લોવન. ૩ ચોપાઈ — એમ
 કહે વાલદ કેરી નાર. તારે ત્યા બેલી રતુકાર હું તો દાસી
 માણસ પ્રમાણ મારી રાણી છે મોહોલમા બાણ. ૧ એમ કહી
 આલી રતુકાર આવી કુળવતી પાસે નાર બાઈ વાલદ કે-
 રી કામન મોકલી રાણીએ આપણે લોવન ૨ કુળવતી ક-
 હે લાવ આ કામ પછી લાવી તીહા રતુકાર તેનુ રૂપ છે
 અપરપાર તે બેઈ વિરમે હોય એનુ તેજ ખમે નહી કાય. ૩
 મુખ અદ્ર જેવું બાણ કવી કહે કેમ કફરે વખાણ બેડી
 દીઠી તે કામની મો'ય જીતલ એવી ભામની. ૪ અદ્ર વહન

(૩૦)   સુદર કામદારની વાતો

મેણાં છે વાંક, સી હાકરે કટીનો આંક, હ સા ગત મજ કા-
મની, બહે શરદ શોભે જામની વેલ, બહે વાઢીમા શોભે
કેળ, જેવી દીસે અંપા કેરી કળા, બહે આકા માની વી-
જળી. ૬ જેવી ધંદ્ર કેરી અપ્પરાય, માનુની મદભરી
મછરાય, દીઠે લાગે તે મોહનુ બાણ, કવી તેનુ શુ કરે
વખાણ. ૭

પુરવછાયા—વખાણ તેનુ શું કરે, મોહ પામી ઘણું
નાર. બાહ ઝાલી ઉભી કરી, પછી બોલી રતુકાર ૧ શુદ્ધ
શરીરની નવ રહી, ત્યાથી ચાઢી કામન રાણી પાસે આવી
સહી, રાય તહે ભુવન ૨ આવી ત્યાં ઉભી રહી, દીધા
સમાચાર, પચાસ રાણી તમે ાહી, તેમા એકે ન એવી નાર.
૩ એક દારી એહની તેવી તમમા નહી કોય. નખમા તણાયા સહુ
મે મન વીચાયુ" સોય ૪ બે તમે માનો નહી બુઓ એ-
ની પેર. મુધ બુધ મારી જોતા મધ, તમે જુવો જઈ સેર.
૫ એમ કહીને સચરી, પોતાને યાનુક બાય. રાણી સહુ
વિસ્મય થઈ, આતે શુ કહેવાય. ૬ સુરછા પામી કામની,
વાલક કેરી નાર, એવુ ૫ છે એહનુ જોવી તે નીરધાર.
૭ ચોપાઇ—રાણી સપ્તગીએ કયો વિચાર, હવે નિશ્ચે જોવી
નાર આપણે ત્યાં કેમ જવાય રાને સમજવી જોડ્યે રાય
એ વાત રહી એટલે, સુદર વીચાર કરે તેટલે મધ્યાનકાળ
થયો ત્યા બાણ, તરે સુખથી જોડ્યો વાણ ૨ બુહાર
હમરો માની લીજીએ, આ આજા તે અમોને લીજીએ.

એમ દહીંને ઉઠયો તે વાર, નગારે દેવરાવ્યું કામદાર. ૩
 સેના ચડી ઉભી થાય, ખમા ખમા તે કરતા મય સુંદર
 ઘોડે થયો અસ્વાર, પાખરીઆ ચાલ્યા ૧૨૫ હમદ. ૪
 ધન નેજાને આગળ નિશાન, તતક્ષણ આવ્યા પેતાને સ્થાન
 આવી ઉતર્યો ત્યા કામદાર, સરવે ચાકર દરે એ જુદાર.
 ૫ પુરવઠાયા—જુદાર સરવે કીધો સહી, પાછા વાળ્યા તે
 વાર ઉપર હુણ ઉતારતી, હાશી તે રતુકાર ભરે પધાર્યો
 બીરજ, હું ભરે બહીદાર, મધુર વચન એમ બોલતી
 આવ્યો ઘર મોઝાર. ચોપાઈ—સુંદર આવ્યો ઘર મોઝાર,
 રાણી પાસે ગઈ રતુકાર ભાઈ આવ્યો રે દેશ દીવાન એને
 આપીએ આપણુ માન ! લોજન આપો એને કારપુર લો-
 જનરે થયું ઘણું અસુર તારે બોલી કુળવતી નાર એ મુ-
 વાને માર પેજાર ૨ મુજ. આગળ ન લે એનું નામ, ન-
 હીનો માર તુજને આ કામ. તારે મન એ તો કામદાર,
 મારા પગ તણી પેજાર પુરવઠાયા—પેજાર મરા પગ
 તણી, ગમે ન એનું વચન. તાંસળી હેઠને આપ તું,
 એકું જુકું અન્ન ૧ મુણતા કચવાઈ ઘણું, હાસી જન અ-
 પાર, અરે પ્રભુ સામુ જુઓ, દુખીઓ છે કામદાર. ૨
 રતુકાર કહે શું કહે, માર ન જાણે એ. બોલ્યાને મારી લાગ
 નહી, હવે શું દરશો સોર. ૩ ચોપાઈ—પત્રી ત સળી લીધી
 કામન, માહે ખીચડ પાપડ અન્ન. સુંદર બેલે નહીં નગાર.
 લેઈ કવલ કાર્યા બે આર ૧ સુંદર ખીરજ રાખે મન,

(૩૨) સુંદર કામહારની વાતો.

જાણુ કરશે જુગલવન એવી મનમા વીચારે વાત, પછી
પછી ત્યાં વેગે રાત ૨ સજ્જા કીધી છે સુંદર કામ, કુળ-
વતીને ઘણી છે ઢાઝ, ફાટેલ ગોઢડી ફીધી સાર, માહે દીસે
ભડકલા બાર ૩

પુરવછાયા—ખ ખેરી તે પાથરી, ધુળ ઉડી શેર ચાર;
સુ.૨ ત્યાં જોઈ રહ્યો, માહી ભડકલા બાર ૧ તે પર કીધો
સાથરો, પાપાણુ ઓશીકે હોય, ખીછાનું કરીયું સહી, સુંદર
ઉભો જોય ૨ ભલો ભલો ભગવાનજી, લજ્જા રાખશે શામ,
ભક્તવત્સલ છે ભુદરા. હુ ખ તણા વીસરામ ૩ સુંદર સુતો
ઘર વીશે, રામ મોહોલજ માહ, સુખ સજ્જામા પોઢીઆ,
રાણી તલ સે પાય ૪ ચોપાઈ- રાણી આવી સરવે પાસ,
આવી ઉભી ત્યાં પચાસ, લોગી મળીને કરે છે વાત, તમે
સાબજો મારા નાથ ૧ સુંદર નારી કહીએ જોહ, અમને
દેખાડો તેહ, વાલઢની સી કહીએ જાણુ, તેને વાગ્યાં
મોહના બાણુ. ૨ સુરછા પામીને તે વળી, તેની શુષ્ક
શરીરની ટળી; એવી રૂપવતી જે નાર, અમને દેખાડો
જાચાર. ૩ એમ કહી પગ તાણ્યો નાર, તમને સુવા ન
હધએ લગાર, ત્યારે વળતા બોલ્યા ત્યાં રાય, અમે જોઈશું
એ કન્યાય ૪ હમણા ની દ્રા આવે અપાર, માટે સુષ્ક રહે-
વાને દો નાર, તોએ કામની ન સુકે કેડ, વારેધડીએ કરે
બહુ છેડ ૫ પુરવછાયા—હુ ખ ફીએ છે કામની, ત્યારે રાજા
જોઈયો વાણુ; પેટ ભર્યું છે તાહરે, બાથછે માહરા પ્રાણુ ૧

નારી તો મુકે નહીં, જાળને ચડી રીંછ, તમને કહાડી
 મુકે ખરો, નહિ તર છેદુ રીંછ ૨ નારી મુખથી એમ કહે,
 જાળને નહિ કાંઈ લાજ, વેચીશું જઈ લાકડા, લાજશે,
 તમે મહારાજ. ૩ ત્યારે રાજ એમ કહે મેહેરો બાણે
 દન, એકવાર જાડે ખરો, પછી દેખાડુ મારન ૪ ચોપાઈ-
 એમ રાએ કહે. બોલ, નારી કહે તમે આપો કાલ, પછી
 રાજાએ કાલજ સીધ, તારે થયો પ્રાત કાળ સીધ. ૧ તવ
 રાજા કરે છે વીચાર, હવે પ્રાત ઠરે હું માર, જમ દલાય
 નહીં કામદાર, દીવસ રાત્રીઓ ઘડી બે ચાર ૨ પુરવણાયા
 —રાજા કહે ભલે આવીયા, એક પુરો મનની હામ, ચો-
 પાટ રમીએ જેલ સહી, આપું તમ શું કામ ૧ નવો પ્રધાન
 થાયે ખરો, તે રમે જમારી સા આનંદમા દીવસ નીસરે,
 એ માનો મુજ વાત ૨ ચોપાઈ—સુદર આવો સોગરે
 રમીએ, જે હારે તેને ઘેર જમીએ, તેની નારી તે પીરસે
 અન્ન, લાજના ન ધરે તેની ગામન ૧ આપણે કરવી એટલી
 હોડ, ત્યારે પહોંચે મનના કોડ, ત્યારે સુદર બોલ્યો વચન,
 હું છું તમારો તન ૨ તેની કેમ પીરસે કામન, લાજના
 કેમ મુકે રાજન, પુત્ર જમે માતાને હાથ, તે તો બાણે છે
 સરવે વાત. ૩ ઘટતું હોય તેમ રમાય, સાચુ વચન કહું
 છુ રાય, ત્યારે રાજા બોલ્યો વાણુ, સાબળ સુદર ચતુર
 સુબાણુ. ૪ એવું બાજ્યમાં હોય ત્યારે થાય, વહુ રાધે ને
 સસરાં ખાય, તે માટે આપણુ રમીએ, જે હારે તેને ઘેર

(૩૪)

સુદર કામદારની વાતો

જમીએ, સુદર આખું મુખ તહાકે થાય, પાસા લીધા હાથમા રાય; એવુ જ્યારે કીધુ રાજય, તતક્ષણ નાખ્યા પાસાચ. ૬

પુરવછાયા—સુદર મુખ આખુ થયુ, ત્યા જીત્યો રા જન; ઘરમાં પેઠાને કામ નહી, શું કીધું જગજીવન ૧ હવે તો શું હું કરે, કેમ કરે હું કાજ; મેં જાણ્યું મુખ પામશુ, મરણ આંખું મહારાજ ૨ એમ કહીને તે નીસરયા, કલ્યાત કરતો મન; આખું મુખ દેખી કરી, તવ જોડ્યા રાજન ૩ ચોપાઈ—રાજ્ય મુખથી જોડ્યો વચન, સુદર સાંભળે મારા તન; કાં આંખું થયુ રે વદન, કાંઈ ચિંતા મા કર્યો મન. ૧ હવે ઘેર તું વહેલો જાય, લોજનને તો અમુરજ થાય; ત્યારે સુદર જોડ્યો વચન, કાલ જમવા આવો રાજન ૨ એમ કહીને ઉભો ત્યા થાય, સુદર પોતાને ઘેર જાય, અર્થ ઉપર થયો અસ્વાર, દુઃશક્તી વાળી તેણીવાર

પુરવછાયા—સુદર ત્યાંથી ચાલીઓ, નીશાણુ વાળીઓ ધાચ, ટોલદહામા મડગડે, ખમાખમા કરવાચ ૧ સુદર આવ્યો ઘર આખણે, જરવેને કર્યો જુહાર, મલીહારી બાકે દુજ ઉપરે, એમ કહેતી રતુકાર ૨ ચિંતાતુર હીસો ખરા, વળી તમે કહી વાત, જેવુ હોય તેવુ કહો, સુદર મારા બ્રાત. ૩ વચન જોવું સાંભળી, મુખ મુક્યો નીશ્વાસ, મરણ આંખું દુઃકડું, સાળી મનની આશ ૪ મેં જાણ્યું હવે જીવશુ, દુઃખનો ન આવ્યો અત, રાજાજી હોં અક્યો

સહી જેને મન ખત. ૫ ચોપટ રમીયા રાયજી, બોલ્યા
ફીપેર, રમતા રમતા હારે સહી, જમીને તેને ઘેર, ૬ એવું
વચન રાયે કર્યું, તેનો થયો વીયર, નેમાટે તમે જાણો,
માત આંચું રતુકાર ૭ કંગરવાનો ઉઘાય નહો, કહ્યું ન
માને નાર, સમજવી સમજે નહીં, રતનસેનની કુમાર ૮
રતુકાર હું શુ કહું. મુખથી કહ્યું ન જાર, છેતરીબો મુને
રાયજી, તે ચિતા નવ સમાય. ૯ તકારી મોટી આશ છે,
તું વિના ન રાખે કૈય, તે કરતા લખીયું હશે તેનો ધોખો
નહોય ૧૦ મેહેરબાની કરી કહ્યું, ન માને લગાર; હનું તકા
સરવે સહી, મરણ આંચું હવે નાર. ૧૧ ચોપાઈ—સુંદર
બોલ્યો તેણી વાર, તું તો સાબળરે રતુકાર; હવે મરણ
આંચું નીરધાર, હામ રહી તે હથિયા મોઝાર. ૧ તકારી
રાણી ન પીરસે અન્ન, જમવા તે નાવે રાજન, તે માટે
મરણ આણે દન, હામ હથિયામા રહી કામન ૨ આખર
તો મહારી જાએ સાર, સાચુ માને તું રતુકાર, હવે માફ
પેટ કટાર, હામ રહી હથિયામા સાર. ૩ તારા ગુણનો ન
આવે પાર, સાચી વાત કહું છું નાર; મારા આમની શીવ-
કાવુ પેજાર, હામ રહી હથિયામા સાર. ૪ પાણી પહેલાં
બાધું પાળ, મુવા ઉપર ખીજી નહી જાળ, તે માટે મફ
આ વાર, વળતી ત્યા બોલી રતુકાર ૫ છેડે કરી આંધુ
હુવે ત્યાહી, હામ રહી હથિયામા અહીં; વળતી બોલી
રતુકાર, જધ સંજાવાવું કુળવતી નાર. ૬ તું તો દુખ

(૩૬)

સુદર કામદારની વાર્તા

ધર મા લગાર, ધીરજ મનમા રાખીએ સાર ૭ તું
તો દુખ. પામે છે અપાર, સુખી કરશે જીગદાધાર,
એમ કહે છે રતુકાર, ધીરજ મનમા રાખો કામદાર.
૮ એમ કહીને ઉઠી કામન, ધર મધે ગઈ કામન;
તારે હજીયો તે સુદર મન વળ્યા રાખો નો જગજીવન,
૯ પુરવછાયા—ધીરજ મનમા રાખો સહી, એમ કહે છે
રતુકાર, કઈ એક પરપચે કરી, સમજાવુ એ નાર ૧
એમ કહીને સચરાં, ગઈ કુલવતીની પામ, કરજોડી કરે
વીનતી, હું છુ તનારી દાસ. ૨ ચોપાઈ—બઈ કહું છુ એકજ
વાત, તમે રીસ મા કરશો માત, સુરખો મરે છે આણીવાર
પછી આપણે થ શુ ખુવાર, રાજ જમવા આવે આપણે ઘેર,
માટે રસાઈની શી પેગ, નો તમે કરશો નકાર, તો મરે રા-
જનો કામદાર, ૨ તારે કુલવતી બોલી વાણ, સુરખો મરે
તો થાય કદયાણ, એવુ સુખ દેખે થાય પાપ, એ મરે તો
મટે સતાપ ૩ વણ એસડે રોગજ જાય, તીખુ કડવુ તે
કોણજ ખાય; એવુ કરે નો ત્રીકમરાય, તો તો આપણે
સુખડુ થાય ૪ પુરવછાયા—સુખ થાયે તે આપણે એમ
કહેતી નાર, વચન એવા સાકળી તવ બોલી રતુરાર ૧
અરે બાઈ એ શુ કહો, વીચારા કઈ મન, સુરખો મરે દુખ
ઉપજે, બુટી લીએ રાજન. ૨

ચોપાઈ—નીશ્ચે બુટી લે રાધ ધન, તારે ઓરતો કરશે મન;
તવ આપણુ નહીં કઈ ભેર, ભુંડા હાલ કરશે જેમ ઠોર.

૧ તારે સમજી કુળવતી નરિ, તું સાબારે રતુકાર પેટ
ભરીને ઠેકે તું નાર ત્યારે ચીર મંગાવે ચાર ૨ ચાર ચુ-
ડલા મંગાવે જાણુ, તેમા જુજવા રગ સમાણુ, ફેરો ને
કંકડકંડો જોડ, કચકડાને સુવર્ણનો તેડ ૨ એવા ચુડલા મંગા
વે ચાર, આભુષણ જુજવા તે સાર જુજવી ભાતના વળી લાવે!
ચાર, ઘણા ઝીણા અમુલ્ય હાર. ૪ નારી કુજરનો એક સાર,
બીજો સોનેરી નીરધાર ત્રીજો વળી બગાળી ઘાટ, ચોથો
જો ભુલાવે તે માટ ૫ એવા જુજવા ચારે રગ, મુકો લાવી
આણે જગ એવાં વચન કહ્યા કામન, દારીને ઉછરગ ખડું
મન ૬ બ્યા બેડો છે કામદાર, મુખથી બોલે રતુકાર, તુજ
ઉપર જાવુ ખલીદાર; તમે ચીર મંગાવો ચાર. ૭ ચાર ચુ-
ડલા મંગાવો જાણુ, જુજવા રગના પરમાણુ બે લાવો અ-
કેટીની બેડ, એક નથને બીજો માર ૮ બીજાં આભુષણ
છે અતી ઘણા, તે તણી નહીં કાઠ મણા એવો બોલ ર-
તુકારે કહ્યા, સુદર મનમાં ઘણો રાજ થયો ૯

પુરવછાયા—વચન એવા સાબળી, હરખ પામીયો અ-
ધાર બારે હિલો રહી કરી, તેડયા ઢગીતજ ચાર ૧ શીવ-
ચંદને વળી, મુખચંદ કહેવાય. ઝવેરચંદને તેડજો, એમ કહે
સુંદરચા. ૨ તતક્ષણ ત્યાથી ચાલીયા, આવ્યા તેણે ઠાક
અલો બે ચલો બે એમ કહે, બોલાવે કામદાર.

ચોપાઈ—અલો બે ચલો બે તુમ સહુકાર, તમકુ બો-
લાવે કામદાર. હમ કહે તે જલદી કરો, નહીંતો માર ખા-

ઈને મરો ૧ તુમ રહ્યા કરો કામદાર, રહેા નહીં તે
 ખાઓગા માર, હમ તો ચાકર માણસ બાઈ, હમને રાટી
 દનકી ખાઈ પુરતછાયા—શીવચંદ મુળચંદ એમ કહે, આ
 ટાણે શુ કામ, રાત પોહોર ગઈ ખરી, કેમ તેડે દીવાન ૧
 ચારે જણુ લેળા થયા, થરથર હુરને દેહ, પોતીયા પડે છે
 નીસરી, પડે છે પાછલી તેહ. ૨ નવો કામદાર થયો ચહી,
 આપણને દંડે બાણ; આ ટાણે તેડું મોકલ્યું, કાઠક ચુકે
 નીરવાણુ ૩ હવે આપણે શુ ઘટે, બેસી કયાં પરીઆણુ;
 જે ગમે તે આપશુ, એમ મુખેથી બોલ્યા વાણુ ૪ ચોપાઈ
 —ચારે લેળા મળીને બાય, આવ્યા બ્યા છે સુદરરાય; ત્યા
 આવીને કયો પ્રણામ, તારે સુંદરે દીધાં માન ૧ લાવ ગા-
 દહુ તું રતુકાર, પાથરી બેસારો શાહુકાર, દાસી ગઈ તે
 ઘર મોઝાર, ગોથાં ખાતી ખાતીરે નાર ૨ મનમા વીચાર
 કરતી બાય, રખે કુળવતી સાબળે કાય; તોતો કામ ખશીને
 બાય, માડ માડ રહી છે હાય. ૪ વળી સુંદર બોલ્યો જેહ,
 લાવ પાથરવાને તેહ. ત્યાં બોલ્યા ત્યાહ શાહુકાર, હવે શું
 કહો છો કામદાર ૫ ત્યારે સુંદર બોલ્યો જેહ, એક કામ
 કરોને તેહ, ચાર ચાર ચુડલા લાવો. નીરધાર, આણી આવે
 રૂઠા ચીર ચાર; રગ બુજવા બુજવી ભાત, નેઈએ તે આણી
 આપો આજ ૬ અકોટી ઝાલ સુવર્ણની બાણ, જઠાવ નથી
 નેપુર પ્રમાણુ, આણી હમણા આપો સાર, એમ કહેવા લાગ્યો

કામદાર ૭ જો ગમશે તો અમે રાખશું, એનું મૂલ થશે તે
આપશું, ઉઠો કહું તમને આણી ઘડી, તમે વાર મા લગા-
કશો વળી ૮ પુરવછાયા—શેઠ અત્રી રાજ થયા, અંધ તે
સઘળી ઘાત, મારગ ચાલ્યા મલપતા, કરે માંહોમાહી વાત.
૧ ધર્મ રાખ્યો પરમેશ્વરે, હતી મનમાં ફાળ, વિધન કશું
નહીયું નહી, તે કીરપા દીનદાળ ૨ થેર પોતાને આવીયા,
કયો મનમા વિચાર, ચાલો ઝટ જઈ લાવીએ, ચડેટોથી
નીરધાર ૩ એમ વિચારી નીકળ્યા, ધન રાખીને પાસ;
કહ્યા પ્રમાણે વેહોરીયું જોતા પહોચે અથ ૪ વસ્તુ સર્વે
લેઈ કરી, આગ્યા સુંદર પાસ, જોઈ અત્રી રાજ થયા, મુખે
કહે શાખાશ ૫ ધન બેઠું હોય જેટલું, તે દીને આવાર;
લજ્જા નહી તે વાતમા, એમ કહે કામદાર ૬ બેઠું તે સુ-
ખથી વધા, શાણા જે શાહુકાર; તેજ પ્રમાણે આપીયું,
ફાણું નવ કીધી વાર. ૭ બુકાર કરીને આવીયા, પોતાને
આવાસ, મનમા બહું રાજ થયા, પહોચી સર્વે આથ. ૮
વસ્તુ સર્વે લઈ કરી, આપી ત્યા રતુકાર, જઈ તું વેગે
આપની, જ્યાં કુળવતી નાર ૯ ચોપાઈ— તે રજની તો
વીતી અય, પ્રાત કાળની વેળા થાય; રાત પાછડી ઘડીકા
ચાર, ત્યારે ઉઠી કુલવતી નાર. ૧ રસોઈ કરે ફડી તે તેયાર,
ચતુર નારીને શાની વાર, છપ્પસોગ કીધા છે કામન, તેતો
રાખને કરવા લોજન ૨ તરે તરેકતાં કીરાં કે થક, તેમાં

ચુક નહીરે જરાક, ભણ્યા ગરમાગરમ છે અપાર, વળી
 રાયતા કીધા નીરધાર ૩ લીંબુ કેરી તણારે આચાર, સર્વે
 રાખ્યા ત્યાહા તૈયાર, પછી કહે કુળવતી નાર, તુંતો સાભ-
 ણને રતુકાર ૪ હવે દીવસ ચઢ્યો ઘડી ચાર, રાજને તેડાવો
 આણીવાર, સામગ્રી સર્વે છે તૈયાર, માટે મુરખાને કહે છે
 નીરધાર ૫ સુણી કુળવતીના વચન, રતુકાર થઇ છે પ્રસન,
 આવી સુઠને કહે છે વાત, તું તો સાભળ મારા બ્રાત્ર ૬
 સર્વે રસોઈ તૈયારજ થઇ, રાજને બોલાવો અહીં, આજ
 તુંકયા છે શ્રી ભગવાન, રાખ્યું તમાઝ આ સમે માન ૭
 માટે પધારો તમે વીર, રાખોને રૂઢીયામા ધીર, તેડીઆવજો
 ઝટ તમે માર વાર કરશે નહીરે લગાર ૮ એવું સુ-
 ણતામા ત્યા કામદાર, મન ગાજી થયો છે અપાર, માગ
 ભાગ્ય તણો નહીં પાર, આજ સમજી કુળવતી નાર ૯ પુ-
 રવછાયા-સુદર ત્યાથી ચાલીયો, આવ્યો રાયને દ્વાર, પ્રીત
 કરી પધારીએ, ભોજન થયા તર્કઆગ ૧ માટે વેગે ઉઠીએ,
 હોસીલા મહારાજ, પુત્ર ઘેર પધારીએ, ભોજન કરવા કાજ
 ૨ ચોપાઇ-ચાલો આપણે દ્વાર, ભોજન થયું ત્યાહા તક-
 આર, સુદરે એવા કહ્યા વચન, જમવાને ચાલ્યો રાજન ૧
 રાજ ઘોડે થયો અસ્વાર, ચાલો ચાલો કદે તેણી વાર, આ-
 વ્યા તતક્ષણ ઘેર કામદાર, સામી ઉભી છે રતુકાર પુરવછા-
 યા-હાસી દોડી ઘર વીશે બાઇ આવ્યો તે રાજન, મુર-
 ખો તેડી લાવીયો, કરાવે ભોજન. ૧ કુળવતી ત્યા એમ

વહે, પરસાળે તેડી લાવ, આસન આ ૧ તું બેસવા, દંધને
આદરભાવ ૨ પછી રાજાજી આવીયા, બીડાબ્યા ત્યાં દાર;
પરસાલે બેઠા સહી, પાસ બેઠા કામદાર ૩ રતુકાર વળતી
એમ કહે, તમે બલે પધારયા રાજન, રાજા વળનો બેઠો
રહ્યો, ધન ધન તે કામન ૪ જેવી દાસી ચતુર છે, તેથી
ઉત્તમ નાર, ધીક ધીક મારો મનગો, ધીક પડ્યો સ સાર.
૫ એ.પાછ-ત્યા તો જમવા બેઠા રાજન, કુળવતીએ લીધું
ખડુ માન, પહેર્યો ચુડો સુવરણનો જેહ, ઓઢયુ ચીર અ-
નોપમ તેહ ૧ પેહરયા ઝાઝર ઉત્તમ સાર, કડલા કાળી
તણા ઠમકાર, કાને સુવરણ કેરી ઝાલ નાકે મેાર અમુલ્ય
માલ ૨ રૂડી રાખડી શેલે વળી ઓઢણીયું પાસે વાઢળી;
દરસન યુ ને ગોઢણી સાર, ફરતો ધુધરા કેરો ધમકાર ૩
શણગાર ગળામા શેલે સાર, જુમખડુ પટ બાઢ્યું તે વાર
કંઠે મુક્તા કેરો છે હાર, હીરા રતન તણા ચમકાર ૪
હાથે કંકણ બાજુબધ, મહા કામી બેઠો થાયે અંધ, સો-
લ શણગાર સખ્યા તે નાર, કર લીધો બાજઠ ભમરી બાર
૫ હેમ બાજઠ મુક્યો છે પાસ, ખીજો રૂપાનો તેની પાસ.
હેમ બાજઠ હીરા જડયા, કીયા જડીયાએ રૂડા જડયા ૬
પુહડી ફરતી તેમા સોચ, વગી ઝાઝર રૂડા હોએ, રૂપા કેરો
બાજઠ ત્યાય, હેમ ધુધરી ટાકી તે માંદા ૭ કીયા કારીગરે
તે ઘડીયાં, હીરા રતન અમુલ્ય જડીયા, વળી ગાઢલાં બે લીં-
ધા સાર, તે તો બેસવાને નીરધાર. ૮ પાંચ પટીલી કહી બે

(૫૨)

સુદર કામદારની વાતો.

જેહ તેનાં ગાદલા લીધાં તેહ, તે ગાદલા આપે રતુકાર,
જઈ પાથરયા તેની વાર ૯ પછી તતખર થઈ કામની;
વેગે ચાલી ગજગામની, ઘરમાથી નીકરી બાહાર, તેમાં
કાંઈ ન લાગી વાર ૧૦ રમઝમ કરતી તે નીસરી, બાણે ધર્મ
પુરીની પરી, બાજઠં સુકયા રાજાની પાસ, મનમા થઈ બહુ
હિલાસ ૧૧ બીજે બાજઠં રૂપાનો જેહ, સુદર આગળ સુ-
કયો તેહ; અવળે હાથ સુકયો કામન, મુખ બુવે નહી ભા-
મન ૧૨ રાજા મનમા કરે વિચાર, લખવતી હીસે છે નાર;
મહા રૂપ તણો અવતાર, તેમા ખામી નહી લગાર ૧૩
પુરવછાયા- રાજા તે બીરમે થયો, ધન ધન એ કામન, ભા-
વ્ય મોટું સુદર તણું, એ નારી રૂપ રતન ૧ પચાસ રાણી
છે ખરી, મારા ઘરમા સોય, એવું રૂપ હીકું નહી, હિમર
માહી કોઈ ૨ ચોપાઈ- પછી કુળવતી ઘરમા ગર્ભ, હતાયો
આલુષણ ત્યા સહી, બીજા વસ્ત્ર પેહેરયા તેણીવાર, બહ-
દ્યા સરવે ત્યા શણગાર ૧ ચુડો પેહેયો કોરેહો બણ, હંસણી
ચંદ્ર જોઠયું નીરવાણ, હાથમા લોજન કેરો થાળ, બરજો
બન છે મહરાજા ૨ મેહેલ્યો થાળ બહુ વિધ કીધ અવળે
હાથે સુદરને દીધ નારી કળા કરે છે અપાર, તેનો કોઈ ન
યામે પાર ૩ આતો બીજી હીસે છે કામન, જોમ વિચારે
મનમા રાજન, સુદરને બે છે રૂપી નાર, કોના તેજ તણો
નહી પાર ૪ પુરવછાયા-રાજા ત્યા જોઈ રહ્યો, બલો સુદર
કામદાર સરખે સરખું રૂપ છે, એને બે છે નાર ૫ કનકવરણ

કામની, સોહીએ સોહ શણગાર હસ ગતી મૃગદોયની, પદ-
મની પ્રેમ અપાર. ૬ ભરજેળન વરસ સોહમા ગજગામની
તે નાર ધીક ધીક જવતાર તે મહારો, એમ રાજ કરે વી-
ચાર. ૭ ચોપાઇ— રાજ મનમાં કરે વિચાર, પછી ઘરમાં ગઈ
તે નાર, તેણે શણગાર હતાયો જણ, પછી પેહેરયો ત્રીજો
પરમાણુ ૧ કારો ચુડલો પેહેરયો તે સાર, ઓહી ચુડહી તે
નીરધાર; પેહેરયા અભુષણ ધીજી જણ; દોઠે મોહ ઉપર
નીરવાણ. ૨ જણે 'કન્યા પચ્છી સાસરે જાય, એવું મન
વિમાસે રાય લીધો ભાત ધતને દાળ; જેનો સ્વાદ ઘણોજ
રસાળ ૩ ઠમકે ઠમકે સુકતી પાય, કામી નરનો તો ભવ-
ડો જાય, રાજને વાગ્યું કામખાણ, તેની શુદ્ધ ટળી નીર-
વાણ ૪ વધુ કપે ને મુખ ન બોલાય, તેની ગતી જોતાં
એવી થાય; જોઈ સુદર ત્યાં કરે વિચાર, રાજ કામી થયો
નીરધાર ૫ પુરવછાયા-શુધ શરીરની નવ રહી, રાય વિચારે
મન, એ જાણ્યું સીં બે સહી, પણ દીસે છે ત્રણ. ૧
પચાસ પુરી પરણીયો, નહીં કોઈ એવી નાર, ધીક
ધીક મનખો મોહરો, ધન્ય સુદર જવતાર ૨
ચોપાઇ—એમ રાજ વીચારે મન. ઘરમાં તે ગઈ કામનું
હતાયો વેગેથી શણગાર, નવા ધીજી પેહેરયા તે નાર ૧
કચકડાનો ચુડો શોભે અપાર, બાહે બાણુ બેરખા નીરધાર;
બાધણીની સાડી પેહેરી જણ, નાકે વાળી પહેરી પ્રમાણ-
૨ જણે શુભશતણ નીસરી બાહાર. હાથમાં ધર્યો દુધનો

(૪૪)   સુંદર કામદારની વાતી.

ચાળ, માંહી સાકર ભરી છે સાર, બચકળ એલચી ખુશબો
 દાર ડ પુરવણાયા—ખાહાર નીસરી કામની, હાથમા દુધનો
 ઘાળ, તે રાખ ત્યા ભેધ રહ્યો, પડી પેટમા ફાળ ૧ સુધ
 ખુધ સરવે વીસરી, જાત નહી લગાર, જેને જાગ્ય સુંદર
 તણ જેને ખત્રી છે ચાર ૨ ધન ધન સુંદરનો મનખો,
 ધન ધન એ કામદાર, ધન ધન ગણી કુળવતી, જેની ઠાસી
 રતુકાર ડ તુજ ઘર એવી કોઈ નહી, જોતા એવી નાર;
 હવે તે હું શું કર, રાખ કરે વીચાર ૪ સુંદરને માફ
 સહી, ચારે વડે કામન, જોતા સુંદર ચેતીયો, કામી થયો
 રાજન ૫ ચોપાઈ—સુંદર સમરે સારગપ્રાણ મધુસૂદનજી
 રાખજો માન, પ્રભુજી પાસ છે તમ તણ, સાચુ વચન હું તો
 જાણ ૧ તમે ઉગારયા ભગત અનેક, તેને કહેતા ન આવે
 છેક, લજ્જા રાખજો કમળાપતી, એમ સુંદર કરે વીનતી. ૨
 સુંદર મનમાં એવી ભગની કરે, તવ રાજનું મન પાછુ ફરે;
 કેમ માફ એ કામદાર, મુજને ચાહે નહી લગાર. ૩ પાપ
 દ્રષ્ટી મારી થઈ, વદપણમા ખુદી કેમ ગઈ, સરપ કરડે
 ને જીવડો બચ, તારે સ્ત્રી ભક્તી ત્યા થાય ૪ ક્ષણભ્રમ
 તો એ છે દેહ, શરીર પડવાનું છે તેહ, પ્રભુજીએ આપી
 એવી ખુદ, ત્યારે રાજના મનમા થય મુધ ૫ એ તો
 માહારે પુત્રી સમાન, એમ રાજને આગ્યુ જ્ઞાન, જોઈ
 દ્રષ્ટી મે તો કરી, એ તો મારી ભગની દીકરી. ૬ જમી
 ઉઠ્યા છે તેણીવાર, તેને વાર ન લાગી લગાર, હવે પાડ

ઓશીંગણ થાઉ, પસલી આપી ને અહીંથી બહુ ૭ પાંચ
હજાર રૂપિયા સાર, ચાર સ્ત્રી ને રતુકાગ, પગે લાગીને
રાજા બચ, તેને ઉલટ અગ ન માય ૮ પુરવછાયા—રાજા
તતક્ષણ ઉઠીયા, ઘોડે થયા અધાર, સુદર લેગો ચાલીયો;
તે આઠ્યા રાજદુવાર ૧ તે દીવસ એમ વહી ગયો, થયો
અધ્યા કાળ, શીખ માગીને સચરયા, સુદર તે તતકાળ ૨
ફાટફા' ખીડાવી ગોઢી, માહી ધુળ ખા ! શેર ચાર, તે
સુવાને પાથરી, નાહે ભડકલા ખાર ૩ સુદર તો સુતો ખ-
રો, રાજા સુવા બચ, સજ્જામા પાઢ્યો ખરો, સ્ત્રી તળાસે
પાય ૪ પચાસ રાણી લેગી થઇ, બોલી મુખથી વચન;
સુદર નારી બેઠ આવીયા, તે દેખાડો રાજન. ૫ એમ
કહી પગ તાણતી, દુખ દેતી તે નાર, અમે તે બશુ સહી;
સ્ત્રી છે જે કામદાર ૬ ચોપાઈ—મુકો મુકો કહે રાજન,
તમે દુખમા દીઓ કામન, તોએ નારી ન મુકે કેડ, ઘણી
કરતી રાજની છેડ ૧ તારે સજ્જને ચડી ઘણી રસ, કહાડી
મેલુ કા છેદુ શીશ, તારે નારી બોલી વચન, તજશે માં
તમે સ્વામીન ૨ અમે કરશુ નીચા કામ, ત્યારે બશે ત-
મારે નામ; લાકડા ઘાસ વેચી પેટ ભરશુ, તમારા મોહલ
હેઠે નીકળીશુ ૩ પ્રથમ બોલ્યાતા મુખથી બોલ, તમે આ-
પ્યો તો અમને ઠોલ; માટે દેખાડો તે નીરધાર. રાજા કહે
ત્રી છે ચાર ૪ જેને દેખીને રીજે મન, તેનું કેમ જોવાએ
વહન, તમે પચાસ રાણી કામન, દુરમુખણી છે ભામન.

પુરવઝાયા—૧૨ એનુ અકચુન છે, તમે નહીં દાસી સ
 મતોલ, પરપય કરી દે માડોયુ, એમ રાજા બેઠ્ય બેઠ્ય
 ૧ ફોલ આપ્યો તે નારને, રાજા થઈ અસાર, જાનુરતા
 મળવા તથી સમરે જીવદાધર ૨ ચોપાઈ—રાજા ઉઠ્યા
 તે પ્રાત કાળ, સુદર આવ્યો તે સમા મોજાર, ત્યારે રા-
 જાએ દીધા માન, ભલે આવ્યા તમે પ્રવાન ૧ આજ રાતે
 મેં દીડો બેઠ્ય, તે તો તમને કહું છું પેઠ્ય, એક નારી તે
 બીને વાન, તે તો દીસે ૩૫ નીરાન ૨ તેણે ધામળી એઢી
 શીય, નણે કદે ડેઢણેરી રીસ, એક ત્રીયુગ કર મોજાર,
 સીર તોલક કર્યુ નીજાર ૩ પુરવઝાયા—સીદુર તોલક
 તો કર્યુ, મેં સ્વપ્ને દીડી નાર, અપર હાથે તે ખર, મુ
 અ કરની પેઠાર. ૧ ખાંડ ખાંડ રાજા તુજને, ખાંડ તુજ
 પરધાન, નીવેઠ મારા નવ કરો, સમજી થઈ રાજન ૨
 ઉઠાણી કરો માહરી ભદ્રકાળી છે નામ, માહાકાળેધર
 શીવ સહી, તમે આવો આવે ઠામ ૩ તે માટે તમે સા-
 ભજો, પ્યારા મુજ કામદાર, બિટ ઢંઢેરો ફેરવો સહી. આવે
 સર્વે નરને નાર ૪ ચોપાઈ—બહુ આવે ત્યા નરને નાર;
 પડો વજડાવો આની વાર, ત્યારે સુદર બેઠ્યો વાણ, એમાં
 સરવેનુ થાય કલ્યાણ. ૧ ઢંઢેરો ફેરવ્યો તે રૂઢી, તેને
 વાર ન લાગી વળી, ગામ મધે જે નરને નાર, ઉઠાણી જવા
 આવે તથ્યાર ૨ ભદ્રકાળી માતા છે જગલ, બાળ ગોપાળ
 આવજો ત્યાંય, એમ ફરી આવ્યો પાછો ઠામ, અવી ઢંડે

કર્યો પ્રજ્ઞામ ડ એમ ફરીને આવ્યા રાય, પછી પોત ને
 ઘેર જાય, રાજા જોડ્યો તેણીવાર, તું તો સાજાગ મુજ
 કામદાર. ૪ હવે વાત કહું છું અમો, કુટુંબ નેડી લાવોને
 તમો, તમે કાઈ મા લગાડ્યો વાર, બાઓ સામગરી કરો
 ત્યાં પુરવજાયા—ત્યારે સુદર વળતું જોલી, તમે સા-
 બળો મારી વાત, હું સાચુ તમને કહું, જોડું ન જોડું
 વાત. ૧ તમ સાથે અમે આવશું, આવી ન શકે કામન
 ચારે ને હું જો સહી, કોઈ નવ પીરસે અન્ન, ૧ એકને તાવ
 આવે સહી, બીજી વમન કરે અપાર, ત્રીજી મ થુ હજારું,
 ચોથીને નથી કરાર ડ ચોપાઈ—સુદર એના કહ્યા વચન,
 રાજાનું નવ માન્યું મન, સુદર એમ નહી ચાલે લગાર,
 જેમ તેમ લેળી તેડો નાર ૧ વેહેલમા જોગી ચારે આવે
 ત્યારે નાણી નન ધણુ આવે, સુદર ફેરવણી કરે અપાર જોર
 ચાલે નહીરે લગાર ૨ રાજા કહે હવે વેહેલા યાઓ, તમે
 પોતાને મદીર બાઓ, સુદર ત્યાંથી ઉડ્યો નેણી વાર, પછી
 ઘોડે થયો અધાર ડ વાગીયા નગારા ઠોલ નીચાન, નકી
 પોકારે મુજથી વાણુ, આજ સુદર સમો નહી કોય, એકી
 વાત નગરમા હોય ૪ પુરવજાયા—સુદર આવ્યો ઘર વિશે
 સરવને કરી જુકર, ચાકર સડ પાછા વજ્યા, ત્યારે જોત્રી
 રતુકાર ૧ આવો આવો વીર મહારા, લોજન કરીને
 બાઓ; પાણી ઉના છે સહી, ઝટપટ વેહેલા નાઓ ૨ સુદ-
 ર મે હોલમા આવીયો, ત્યારે બીડ્યા દ્વાર, રતુકાર ઘરમાં

(૪૮)

સુદર કામદારની વાર્તા

ગઈ, લોજનને શી વાર ૩ કુળવતી બોલી સહી, તુજને
જોવડુ શુ થાય, તાસળી પડી છે ચોક્કમા, તું ત્યા લઈને
જાય ૩ ચોપાઈ— તાસળી લીધી છે કામન માહે ખીચડ
પાપડ ને અન્ન, તે તાસળી લઈ ચાલી દાન્ય, અવી ઉભી
સુદરની પાસ ૧ જમો જમો વીર માહરા, હું તો વારણ
લેઈ તારા, સુદર બોલે નહીં લગાર, ઝાપુ મુખ દીકું
ટેણવાન ૨ સારુ કહેને મારા જાત, જે હોય તારા મનમાં
વાત, ત્યારે સુદર કહે છેલ્લી બુહાર, મારે મરવુ પડશે
આવાર ૩ પુવછાયા— રાજાએ મુજને કહ્યું, ઉઘાણી કરવી
સાર, વેહેલે બેસી આવજો, તમે નર ને નાર ૧ પચાસ
રાણી માહરી, આવે સરવે જાણુ, નગરલોક સરવે આવશે,
કહ્યું વચન પ્રમાણુ ૨ શહેરમા ઠ ઢેરો ફેરવ્યો, કાલે જાશે
જાણુ, તે માટે તુજને કહ્યું, મરણુ આવ્યુ નીરવાણુ ૩.
આખર જશે માહરી, તે માટે મરવુ સાર, વચન જોવા
સાક્ષળી, તવ બોલી રતુકાર ૪ ચોપાઈ—એમ કહી ચાલી
રતુકાર, આવી જ્યા કુળવતી નાર; બાઇ સાક્ષળો કહ્યું વચન,
સુરખો મરેછે આણે દન ૫ સુરખો મરે તો આપણે દુખ
હોય, રાજા કંઈ લીએ ત્યાં સોય, દર્શન કરવા જાઉં કામન,
એમા કંઈ ન બેસે ધન ૨ તવ બોલી કુળવતી નાર,
મુઈ વારવારે જ જાળ, પરાણે પુણ્ય આપણે થાએ, સાચું
કહ્યું છું મોરી માય ૩ રાહ તારે મન એ જાવે, ત્રણ
વેહેલ મગવી દાવે, એવા વચન કુળવતીએ કહ્યા, તે સ-

કુંદર કામદારની વાતો (૪૩)

રવે રતુકારે લહાં ૪ પુરવછાયા—વચન એવાં સામગ્રી તતક્ષણ આવી નાર વેહેલ ત્રણ મંગાવો સહી, રેમ કહેતી રતુકાર. ૧ તે ઘડી વેહેલ મંગાવી તીહા, છોડી આગણા મોજર કમાડ ત્યા બીડાવીયા મુરખા પાસે તે વાર ર આખી રાત ઉઝગરે, વેહેલ ગુથણી હોય, માફા તેના ઢા) યા, તે કળી ન શકે કોય ઉમાહે એક મુકી શય્યા હો, ત્રણ ત્રણ મણની સાર, તીર દોરીએ દેખાવી સહી હીક-મત કીધી નાર ૪

ચોપાઈ—એવી હીકમત કીધી નાર, પ્રાત કાળ થયો તેણીવાર ત્યારે મનમા કયો બીચાર, હવે શુ કરીએ ગીર-ધાર ૧ આગળ આપણ જઈએ સોય, જેમ વાતે પ્રગટ ના હોય, રાત બે ઘડીકા ત્યા રહી, કુવવતી તો તતખર થઈર દાતણ પાણી કીધુ કામની, બે ઘડીકા ત્યા રહી જામની વેહેલ જોતરી તેની ઘડી, તેમા કુળવતી બેઠી ચઢી ઉ ચાર વેહેલ ચાલી જેટલે, આમના ઘોડા ચાલ્ય તેટલે, શકટ બે ડીયા છે ત્યા અપાર, સરવે ચાલ્યા નગરથી બાહાર ૪ બાવુ છે ત્યા એક ભોજન, માતાના કરવા કુંદરચન, કેઈ ઘોડે ચયા અધાર. કેઈ વેહેલે બેઠા નીરધાર. ૬ લીધાં મોકળ ચીદુર ખુપ, લીધાં ઘાટડી મીહોડીયા અનુપ; હરખઆણે તે નરને નાર, મેળો માતાનો ચયો અપાર. ૬ આખું નગર નીસરયું બહાર કુંદર ઘોડો થયે અમ્મવાર; આલ્યો ચાલ્યો તે રાજકવાર, રાજણ હવે કેટલી વર. ૭ વેહેલા થયો

(૫૦)

સુદર કામદારની વાર્તા.

તમે રાજન, આગળ ચાલ્યાં અમારાં ઠમન, સુણી રાજા ઉઠ્યો તેણીવાર, ઘરમા ઉતાવળ કીવી નર ૮ સુદર નારી આગળ જાય, તમને કેમ અસુગ્ગ થાય; જેવા વચન કહે છે રાય, પછી રાણી ત્યાં તતળર થાય ૯ પુરવછાયા—વચન એના સાભળી ઉતાવળી સરવે થાય, વત્ર અવળા પે-હેરીયા, આભુવણુ લુલી જાય. ૧ કાંઈયે તેલ માથે ધાલ્યુ નહી, આજણુ આખે ના હોય, સઉ સજ થઈ ઉઠીયા, ગાડા દોડયા જાય ૨ તેને જોઈ જહુ હરખીયા, તે ભદ્ર સેન રાય અસ્વારી આગલ થક, સઉ સેન ચાલ્યુ જાય ૩ વેગે વહી સઉ આવીયા, ભદ્રકાળી મા જ્યાય, ભદ્રકાળી માતા સ્થળે સરવે તે આવ્યા ત્યાય. ૪

ચોપાઈ—દેહેરા ઉભા કીધા માહાજન, તણુ ખન કીધા રાજન, સુદર વેહેલ છોડી એકાત, ચીતાથી મન નહી કાઈ શાંત ૧ રખે ખળર પડે ત્યા રાય, આખરૂ તો નથી પળ માહા, તે માટે બીહે છે મન, રખે વાત જાણે રાજન, ૨ પોતપોતાનુ કામ થાય, કચેરી ભરી બેઠા રાય, મોટા મોટા શાહુકાર આવે. તે તો રાજને મનડે ભાવે. ૩ રાજ રજ થાય અપાર, રાજા પાસે બેઠા કામદાર, લોક સરવે હલમલ કરે. માતાને નીવેદજ ધરે, ૪

પુરવછાયા—નીવેદો નાના વીધ તણા જઈ સુકે સ. જન, સ્તુતી કીધી અતી ઘણી, પાસે બેઠા પ્રધાન. ૧ ભક્ષ દીધુ ત્યાં સહી, આવ્યા સભા મોઝાર, કચેરીમાં બેઠા સહી,

લોજન તતબર થાય. ૩ ચોપાઈ-રસોઈ થઈ ત્યાં રાજન
ચાલો ચાલો જમીયે પ્રધાન, શાહુકાર બોલે તેણીવાર, જમ
ઉતારે જમશે કામદાર ૧ જમને બરીબને દીધા માન પ્ર
ધાન જમવા મેલો રાજન, મોતીચંદ એમ કહે છે સોયઃ
રાજા કહે એ વાત ન હોય, ૨ જમ વેર જમે કામદાર ત્યારે
ઢોડવા આવી રતુકાર, ચાલો ચાલોદે મારા બાઈ, લોજ.
નની તઈઆરી થઈ. ૩ પુરવઠાયા—ચાલો ચાલો વીર મા.
હરા, કરવાને લોજન. રસોઈ ઠરીને બાય છે, વાટ બુલે
કામન ૧ તવ રાજા મુખથી બોલીયો, એ કેમ જમે કામ.
દાર, લોજન નાના વીધ તણાં, જેને અરત્રી ચાર ૨ હથી
ને સુદર પરવર્યો, આબો પોતાને દવાર, ખમા ખમાદે
વીર માહરા, એમ વહતી રતુકાર. ૩ ચોપાઈ—ખમા ખમા
વીર માહરા, હુ તો વીધન લેઉ તાહરા, ચાલો રસોઈ
ઠરીને બાય, આવો આવોદે તબુમાહે. ૧ સુદર તબુમાં
મયો તેણીવાર, ત્યારે બોલી કુળવતી નાર, મુવાને આવે
શબેસાડ સોય, મુખ દેખુ તો પાપજ હોય ૨ તાસળી વ.
અમા પડી છે બાણ, આપ પીટયાને પ્રમાણ; ત્રાસળી લઈને
કર મોહાર, તેમા એકું બુકું પીરશું નાર ૩ પુરવઠાયા—
સુદર આગળ મેલ્યું સહી, ખીચડી પાપડ જાન સુદર કવલ
કારે નહી, સદા તુ જગજીવન. ૪ મીકું બાણું નાખીકું
પાણી નાખ્યુ ગરીબ સવે જમે ખરા, તેને પચ્છ
આ હુ ખ ન હોય. ૫ એમ કહીને ઉઠીયો, કવલ ભરયા જે

(૫૨) મુંદર કામદારની વાતો.

ચાર, માન દીધું તે અન્ન દેવને, આપ્યો કભા મોજાર.
 ૬ પાન સોપારી મુખમાં ધરી, લવીંગ એલચી સાર,
 તે ચાવતો આવીયો, ઘડી નવ લાગી વાર ૭ રાજ
 વાણી બોલીયા, શુ જમીયા કામદાર, વેહેલા વેહેલા આ ૮
 વીયા, કાઈ ન લાગી વાર, ૮ મુંદર કહે સુણો રાયણ,
 મુજને એક વ્યસન કસુબો ચડીયો નહી, ભાંચુ નહી.
 કાઈ અન્ન ૯ બોપાઈ—એક પડયું છે
 મુજને વ્યસન, કાંઈક હુંગો કરું રાજન, તારે મુજને
 આવે અન, સત્ય માનીયે મુજ વચન, તારે મીઠાઈ
 દીધા છે ત્યાય, શેર જે લેઈ મુંદર આય, બીજી મીત્રોને
 વેચી દીધી, ઘણા દીવસની ભુખ શાત કીધી. પછી રાજ
 ની રાણીયો જોઈ, કુળવતીને કહાવે તેઈ, તમને મળવાની
 ઘણી છે આશ. અમો આવીએ છીએ તમ પાસ. ૩ પુરવ-
 છાયા—કુલવતીને કહાવીયું, ૯ સાક્ષી અતુર મુજણ; સામ.
 ઓ કરજો તમો, અમો આવું છું પરમાણુ. ૧ માથે કુડલાં
 ૨ મઝાવીયાં, ગલાલે ભરીયાં સાર, હીકમત ત્યાં એવી કરી
 વળી ત્યાં ત્રાસ મગાંચા ચાર. ૨ બોપાઈ—ચાર કુડલાં મંગાવો
 સાર, વેગેથી ત્યા મેલાવો નાર; સોમચ દને વીરચ દયાળ,
 કુડલા મંગાવે તતકાળ ૧ વહેલી યા ૯ રતુકાર, આવશે
 અદ્રસેનની નાર, વળી નાટક કળા કરવી, તેની આંખ જુલા-
 સે ભરવી ૨ બાંધ્યા કુડલાં ચારપર સોય, દોઝે નારી
 બીચક્ષુ હોય; ચાર તાસ તે છે પરમાણુ; કુડલા પાસે જ.

રી મુશ્યાં જાણુ ૩ એવે આવી નારી મળી રથ મં-
 ઠળી કીધી છે વળી, ત્યા આવીને ઉઠી સરવે, માલે છે મુ-
 ખથી બહુ ગરવે ૪ વહેલા થાઓ કુળવતી નાર, નીકળે
 ધરમાહેથી બહાર તવ નીકળે જોવાને પુર, ચાલી જેમ જુધ
 ક્રતા શુ ૫ ચીર મુકતાફળે ભરયા જેહ આલીને નીસ-
 રી છે તેહ, ક ચુકી છે હીરાએ ભરી, રથમાથી બહાર ની-
 સરી ૬ નારી નીસરી રથથી બહાર, જાણુ વીજળીને થયો
 ચમકાવ, તે નારી ચતુર બહુ હોય, લીધા તાસ ભરીને દોય.
 ને તો ઠમકે ધરતી પાય, ઉતરતામા કરીયો ધાય થયો ગલદ
 લ તણો ધમધેર, નારી બહુ કરે છે સોર ૮ રથ દુળે ચઢી
 કામન, થાળ હાથે ગ્રહી કામન, ઘા કર્યો ગલાલનો સાર,
 ગાધ બીજે રથે વહી નાર ૯ જેમ કેશરી ગજ ઉપર ધાય.
 રતુકાર તે પેરે જાય, બેહુ બ્યાકુળ ગઈ છે ત્યા નાર, તે તેહ
 રથ ફરી વળી ચાર ૧૦ નારી કહે સુદરને ધન, જેને ચાર ફરક
 લામન; આપણુ દુરમુખ સરવે નાર, ધનધન સુદર કામદાર-
 ૧૧ રાજાએ માણુ મુકયુ તેહ, બસ કરો હવે કહ્યુ જેહ;
 ન રે પાછી વળી કમન, નારી કહેલી જાય ધન્ય ધન્ય.

પુરવછાયા—રાજા રથચત સહ જણા, પરવરયા તે
 વાર, રથ જોડાવી નીસરયા, ચાલ્યા ત્યા કામદાર ૧ જાજાજા
 એક જાણુ સહી, ચાલ્યાં નરને નાર; તમ દુટયો ત્યા જા-
 ચનો, કેડે રહ્યો કામદાર. ૨ ચોપાઈ—જ્યારે પાછળ રહે
 કામદાર ત્યારે વાલદ આલ્યો તેણીવાર; વાલદ લાલકે

(૫૪)   સુંદર કામદારની વાતો.

રાજાનો કહેવાય; તેતો આવીયો. કષ્ટમા તાય ૧ હાજ ભો-
ધને કરતા વાત, તમે સાબળો પ્રશ્નીનાથ, સુંદર માન
નહી ઘર માફા, સાચુ કહું છુ તમને રાય. ૨ પરીક્ષા મેં
એની કીધી રાય, જમ્યા પછી બશેર કેમ ખવાય, બશેર
મીઠાઈ ખાઈને સોય, બાલી રીતે જમે જે કોય ૩ સ્ત્રી
અન્ન પુરૂ ન આપે કા તો મુરખો કરીને થાપે, તમે વિચાર
કરોને રાય, જમ્યા પછી તરત ન ખવાય, ૪ પુરવઠાયા—
મન એના મળતા નથી, સ્ત્રી ન પીરસે અન્ન, તે માટે કરો
પારખુ, સત્ય કહું વચન ૧ એક પારખુ છે એહતુ, જોડે
મેસે નરનાર, એમ કહો એને સહી, નીશ્ચ કહે નકાર ૨
તમે પશુ જોડે બેસજો, રાણીજીની પાસ, તેજ પ્રમાણે બે
સારીએ, સુંદર કુળવતી પાસ. ૩ ચોપાઈ-સુંદર આવી
પુખ્યો તતકાળ, ત્યારે મુખથી બોલ્યો તે ભુપાળ; કેડે કેમ
રહ્યા દીવાન, રજાએ ઘણું દીધુ માન ૧ એક વાત કહું
કમદાર, જોડા જોડ બેસો નરને નાર ૨ નગર તણા જે શેઠ
શાહુકાર, તે પશુ બેસે નરને નાર ૨ એવા રાજાએ કહ્યાં
વચન, તવ સુંદરનુ નવ માન્યુ મન, એવુ કેમ થાએ રાજન;
માણસમા થાએ હાસન ૩ આપણો નહી એમા તોલ, માટે
વિચારી બોલીયે બોલ, રાય કહે બેસવું આ ઘડી, રાજા
સ્થપર બેઠો ચડી. ૪ પુરવઠાયા—રાજા બેઠો વેહેલે ચડી,
સુંદર કરે વિચાર; આજરૂ તો જાશે ખરી, મરણ આવ્યું
નીરંધાર રાજા વળતું બોલીયો વહેલા થાઓ કામદાર;

નહી બેસું સુદર કહે, પેચુટી ટળે નીરધાર. રથમા બેસુ
રાયજી, ટળે પેચુટી તાત, માટે માફજ ફીજીએ, સાચી માનો
વાત. ૩ ચોપાઈ-રાજા કહે મુણે કામદાર, વેહેલપર બેસો
લગાર, સુદર નકંજી આસુ ભરે, વાલક આખ મીચી ચાળે.
કરે ૧ તે વાત વરતી રતુકાર, તું સાબળ કુળવતી નાર;
રજા વહેલમાં બેઠા સાર, તમે બેસાડો કામદાર 'ર રાજા
કહે છે વારમવાર, તમે વેહેલમા બેસાડો કામદાર, કુલવતી
કહે મુખે વાણુ, રડા ધેલી હીસે છે જાણુ. ૩ રતુકાર
કહે તું બેસર, જેમ આખરૂ રહે કામદાર, મારૂ વચન
માનો તમે સાર, નવ કહેશે મુખેથી નકાર. ૪ કુલ
વતી કહે સાબળ તું સહી, એને બેસાર રથમા લઈ;
કેહેને નવ જીવે મારા સામુ, હું તો મુખ જોધને કેમ ખમું
પ આડુ જોધને તું એને બેસાર, તારે ગમે તે કર તું નાર,
મે તો તારૂ માન્યુ આ વાર, નહીતર માત્રુ નહીરે લગાર.
૬ ત્યારે દાશી કહે તેણીવાર, આવો વેહેલે બેસો કામદાર;
નારી બોલાવે વારમવાર, વેગે આવોને રથ મોઝાર. ૭ તમ
વના ન ચાલે ઘડી, તમે બેસોને રથપર ચડી, જેમ માન
હીધુ રતુકાર, રાજા વિરમે થયો તેણીવાર. પુરવછાયા—
આવો આવો વિર માહરા, હું જાઉં તુજપર ખલિહાર, રાણી
સાદ કરે સહી, વહેલે બેસો લગાર ૧ ત્યારે સુદર વળતો
બોલીયો, પેચોટી પડે જાણુ; તે તો તું જાણુ ખરી, મુખે
જાણુ શું વાણુ. ૨ જોકે ઘડી બેસો તમે, પ્રીકર નહી લગાર;

(૫૬)   સુદર કામદારની વાતો.

એમ કહી કર તાણવી, પોતે તે રતુકાર, ૩ ચોપાઈ—ત્યારે
 વહેલે બેઠો કામદાર, યગને ખોડી પોતે લગાર, બે ૫૫
 પઈડે મુકયા બાણ, બેઠે વેહેલ રાજાની પ્રમાણ ૧ સામા
 સામી વાતો કરે, રાજા હરખ અતીશે ધરે, રાજા મુખથી
 બોલ્યો સોય, માડવીની ઉપજ કેટલી હોય ૨ નામ વિરપુર
 જે કહેવાય, તેની ઉપજ કેટલી થાય; સુદર બોલ્યો તેણીવાર
 વીરપુરના સાઠ હજાર ૩ માડવીએ જે ધાન લેવાય, પાચ
 લાખની ઉપજ કહેવાય, વાત કરે રાજા કામદાર, વિરમે
 પામી કુલવતી નાર ૪ પુરવછાયા—કુળવતી વિસ્મય થઈ,
 વિચારયું નીજ મન, મુરખો ચતુર દીસે સહી, મુખ લેખુ
 દીયે રાજન ૧ એમ જણી નીહાળીયું, વાસો દીઠો બાણ,
 બેતામા રાજ થઈ, વાચું મોહનું બાણ ૧ જેની પુઠજ
 દીપતી તેનું મુખ શુભ હોય, એવું બેઠું ચટકો કર્યો,
 ત્યારે સુદર પાછું બેય ૩ આ ચટકો વીંછી તણો, પાછું
 બેયુ તે વાર, તે બેઈ મોહ પામી ખરી, અચરત પામી
 તે નાર ૪ વદન અતી રળીયામણ, મુછ તે વાકી હોય
 હેમ કહા છે હાથમા, વેઠ વીંટી રહી સોય, ૫ નવલખી ઉતરી
 રોજતી હાર માતીએ જઠાવ બાહે બાણુખ ધ બેરખા, માહે
 હીસ રતન જઠાવ, ૬ વળી ચટકારો કર્યો કામની, સુદર
 મુકે નીઆશ. રખે ધકો દે મુજને, તો હમણા થાશે હાસ્ય,
 ૭ એમ કરતા કહીતક થયું, રાણીનો વીસર્યો હાર, નવ લાખ
 મોલી તણો, વીસરીયો તે ઠાર. ૮ દેવીના દેવળ વીરે, બુલી

રાણી હાર એવુ મુણીને ઉતરયો. સુંદર તેણીવાર ૬

ચોપાઇ—ત્યારે રાબા મુખે કહે વાણ, સુંદર મુખે
તમે નીરવાણ; રાણીને હાર હતો જેહ, ભુલ્યા બદ્રકાળીમાં
તેહ ૧ એવુ મુણીને સુંદરે લીધી હામ, આજ્ઞા દો હુ બહિ
તે હામ; ક્ષણમા લઇને આવુ મહારાજ, એતો ખીજ તણ
નહી કાજ ૨ વળી સુંદરે ચિચારીયુ મન, બહુ કીધુ ધી
જુગજુવન, મને કુલવતીની ખીક બારી, લાત મારી પાડત
એ નારી ૩ તે ભયથી છુટયો આણી વાર, તે તો કીરપા
શ્રી દેવ મોરાર, આજ્ઞા લઇ હાર લેવાને બય, પછી કુલવતી
રૂવે રથમાય ૪ વળી મુખથી બોલે છે એમ, રતુકાર કર
હવે કેમ, એના શુભનુ પારખુ નહિ કીધુ, મેં તો દુખ
ધણેરૂ દીધુ ૫ તે મને કીધો બહુ ઉપદેશ, મેં તો માન્યો
નહી તે લેશ, કદી કીધી ન એશુ વાન, રૂપ ગુણ ભર્યો
વિખ્યાત ૬

સુંદરના વિચારથી રૂરી વિનાય કરે છે.

ચોપાઇ—રૂઠન કરવા માડયુ ત્યા નાર, સાબળ રે તુ
રતુકાર, એળે ગયો મરો અવતાર, કથ વિના મુનો
સંસાર. ૧ કથ વિના કિંક અવતાર; તુને સાચુ કહુ રતુ
કાર, ઘેર વેગે આવે ભરથાર, કૃપા કરે જો વિશ્વાધાર.
૨ કથ વિના સાસરે નહી માન, કથ વિના મહેલ સમશાન
કથ વિના નારીનુ માન, ૩ કથ વિના નવ લેશુકાન કથ
વિના ન શોભે તન; કયારે થાયે કથ દરશન, એમ કરી

(૫૮)

સુદર કામદારની વાતો

ફેવે કામન ૪ કથ વિના સુની દેહ મે તો કીધો ન
એશુ નેહ, ન ફરી આટા ચોરીમા ચાર, પ્રિતે આરોગ્યા નહી
ક સાર ૫ એવુ સુણી યોલી રતુકાર, સાભળ ઘેલી કુળવતી
નાર, શાને હુ ખ ધરો આ વાર, એ પાપીને માર પેબાર,
તેને ન હુનતુ પીરશ્યુ અજ્ઞ, પેટ ભરી ન આપ્યુ લોજન,
હવે શુ ફદન કરે તું નાર, એ પાપીને માર પેબાર. ૭
૫૩૫' ઘેર બહુતી તુ નર, તે દહડાને એ સુરઓ
સાર, તે ઉપર શો આવડો ખ્યાર, એ સુરખાને માર પેબાર
૮ તેવુ તુ નવ જોતી સુખ તે દીઠે કેમ થાશે સુખ, ફેગટ
હુ ખ ધરે નીરધર, એ પાપીને માર પેબાર ૯ પુન્વછાયા-
ચન એવા સાભળી, યોલી કુલવતી નાર, મિણા મુજને દે
ખરી, બલી તું રતુકાર ૧ સુદર માહરો સાહજો, હુ સુદ-
રની નાર, સુદર વિના હુ શુ કર, મારો ધીક ધીક અવ-
તાર ૨ મે આવુ બહુયુ નહી, સુદર એ કામદાર, હવે
હુ એની દાસી છુ, એ સાચો ભરથાર ૩ આવે તો
હમણા વર ફર વળી ફેરા ચાર, હેતે પ્રિતે ભા-
વશુ, એને જમાડુ કણસાર ૪ ચોપાધ—સવારે આવશે ભ-
રથાર, એતો લેવા ગયો છે હાર, સામગરી આપણુ જધ
કરીએ, આવે તો વેગે ફેરા ફરીએ. ૧ વહેડી થાને તું
રતુકાર, પઈસા લેધને તું બાને બબાર, તલ જવ ને મીઠળ
નાડાછડી, લઈ આવ તું આની ધડી. ૨ એક વિપ્રને તેડી
લાવે, તો હાથેવાળો જટ મેળાવે; ત્યારે રતુકાર કહે સુણ

ભામ, જો તો ઉતાવળનું નહીં કામ. ૩ વાત કહું તે મનમાં
 ધરજો, આવ્યા કેડે ગમે એમ કરજો; અતી ગોવીંદની ન ક-
 ળાય, લખ્યા લેખ હોય તેમ થાય ૪ એમ કહીને કયો ઉપદેશ
 કુળવતી સુણે નહીં લેશ; અતી આનંદમા બની ઘેલી, સ-
 જા પાથરી પુષ્પની વહેલી ૫ પછી જોઈ રહી ત્યાં વાટ,
 ન આવ્યો નાથ થયો ઉઘાટ, એકઠા રહીએ આણે ઠામ,
 ઘણી ગઈ છે વીતી ત્યાં ભામ. ૬ સુદર હાર લઈ પાછો
 વળ્યો, કહેછે ફેરો સરવે ફળ્યો; રત્ને થાય છે માન શુકન.
 ત્ય ૭ પોતે વિચાર્યું મન ૭ જોરાવરીએ તે રથ મોઝાર,
 જોઠો માટે કોપી હશે નાર, પ્રભુ તુજને ગમે તે ખર, હું
 તો ધ્યાન તમારું ધરું ૮ પુરવઠાયા—હરણ ઠાળા ઉતરે, વળી
 શીયાળ ઠાળો જાય, કળકળીયો કળકળ કરે, થરથર ધરજો
 કાય તોપણ આદ્યો આવીયો, પોતે નગરની પાસ; હર-
 વ બા લીડયા ત્યાહા, દેખી થયો ઉદાસ ૨ થાડ્યા સહકો
 આવીયા, વેગે સુતા સાર; સાહ કરે સુદર ઘણા, કોઈ જો-
 લે નહીં દગાર ૩ ચોપાઈ-સુદર સાહ કરે છે અપાર, પો-
 ણીએ ન જોલે લગાર, જગે જે કોઈ ધનનો ઘણી, જાગે
 જેને ચીતા ઘણી ૧ જાગે રાત અધારી ચોર, જાગે ધન
 વરસ તો મોર; જાગે જે દીકરીનો બાપ જાગે જેને માથે
 શ્રાપ, જાગે જેને શીકર ઘણી, જાગે જાર કરનારો ઘણી ૩ પો-
 ણીયો જા-યો નહીં લગાર, સુદર ઉલો તેણે ઠાર, શ્રમ પડી
 ને થાડ્યો સહી, જારે હઈવ જાઉં તે કહી ૪ પુરવઠાયા—

(૧૦)   સુદર કામદારની વાતો

હોહોહ પોહોર રેણી ગઇ, જિયું નહીં ત્યાં કોય, સુદર આશા
 છાડીને, વિચારે મન સોય. ૧ છેલ્લા સાદ કડ સહી મુલુતાં
 ઉઠે કોય; તો તો કામ સજે સહી, નહીં તો વિપરીત હોય.
 ચોપાઈ-સુદર સાદ કરે દશ બાર, પોળીયો ન બોલે લગાર;
 ત્યારે મનમા વિચારે વાત હવે ઘણી ગઈ છે વાત ૧ એ
 ૩ રૂંદી દીઠી પરસાલ, માટે સુધ રહું ત્યા લગાર ઘેર મુ-
 વાનું સુખ ન હોય, ફાટલ ગોદડી પાથરે સોય ૨ બોક્કાજ
 પાથર્યો તેણીવાર, સુદર મુનો ત્યા નીરધાર, હાલ તરવાર
 બોશીકે સુકી, પછી સુદર પડીયો છે બુકી ૩ ત્યા થકી
 ગયો કામદાર એક વિધન થયું તેણીવાર, થાકી ગયો હતો
 પ્રધાન, નીંદ્રામા નહીં તેને જાન ૪ પુરવછાયા-ચઢા વેરી
 વાદળા, જળ વેરી સેવાળ, પુરૂષ વેરી નીંદ્રા ઘણી, મછને
 વેરણ બાળ ૧ તેમ સુદરને નીપજ્યુ, નીંદ્રામા તે કામ;
 મનની વાત મનમા રહી, અકળ ગતી શ્રીરામ ૨ મણીધર
 મોટો નીસર્યો, ફરવા દરથી બાહાર, ખુશબો આવી તેહની
 આંચો તેણે કાર ૩ ચોપાઈ-બ્યા સુદરે કયો આરામ બો-
 રીંગ આંચો તેણે કામ; છાતી ઉપર બેઠો બાણ, સુદર
 લહેરો ખાતો પ્રમાણ ૧ સુદર નીંદ્રા આવી અપાર, તે તો
 બાણે નહીં લગાર; ચુવા ચઢન પેમલ અંગ, તેણે આણુદ
 પામીયો ભોરગ ૨ ફેણ ચઢાવી ઠોલે અપાર, અધાર નીંદ્રા
 માં છે કામદાર, તેને શુધ નહીં લગાર, પાસુ ફેરવ્યું તેણી
 વાર. ૩ પુરવછાયા—સુદરે પાસુ ફેરવ્યું, કર અડક્યો તેવાર;

જોરમ અતી ઠેપે કરી, તેને કર્યો ચટકાર ૧ હાથતણી જે આગળી, તેને કરડ્યો અપાર, જેર ફળાફળ ચડી ગયું, ઉઠ્યો ત્યા કામદાર, ૮ ચોપાઇ-જેવો ઉઠવા ગયો કામદાર, લેહેર અ ની પડ્યો તે કાર, તેનો પડતામા ગયો ઝટ પ્રાણ તેતો વાત ન કોઇને બાણ. ૧ રાત અજવાળી અળકી અપાર, સોડ તાણી મુતો કામદાર, સજવત થયું છે શરીર, લંને કો ન પાએ ત્યા નીર ૨ એક કઉતક કારમુ હોય, ગતી હરીની કળે નહીં કાય, એક ધાચણ પુત્રી નીરધાર, તે તો રહે છે નગરથી બહાર ૩ મત્ર જત્ર બાણે છે અપાર, તેને ત્યાગી મુકી ભરથાર; પાસે દ્રવ્ય તણે નહીં પાર, મન માન્યો ખોજે ભરથાર ૪ તે તો ફરવાને નીસરી બહાર, ફરતા ફરતા આની તે કાર, મુતો ઢીઠો પુરૂષ નીરધાર, બેઈ મનમા કર્યો વિચાર ૫ ધાચણ પુત્રી બેઈ રાણ અપાર જે હોય તે માવો ભરથાર, ઉર્લા રહી ત્યાં ટગમગ બેય, સોડ તાણીને મુતો છે સોય ૬ તે તો મુજે બોલી તેણીવાર, ઈઠોને તમે મુજ ભરથાર, સોડ બચી કરી જેટલે, મુંદર મુતો ઢીઠો લેટલે. ૭ આજ સફળ હવો અવતાર, હુતો રૂઠો પાગી ભરથાર; મારા ભાગ્ય તણે નહીં પાર, આજ તુઠયા શ્રી ભુગદાપાર ૮ પુરવઠાયા-હરખી બેતા મન વિશે, ધાચણ પુત્રી સાર; જે ઠો લેઈ ઉચો કર્યો, ઢીઠો ભાં કામદાર. ૧ ઉજેણીથી આનીયા, ની દ્રાણ મુજ સ્યામ, બોલો બોલો મુજ યદી; પોણે મનની કામ. ૨ બોલાબો બોલે નહીં, આતે શું કહેવાય;

(૬૨)   સુંદર કામદારની વાતો.

અગ બધુ તે ભેઈ રહી, કરડયો મણીવર ત્યાં. ૩ ડસ ક.
 ચો છે આગળી, તે ભેયો કામન, વીખ વાળુ આણી વડી,
 દૂર કરે વિવન, ૪ ચોપાઈ-ડર્યો દીઠો આગળીએ ભોરગ,
 તેનું ઝેર ચડયું છે અગ, હમણા જીવનો કરે ભરથાર, જે
 ઉતાડે અણીવાર ૧ આગળી મુખ લખેને સાર, મત્ર ભ
 ણી ચુરી તેવાર, વડીકા જે થન છે જ્યાહરે, પ્રાણુ આ-
 બ્યો દેહમા ત્યાહરે, ૨ હડી બેઠો થયો કામદાર, જુરે તો
 પાસે દીઠી નાર; ત્યારે મનમા દરે વિચાર, મારી પોસે આ
 ક્યાથી નાર ૩ પુરવછાયા-કોણુ છેરે તુ કામની, સાચુ બોલ
 વચન, ઠાકણુ સાકણુ કે વતરી, કહેને આણે દન ૧ કર-
 ભેડી કહે કામની, સત્ય કહું આ ઠાર, હું ધાચણુની દીકરી,
 પામી તમ ભરથાર. ૨ ચોપાઈ-સુખર મુખથી બોલ્યો વાણુ,
 નારી ઘેટી દીસે છે પ્રમાણુ; તમે ધાચી અમે રાજન, ઘેટી
 થઈ શું બોલે વચન ૧ ત્યારે નારી બોલી તેણી વાર, બે-
 માં કેણુ ઘેલુ ભરથાર, કરડયો હતો તમને ભોરગ, તેનું ઝેર
 ચડયુંતું અગ, તે તો દતારયુ આણીવાર, સજીવન કીધા ભર-
 થાર, નહી માને તો ઝેર ચઢાવુ, હું તો તમારે ઘેર આવુ ૩
 ત્યારે શ્રીનો અતી કામદાર, તારે ઘેર હું આવુ નાર, પાન
 પડયો દીઠો ભોરગ, તેને ઝેર ચડયુ છે અગ સાચી વાત
 ભેઈ કામદાર, ઘેર લગને ચાલી નાર ૪

પુરવછાયા-ઘેર તેણી સચરી, આવી મેહેલ મોજાર
 માતા માકારી આ બે, હું તેણી લાવી કરથર, પોજે

માતા જોહને, વેગે માં લગારો વાર ચાર ફેરા ફરે સહી
 પછી જમાડું કણસાર ૨ પછી માતા ઉઠી હસી, સામગ્રી
 કરી તથ્યાર, થાળ લીધો હાથમા કરવાને આવ્યાર. ૩
 ચોપાદ—૧ છી કીધો ખહું આવ્યાર, પોખવા આવી ધાચીની
 નાર, લીધો ચોમુખ ડીવડો હાથ, હરખી ઘણુ મનડ ની સાથ
 ૧ કુસળ રુસળ રવઠયો ને ત્રાક, તેણે પોખીને સહુ નાક;
 જોડી પેડીને માથે લીધ, ઉતારીને ફેડી દીધ, ૪ વળી
 નાક ઝાલીને તાણ્યો, જીઆ વરને માયગમા આ
 જ્યો; હાથ મેઢળ કકણુ ચુડો, હથેવાગો સાદ્યા રગ
 ફડો. ૫ પછી છેડા બાંધ્યા છે નાર, કંઈ વિધતા કયો છે
 આવ્યાર, પ્રીતે આરોગીઆ કણસાર. ત્યા તો મગળ વરત્યા
 ચાર. ૬ પરણી ઉઠ્યા ફેડી રીત, પછી તો ઘણી લાગી
 પ્રીત, હરખ પામી તેની માય, તેને ઉલટ લો ખહું થય. ૭
 પુરવછાયા—પ્રીત જ ધાણી તેહને, આંખ્યાં ઘર મોઝાર, પ્રમે
 સભ્યા પાથરી, હરખ પામી તે નાર ૮ સભજપર આવ્યો
 સહી, મજતાફળે બરી હાર, આરતી કીધી તે સહી, જે પોતાનો
 ભરચાર ૯ પછી પુખ્તસભજ પાથરી આવ્યો ત્યા પ્રધાન.
 રગ લેગ કયો સહી, હરખ પામીયો મન. ૧૦ ચોપાદ—
 પછી હરખ પામી ખહું નાર, રાગ રેણી વીતી ત્યા સાર;
 પ્રાત.કાળ થયો જેટલે, નરનારી ઉઠ્યા તેટલે ૧ સોન-
 ની ઝારી ફેડીએ જેહ, સ્વામી આમળ સુકી તેકા મુખ
 મજન કયું તેણી વાર, પછી જોલ્યો ત્યા કામદાર ૨ નારી

(૬૪)

સુદર કામદારની વાતો

જશુ અથ રે ઘેર, વાટ જીવે રાજ બહુ પેર નારી
કહે તમે ખોટી થાઓ, અહીં રહો મન ભાવે ખાઓ ૩
જાવાનું નવ લેશો નામ, જો જીવ્યાનું હોયે કામ ઘેર સ્ત્રી-
છે તમારે સાર, તેવી હું પણ તમારી નાર ૪ અહીં
રહોને લીલા કરો, કહું વચન તે મનમાં ધરો;
તમે તમાર કરોને કામ, પણ જાવાનું મા લેશો નામ ૫
થ ઝાઝુ જોર ન કરશો રાય, ચડે ઝેરને પ્રાણજ બાય,
ત્યારે સુદરને ચડી બહુ રીસ હમણા માર કા છેડું રીસ
૧ પુરવછાયા-રીસ ધણી ચડી રાયને ત્યારે નારીએ કયો
વિચાર, જોર કર હું જો વહી, તો મારે મુજને માર ૧
હવે ચરિત્ર હું કર, સાકળો મારા સ્વામ હું નારી છ
તમતણી, તમે પુરો મારી હામ ૨ શિવ પુજન મે તો
કર્યું, અરચી જોર અપાર, દીન ઝાઝા મુજને થયા, હું
જામી તમ ભરથાર. ૩ ચોપાઈ—તમે સાકળોરે ભરથાર;
હું તો છ તમારી નાર; હજી એક ચઈ છે રાત, એવી કેમ
કરો છો વાત ૧ હાતણ પાણી કીધું તમે રાય, હવે લો-
જનપર તત્પર થાવ, મુજ હાથે કરો લોજન, હું પણ છ
તમારી કામન ૨ કાઠ જોર ન આવે માહર, સ્વામી આ
પણ ઘર તાહર પછી લોજન થયું તઈયાર, જમવા ઉઠો
મારા ભરથાર ૩ પછી લોજન ત્યા કીધું રાય, ભદ્રાવતી
વિશે શુ યાય સુતા ઉઠ્યા પોતે લોજન, રેણી વીતી 'ઉઘ્યો
દન, દેવ આવ્યો છે કામદાર, જઈને પુછો તેની નાર. લોડો

ઠાલો આંચો દાર, નથી આંચો તે કામદાર, બદરસેને તે સાબળી વાત, શુ થયુરે દીનાનાથ ઘોઠો કેમ આંચો એ-કલો ઘેર, ખબર કડાવો રૂડી પેર ૬ આડા અવળી દોડયા અધાર, કાંઈ લાંબો નહી કામદાર, હાલક હલો થયો ત્યા બંધુ; ત્યારે રાજા બોલ્યો વાણુ; બુવો બુવો એ પ્રધાન, એને શુરે થયુ વિધન, પ્રધાન આવે નહી આ ઠામ, તો અન્ન ખાવુ છે હરામ ૭ નહીતર પાડુ મારી કાય, અઝીમાં બળુ એમ કહે રાય; આઠ દીવસમા આવે નહી, તો અગ્નિમા બળુ હું સહી ૮ પુરવછાયા—અગ્નિમાં નીચે બળુ, એમ વિચારે આપ, એ પ્રતીક્ષા માહરી, ઘસડત્યાદીક પાપ ૧ એવા સમ ખાધા સહી, એન નહીરે લગાર, ઘરમા કુળવતી રૂવે, રૂવે માણ રતુકાર, રહત સર્વે કળકળે, શોકાતુર સઉ હોય, સુદર બેઠો મહેલમાં, કળી શકે નહી કાય. ચોપાઈ—સુદ બેઠો એહલ મીનાર, ચોપટ રમે છે નરને નાર, રાત ગઇ છે ઘડીકા બાર, સુદરના પદમા પોખાર, ૧ તેણે સમે પ્રદેશી બેઠ, મોહોલ હેઠે નીસરીયા તેહ, તે તો વાત કરતા બય, નબરમાં થયો છે અન્યાય. ૨ રમતા રંમ મર્યો છે અપાર; છત્યા સુદર તેને ઠાર; પછી પાખા લીધા છે નાર, બહુ-લીધ નાખ્યા પોખાર. ૩ વાત કરતા પદ્મદેશી બય, ફુલો ન આવે ફુંદર રાય. આઠ દીવસે વળી પ્રમાણ, અઝ-નીમાં અઝશે નીરવાણ ૪ નારી સાબળ કહું હું તને, હવે

શીખ દેને તું મને, ત્યારે સુખથી બોલી જામ, સુખ હું
 છીનો તુજ વિશ્રામ પ થનાર હશે તે હેતુ જવા, પણ
 તમને નહીં દેઉં જવા; તમ વિનાનું નવ રહેવાય, ઘડી એક
 સો વર્ષની થાય. ૬ મેં તો શા કીધા અપરાધ, સતોત્યા
 નહાં કોઇ સાધ, મેં તો દે-ળ હુગર બાળ્યા, મેં તો દેઈ
 વિશ્વાસ ટાળ્યા ૭ મેં તો વગડામા પાડી વાટ, મેં તો સ્ત્રીના
 ઉતાયો ઘાટ, મેં તો પાણીમા નાખી જાળ, કોઇને કુટી ચરાવી
 આળ ૮ મેં તો ગોત્રમા કીધી સગાઈ, મેં તો પરણાવ્યા
 એન ને ભાઈ, મેં તો સામુને મેણા દીધ. મેં તો એવા
 પ્રાયશ્ચીત કીધ ૯ પુરવછાયા—કાલાવાલા કરે કામની, કા-
 લજો મારા સ્વામ, બેઠા રહો તમે ઘર વિશે, જવાનું સુકો
 નામ ૧ સુદર વાણી બોલીયો, સાબળરે તું નાર મન ગમે
 તે કરો સહી, અમે જાશુ રાજદુવાર ૨ જો હું ત્યા જાઉં
 નહીં, નો રાજ છડે પ્રાણ, તે માટે તુજને કહું થાશે મોટી
 હાણ - નારી વળતી એથરી રાજ છાડે કાચ તમને
 જવા નહાં હઉં, કરો કોટી ઉપાય ૪ વળી જીવ જશે તમ
 તણો, સાચી કહું છું વત રીસ થઈ ઘણી મન વિશે,
 સુદરે મારા લાત ૫ કામની કહા મારો તમો, ખીજી મારો
 સ્વામ, તમને જવા નહીં હઉં, સુકો મનની હામ ૬ ખીજો
 દીવસ એમ વહી જયો, થયોછે સધ્યાકાળ લોજન લાવી ક-
 વતા, ભરી લાવી તે થાળ ૭ લોજન કરીને ઉઠીયા, સબળ
 પ.થરી નાર; આવો સ્વામી માફ ના, પોઠોને ભરથાર ૮

રંગ લોળ કીધો ઘણો, મુખ પામી કામન, નીદ્રા આવી
તેહને પછી સુતો સ્વામીન. ૯ ચોપાઈ—પછી નીદ્રા આવી
સ્વામીને, ત્યારે વીચાર કીધો કામને, માફ કેજુ ન માને
લગાર, માટે કાઈ કંઈ પ્રકાર. ૧ ત્રણ ભાતનુ હીર લીધુ
આર, તેનો દોરડો બાંધ્યો તે નાર, સુડઢો થયો ત્યા પ્રધાન
તારે મુખ થયુ ત્યા કામન. ૨ પોપટ કીધો તે કામકાર,
ઝયો પ્રાત સમો તેણી વાર; પાંજર હંતું ઘરમા જોહ, તેના
પોપટ બાંધ્યો તેહ ૩ દુધ રાંધ્યું તે પોતે નાર, જમો જ-
મો મારા ભરથાર, ત્રણ હીવસ ત્યા વહીને બાય, પોપટને
ચીંતા ઘણી થાય ૪ મનમા બહુ કરતો વિચાર, દુધ લ-
ઈને આવી નાર, જમો જમોરે પોપટ માહરા, થઈ દાસી
અરણુ સેવું તાહરા, ૫ લટકો કરવા ગધ તે નાર, દુધ પાવા
છિયુ કીધુ દાર, પોપટ ભાગ્યો તેણી વાર, કણુમા તે નીક-
જ્યો બાહાર. પુરવછાયા—પોપટ ત્યાથી ઉડીયો સમળી થઈ તે
નાર, વાયુ વેગે આવીયો જ્યા ભદ્રસેન કુમાર. ૧ ભર જો-
બન વરસ સોળમા પ્રભાવતી નીજ નામ, કુવારીકા તે તો
સહી, મુદો આળ્યો તે કામ. જોળા ઉપર જોડો સહી,
હાથ ફેરવ્યો નાર, અરે તું કયાંથી આવીયો, મને લલો
હીધો કીરતાર ચોપાઈ—ભલો હીધો મને કીરતાગ, પછી
છિયુ ભેયું તેણીવાર, એક સમળી હીડી ત્યા બણ, પ્રભા-
વતી બોલી મુખ વાણ, ૧ ભરકાજોગી ને કહે તેણીવાર,
જમે સમળી મારો આ કાર, ધોકો લઈને વળી જેવી પાવ.

(૬૮)   સુદર કામદારની વાત

સમળી ત્યાંથી વાઠી બચ. ૨ પોપટ સુદર કીટો તે સાર, રાધે કરસન કરે ઉચાર, આજ સફળ હવે અવતાર, બાલો દીધો મને કીરતાર. પુરવઠાયા-પોપટ રાખ્યો પ્રેમદા, સમળી જીવે તે જગ, પ્રભાવતી ધીરે નહીં ફાવે નહીં કાંઈ લાગ ૧ સમળી પાછી વળી ગઈ, મુદ્રિ મનની હામ, આ-શા ભગ થઈ કામની, કરતી ઘરના કામ ૨ પ્રભાવતી બેહુ પ્રેમથી, પોપટ મુકે ન લગાર, છાતી ઉપર રાખતી, તુ મારેા દીલદાર ૩ ચોપાઈ—આવેા આવેારે પ્રાણજીવન મારે તુ-જીવ બધાજ મન, હું તો દુખણી થઈ તે અતીમામ, મારા જીવ તણા વિશરામ ૧ પોપટ આવેાને આપણુ રમીએ, જોળા જોશીને જેઠ જણ જમીએ, મધ્યાનકાળ થયેા તેણી-વાર, મોહોલે સુતી પ્રભાવતી નાર. ૨ ફાસી કોઈ નથી તવ પાસ, એકાતે સુતીરે અવાસ, પોપટ પાસે રાખ્યો છે સહી, તેને લીડે છાતીમા લઈ. ૩ કાંઈ જમશેા પોપટ રામ, કુર રાધુ હું આણે કામ; તે તો જમોને પ્રીતે કરી, નારીએ સજા થાયરી. ૪ આવેા મુઠએ તે પોપટરામ, મારે બીજાનું નહીં કામ, છાતી ઉપર રાખે સાર, તેને મુકે નહીરે લગાર. ૫ પોહોર પાછલે દીવસ હોય, પાસે ફાસી ત્યા આવે સોય, પોપટ જોળામા લઈ બેઠી જમદા, એટલે સમળી આવી છે ત્યહા. ૬ કીટી સમળી ને ચડી બહુ રીંસ, ઉઠ-દાએમી છેડેા જોનું રીંસ. પોકેા લઇને ઉઠી ફાસી, ધાંચેા મુત્રી ગઈ ત્યાંથી નાશી ૭ રેખી પોકેા નાઠી ત્યાર નારે,

એતો બોલે મારે ભરથાર; પછી બાવી તે મદીર માહે,
 બાશા મુદીને બેઠી ત્યાં. ૮ બોલી પ્રભાવતી તે નાર, સ-
 વ્યાકાલ થયો તેણીવાર મોહાલ પોતાનો છે એકાત બેઈ
 પોષટને થાએ શાત. ૯ દીપક બળે છે ચારે પાસ, તેણે
 થઈ રહ્યો ઉભશ, પોષટ કાઢાડ્યો પાંચરેથી બાહાર, રાજ
 પાસે બાવી તે નાર ૧૦ કાષ બેસાડી પોષટરામ, મારા
 પ્રાણ તણા વિશરામ, મુખડી લઈ મુકી તે પાસ, તમે જમો
 તે મન ઉલાસ ૧૧ રાત પછી તે સુતી ત્યાં નાર, એકલી
 પોતે મોહાલ મોભર દીપક બળે છે ચારે પાસ, તેજનો ત્યાં
 ૧ બહુ પ્રકાશ ૧૨ પુરવછાયા—પ્રભાવતી સુતી ખરી, હેઠે
 હરખ ન માય, મુડા ઉપર હાથ ફેરવે, બળે દોરડો
 ત્યાં ૧ દોરી આ રેશમ તણી. દીડી જળાને કામ કોઈ પાખી
 ના નારીએ, કીધું કુડું કામ. ૨ ચોપાઈ—દોરી છોડી તે છુટે
 ૨ નહીં કાતરે કાપી નાખી છે તહી. એટલે થઈ રહ્યો કામદાર,
 દેખી લજ્જા પામી ધણું નાર. ૩ પુઠ વાળી ઉલો કામદાર,
 મુખથી ભોલે નહિ લગાર તવ નારીએ વિચારયું મન, તમે
 સાબળો મારા સ્વામીન. ૪ હું તો છુ તમારી નાર, તમે
 ચાચા મારા ભરથાર ત્યારે મુખથી બોલ્યો કામદાર, તું તો
 ચેલી દીસે છે નાર ૩ અણધરું તે કેમજ હોય, મુખી
 હાંસી કરે સૌ કોય. એતો લાજ ભરેલું કામ, ફરી એવું
 માં લેશે નામ. ૪ પુરવછાયા—ધટે નહીં એ મુજને, કરવું
 કુડું કામ ધરમ નહીં પ્રધાનનો, વિચારે મન લામ. ૧

(૭૦)   સુઠર કામદારની વાર્તા.

સુણુતા બોલી સુંઠરી, તપી વિરહને તાપ. સાચા સ્વામી
છો તમો, અવર ભાધને બાપ ૨ ચોપાઈ—સાચું માનો
તમે કામદાર, તમે સ્વામીને હું છું નાર; આવો ફરીએ
તે આટા ચાર, લેલા બેશીને જમીએ કસાર. ૧ સુઠર
બોલ્યો મુખથી વચન. તું તો સામળને કામન હું તો રાચ
તણો દિવાન. એ વાતે પામુ અપમાન ૨ પુરવઠાયા—તમને
હું છોડું નહિ, સાચુ માનો જાણુ. જો ના કહેશે મુખ થ-
કી, કાઢીશ મારા પ્રાણુ. ૧ તમે નહિ જાઓ છવતા શિદ
પાડો મને ફાળ દીઠી એજજ માહારી માટે આણુ કાળ.
૨ ચોપાઈ—માટે માનોને માહારી વાત નહિ તો થાશે
બેઠની ઘાત ત્યારે બીન્ધો ઘણુ કામદાર બલો બલોરે તું
વિન્ધાધાર ૧ એકે પુઝ ન આપ્યું અજ ફાટલ ગોદડી ક-
રવા સેન, બીજી ઘાયલ પુત્રી સાર તેણે પોપટ કીધો તે
ઠાર ૨ વળતો મુખથી બોલ્યો કામદાર જેમ કહે તેમ
કરું હું નાર. આવો આટા ફરીએ ચાર એવુ સુણુતા રાજી
અઈ તે અપાર. ૩ ફેરા ફરીયા પછી તે ઘડી તેને વાર ન
લાગી વળી. હેતે પ્રિતે જમીયા કસાર બહુ લાજ કરતી તે
નાર ૪ તે રૈણી વહીને બચ ત્રીજ દીવસની વેળા થાય
એટલે પ્રાત થયો તેણીવાર. ઢાતણ પાણી કરો કામદાર
દારીને ઠહિ મુકુ આવાર કોઈ આવે નહી આણુ ઠાર
તેની ખબર રાખે ફડી પેર, નર નારી કીરે મુખ લહેર
ઢાતણ કરી રહ્યા કામદાર, એક કડીયો કીધો તઈયાર. ૫
નારી કહે તેણીવાર, આમા બેસો તમે કામદાર. ૭

પુરવછાયા—રાયે કડીયાને જોઈ કરી, જોડ્યો તેણે
 ઠાર, આમાં કેમ ઘાલો તમો, એમ કહે કામદાર ૧ વળ-
 તી નારી એમ કહે, તમે સુણો મારા સ્થામ, કડીયામા પે-
 સો સહી, ચાર ઘડીનું કામ ચોપાઈ—જે ચાર ઘડીનું છે કા-
 મ, કેને બજાર ન થાયે સ્થામ, તમને કહેતા પડે વિચાર,
 મારી જીભ કાપુ આણી વાર ૧ પછી કડીયામા પેઠો કામ-
 દાર, ઉપર ઢાંકણું ઢાકયુ નાર; સુદર સમરે સારગપ્રાણ, મ-
 ધુસુદનજી રાખજો માન ૨ પાજરેથી છોડયો તમે શામ, કં-
 ડીયામા પેઠો આણે ઠામ, મારા દુખનો ન આંચો પાર,
 ભલો ભલો તું વિશ્વાધાર ૩ પુરવછાયા—કડીયામા પેઠો
 સહી ઘડી થઈ બેચાર, ઉડદાબેગી જોઈ કરી રૂદન માડયુ
 નર. ૪ પોપટ સમળી લઈ ગઈ, તે નવ રાખી તપાસ,
 એન પડે નહિ સુજને, ન આવીશ મારી પાસ ૫ એમ
 કહી ઉઠી ખરી, ઘોડો લીધો નાર, દાસીને ઝાલી કરી,
 મારયા ત્યાં જે ચાર ૬ ચોપાઈ—આવી જ્યાં પ્રભાવતી
 માત, કહે દાસી શુણો મારી વાત, શા માટે મારો હું
 રાક, બાઈ નથી અમારો વાક, વધુ શુને તે મારો
 અમને, બાજી વાત તે શુ કહીએ તમને; પોપટ આંચો
 હતો એક પાસ. તેને સમળી લઈ ગઈ આકાશ. ૨ કહો એ-
 વડો શો અમારો વાંક વધુ શુને મારી હું રાક; માતા
 આવી પુત્રી અવાક; કહે શ્યાને મારી તેં દાસ. ૩ પ્રભાવ-
 તી બોલી તે વાર, રાઈ પડી ત્યાં રાજકુમાર; એક પોપટ

(૭૨

સુદર કામદારની વાતો.

આવ્યોતો અહીં; તેને સમજી તે લઈ ગઇ. દાસીએ નવ રાખી તપાસ, સમજી લઈને ઉઠી આકાશ, તેની રીસ ચડી મુને ખરી, માટે દાસીને શીક્ષા કરી. ૫ પુરવછાયા—હવે કોઈ આવે નહીં, માતા મારી પાસ, રસોઈ કરી હાથે જમુ. હું પોતાને અવાસ ૨ એકડડી છે માળીઓ બીડયા તેના દાર, લોજન કીધા ભાવતા જમાડયો ભરથાર ૨ ચોપાઈ તે દીવસ એમ વહીને જાય સંધ્યાકાળની વેળા થાય, ત્યારે સુદર કહે વચન, તું તો સાલજને કામન ૧ રાજાએ પછુ લંધુ છે જાણુ અગ્રીમા બળવું નીરવાણુ; આઠ દીવસનો વાયદો હેય, તેમા પાત્ર વિતી મયા સોય ૩ તેનેછે મુજને સતાપ, નીચે બળશે તારા બાપ, તે માટે હું જાઉં ઘેર. આજ્ઞા દે તું રૂઢી પેર ૪ ત્યારે કહેછે ઉઠ નહીં જવા, ચનાર હશે તે દેશુ થાવા તમે રહો સ્વામીજી મુજ પાસ મુને કરશે નહીં નીરાશ. ૫ પુરવછાયા—માઠયા પાયા સો ટાં જે છે નરને નાર, રમત લાગી રમશું તેને પાઠયા પોખાર ૧ પ્રભાવતી જીતી સહી, હારયો ત્યા કામદાર, ૫ જીવાર પછી નાખીયા વળી પાઠયા પોજાર રમત ઝટ મચી રહી, ઠોકા થયા અપાર; રખવાળો બેઠા સહી ઢળીતો તે સો ચાર ૩ ઠોકા કરને સાંભળ્યા રખવાળ પોકારે છે જેહ. સાલજતા અચરત થયા. જોતા મનમાં તેહ. ૪ ચોપાઈ—મુનો બે મુનો બે તુમ ચાર. ઠોકા હોતા હે મહેલ માંજાર, ઉસ ખાતર કહેવ હે તુમકુ રાજા રીસ કરેંબે હમકુ

૧ સાવચેત બેઠા થઇ બાણ તવ સુંદર મોલ્યો વાણ બવા
 ઘોને સુજને નાર હું' તો મારું તમારો ઉપકાર ૨ પુરવઠા-
 યા નારી વળતું એમ કહે ખરી કહું છું વાત; તમને બવા
 નહીં દઉં કરશે નહીં ઉતપાત ૧ કાલાવાલા કીધા બણા
 માને નહીં લગાર રીસ થડી મન અતી ઘણી ધોલ મારી
 એ ચાર ૨ નાર પડી પૃથ્વી ઉપર મારો બીજી લાત. ત-
 મને બવા નહીં દઉં કહું છું સાચી વાત ૩ ચોપાઈ—બવા
 નહીં દઉં તમને કથ શાને કરો છો કલપાત માટે રીસ
 ઉતારો સ્વામ પુરો તે મારા મનની હામ ૧ સ્ત્રીએ ચરી-
 ત્ર કીધા અપાર રીસ ઉતારી સરથાર પછી રગમેગ ત્યાં
 કીધ પ્રભાવતીને બહુ સુખ દીધ ૨ સુદર કરે છે મન વી-
 ચાર જેમ તેમ સુધ રહે નાર એટલે મુતી પ્રભાવતી બણ
 સર નીંદ્રા આવી તેને બાણ ૩ પછી વિચારે ત્યા કામદાર.
 ખરો લાગ આવ્યો નીરધાર મુતી મુક આણે ઠા- ખારી-
 એથી બિતરૂ આ વાર ૪ પુરવઠાયા—એમ બાણીને ઉઠી-
 ચો. ખરીયે આવ્યા સોય. રાહુ એકજ બાધીયું જેમ ન
 બાણે કાય ૧ હજવે હેઠે ઉતર્યો. ભેતા તેણી વાર બીક
 ઘણી મનડા વિશે ધડજે બહુ કાસદાર ૨ ચોક્રીવાળા બ-
 ગીયા. ભેતાં તેણે ઠામ ભુલકો ભારે થયો. બોલ્યા સુખ-
 થઈ આમ ૩ ચોપાઈ—કેન બે કેન બે રૂખો ચારો. સખ
 રહે સુખ હુશીયારો કેલ આકર પડીયા ચોકમાં રૂખે
 રચી-બાંધી હે ચોખમાં. ૧ અપણુ ચોક્રીવાલો હે બાધ.

(૭૪) સુદર કામદારની વાતી.

અપને રોટી રાબકી ખાઈ, લેના ખરછી ઢાલ તરવાર,
કમરમે આધે કટાર ૨ ચોર ભાગ્યો ઊભી ખજાર, કેડે ઢ-
ળીત થયા હોશીઆર; આરસે ઢળીત જો કહેવાય, તે તો સુદર
કેડે થાય. ૩ રાત બે પહોર ગઈ છે બાણ, દીઠો નગરશેઠ
પ્રમાણ, નામુ કરેછે પુત્રને ખાપ, દીપક બળે ને બેઠા છે
આપ ૪ મોતીચંદ છે એનું નામ, સુદર આવ્યો તેણે કામ;
ત્યા તો આવીને ઊભો રહ્યો, શેઠને સમાચાર સુખથી કહ્યો.
૫ પુરવઠાયા-રાખ રાખ શેઠ સુજને, જીવ દયા પ્રતીપાળ;
ચોર છુ રાબ તણો, તું સુજને ઊગાર ૧ પુત્ર પીતા બે
બેઈ : દ્યા હવે કેમ કરશુ આજ, શરણાગત ઉગારવો,
લાભ્યા રાખે મહારાજ ૨ એમ કહીને ઉઠીયા, આવ્યા ઘર
મોજાર, અસ્ત્રીને કહે સાલજો, શો કરવો વિચાર ૩ ચોરને
લછ સતાડવો જીવે તપાશી બગ, ઉગારૂ તુજને ખરો,
પછી ખર તુજ ભાગ્ય. ૪ ચોપાઈ—વિગાર કરે છે નરને
નાર, એટલે ઢળીત આવ્યા સો ચાર ખોલો બે ખોલો બે
દુમ શાહુકાર, ચોર આવ્યો તોરે દ્વાર ૧ ભાગો ભાગો
જીવકા કમાડ, એસા કામ કરે શાહુકાર, ઢળીત બોલ્યા તે-
ણીવાર, થરથર કાપે તે ઘર મોજાર ૨ શેઠ કહે કરવું
એવું કાજ જેમ આપણી રહે વળી લાજ, પરપચ કરીને
ઉગારૂ માટે પુત્રી લેજો સુવાર ૩ પછી ચોરને તે સાહ
કીધો, પુત્રી ખાટલા પાસે લીધો ત્યારે સુદર બોલ્યા વાણ,
હું તો છુ ઠેઠ પ્રમાણ. ત્યારે શેઠે વીચારયું આપ, જીવ

હાગારું તો ન એસે પાપ; ત્યારે પુત્રીએ કયો વીચાર.
હીધો ઢેઠ સુને ભરથાર, પ પીતા કહે તે ચઢાવુ શીશ,
નહી તો દુભાય શ્રી જીગદીશ, જેમ નશીએ લખ્યુ તેમ
હોય, તેમા દોષ ન દેવે કોઈ ૬ પછી પુત્રીને અન્યુ જ્ઞાન.
જલ્લ કરશે શ્રી ભગવાન મારા શીરનો છે છત્રજ એહ,
એને અરપુ હુ મારી દેહ ૭ પુરવછાયા—પોઢાડયો ત્યાં
ચોરને પુત્રી સ્વયં માંદા શેઠે બાર ઉઘાડીયું ઢળીત આવી-
યા માંહે ૧ મોતીચંદ મુખથી કહે ચોર નથી આ કામ.
શક આવે મનમા કદી, જીઓ ફરી મુજ ધામ ૨

ચોપાઈ—સુણ બે સુણ તુ શાહુકાર જીહુ બોલે તો
ખાચેગા માર ઇસિ ગલીમે આયા હે ચોર, જીહા કયા કરતા
હે સોર ૧ તુ તો હે બનીએકી જાત, હમ કહેતા હે સ-
ચી જાત મોતીચંદ બોલ્યો તેણીવાર એક પુત્રી વહુને નાર.
૨ વળી હુ ને પુત્ર જમાઈ ચોર આવ્યો નહી અહી ભાઈ.
તેઓ પેઠા ઘર મોઝાર, બેયા પેટી પટારા સાર ૩ બેચાં
એડી મહોલને માળ ચોર દીઠો નહી તેણી વાર. સુંદર પોઢયો
પલ્લમ મોઝાર ઉપર ગોઢડાં નાખ્યા ચાર ૪ ઢળીત
આવ્યા તેને અવાસ. સાકરબાઈ ઉભીછે પાસ, કામની
કહે એટી કા થાઓ, સુખીયા હોય તેને ઘેર જાઓ. ૫
તાન આવેછે કથને સોય, ગોઢડા બોઢયાં છે આવી બેચ,
અહી ચોર નથી લગાર, મારા પતીને નથી કરાર. ૬
પુરવછાયા—નારી મળતી એમ કહે. ઇહા નથીરે કોઈ; ૭

(૭૬)   સુંદર કામઠારની વાતી.

અન એવાં સાબળી, પાછા વળીયા સોય. ૧

ચોપાઈ—ચલો બે ચલો બે અપને ધાર એ તો બુઝા
ન બોલે શાહુકાર. ચાર ભાગ ગયા ઇસ ઠામ અબતો અનાં
પીછા મુકામ. ૧ એમ કહીને નીકળ્યા બહાર શેઠે બીડમાં
પોતાના દ્વાર. સાકરમાઈ બોલી તેણીવાર તમે હઠે મારા
ભરજાર. ૨ સુંદર બોલ્યો મુખથી વચન તું તો વેલી દીસે
કામન અમે ઢેઠ તમે શાહુકાર મુને કહે છે કેમ ભરથાર.
૪ પુરવઠાયા—નારી વળતી એમ કહે સુણો તમે દીલહાર.
ઢેઠ અમારો શીર સમો. ફેરા ફરીએ ચાર

ચોપાઈ—ફરીએ ફરીએ તે ફેરા ચાર સુંદર બોલ્યો
મુખથી વિચાર નહી આવે ઉત્તમ અવતાર હઠ મુકી ઘો તમે
આ વાર ૧ ચતુર નારી થઇ કેમ ચુકે મને બહાર કાઢી-
ને મુકે દુર્લભ મનખો ઉત્તમ અવતાર નહી આવે એ વાર
વાર. ૨ તું તો આવડી શુ થઇ આતુર કાઈ સમજજુ
રાખને ઉર નીચ સાથે ન કીજે પ્રીત નહી ઉત્તમ જાતની
ચીત. ૩ ત્યારે નારી બોલી વચન તમે સાંભળો મારા
સ્વામીન મારા પ્રાણ તણા આધાર શુ તરછોટો વારમવાર.
૪ પુરવઠાયા—માખાપે દીધી સહી તેમા કાંઈ નહી દોષ.
શાસ્ત્ર શાખ એવી વડે ભેશીનો એ ભેશ ૧ ત્યારે સુંદર
બોલીયો સાબળરે તું ભામ પુછી બે તુજ માતને કહે તેમ
કર તું કામ ૨ ચોપાઈ—એવું મુણતા ગઈ માતની પાસ.
મુખે નાખે અતી નીચાસ મુણ માતા હું મારો વાત.

તે તો કીધો મહા ઉત્પાત ૧ મને ઢંડને તે તો કીધ
 અણુષ્ટટી વાત બહુ કીધ. હવે તે કહે 'તેમજ કરીયે, કહે
 તો આટા ચારજ કરીયે' ૨ આજ બેસવાની હતી તે બેઠી
 તેની ચીંતા મારે મન પેડી માતા બોલી તેણી વાર. સુણ
 પુત્રી મહારો વિચાર. ૩ કેમ ઢંડને આપણુ વરીયો. પછી
 પૃથ્વીમા કેમ કરીયે. ચાટે કાઠોની ધરમાથી એહ ચરણે
 રાખ્યો તો વળી તેહ ૪ કાલ તારા વિવાહ કરશું મુખ ઉચુ
 કરીને ફરશુ એમા લાછન લાગે કુળમા. પ્રતીષ્ઠા બાજે
 એક પળમા ૫ માટે ઢંડને કાઠી મુકે તું તો ચતુર થઈ કેમ
 મુક એવા માતાએ કહ્યા નયન તોયે કુંવરીનું ન માન્યું
 મન ૬ પુરવછાયા—કાઠ બહાર આણી ઘડી નવ કીજે
 કંઈ વાર એવુ મુણતા બોચરી રીસ કરી અપાર. ૧ પ્રથમ
 વિચાર્યુ નહી રતી જે અણુષ્ટટી વાત, મુક મોટી એ
 તમતણી મુણો માતને તાત ૨ થવાનું તે થઈ ગયુ. છઠી
 કેશ લેખ હવે કહ્યુ માનુ નહી પાણુ મારો ટેક ૩

ચોપાઈ—ત્યારે મુખથી બોલી માત બાઈ સબળાવ ત્યારે
 તાત, મોલીચક આવ્યો તે ઘડી ત્યારે બોલ્યા પુત્રીને માવડી. ૧
 ચોતીચક કહે વચન શું કહ્યો કરો કામન. તવ બોલી પુત્રી-
 ની માત. સાકરબાઈ બોલી ઉત્પાત. ૨ ચાર સબનો આવ્યોતો
 બેઠ. ઢંડ જાતનો હતો તેહ. પુત્રી કહે તેને કંઈ ભરથાર.
 મારું કહ્યું ન માને લગાર. ૩ મોલીચક કહે મુખથી વાંચુ.
 આરી પુત્રી તું ચતુર મુખણુ. આપણો વણીક તણો અવતાર.

(૭૮)   સુંદર કામદારની વાતો.

કેમ ઢેઠ થાએ ભરથાર, ૪ કુળને લાછન લાગે બાઈ કોઈ
 સાંભળે બેનને ભાઈ; ત્યારે બોલી સાકર બાઈ વાત, તમે
 સાંભળો મારા તાત, ૫ પહેલા વીચાર મનમાં ન કીધ મ-
 ને ઢેઠ તે સોપી દીધ તે માટે એ મારો ભરથાર નવ પ-
 રણું તે બીજી વાર ૬ પુરવછાયા—સ્વામી એ સાચો સહી.
 નહીતર પાડુ કાચ, હવે સત એ ચુકીએ તો કોપે જુદરાચ
 ૧ એમ કહી તે સચરી આવી મહોલ મોઝાર; દાર બધ
 કીધા સહી. બેલાવ્યો ભરથાર ૨ ચોપાઈ—આવો આવો
 મારા ભરથાર; તમે બીક મા ધરશે લગાર માત પીતાને
 પુછી વાત કેમ મુજને કરેછે નાથ ૧ નારી કહે તમારે
 શુ કામ ઝાઝી વાત ન કીજીએ શામ ત્યારે સુ ર કહે તે
 છીવાર તારે ગમે તે કર તુ નાર ૨ પુરવછાયા—ચાર
 કળસ તે માટીયા હોમી ઘીની ધાગ ચરબક્ષ કરીને ઉડીય.
 મ મળ વરત્યા ચાર ત્યા કણસાર આરોગીયા પરણ્યા રૂઢી
 રીત એકબીજને વાધી ઘણી માંહોમાહે પ્રીત ૫ ચોપાઈ—લ-
 બ્બોદકે કીધા પછી સ્નાન અગે પહેરીયા વસ્ત્ર નીધાન લોજવ
 ચ આમૃત પકવાન બીડી કરી ખારાવ્યા પાન ૩ ઉપા-
 મા બહુ સ્વામીને દીધ પછે મ મળ આવે કીધ રૂડી પુ-
 થની સજ્જ તર્યાર આવો પોદો મારા ભરથાર ૩ લોજ
 વીલાસ કર્યો છે નાર હખ પામી ઘણુ મન નાર પાન
 સોપારી એલચી સાર દેછે સ્વામીને નીરધાર ૪ પુરવછા
 ચા—તે રજની એ વહી ગઇ થયો પ્રાત કાળ મુખ મ જન

કીધું સહી સેવા કરતી નાર ૧ ચંદન રૂડું અચીકું
પુષ્પ સમરખ્યા હાર હરખ અતી હુધડા વિષે રૂપ તણે
અવતાર ૨ ચોપાઈ—એવી પુખ તે કીધી નાર મોહો
લથી ઉતરી તેણી વાર, માતા પાસે પુત્રી આવી જ્યાહરે,
રીસ કરીને બોલી એમ ત્યાહરે. ૧ મારા ઘરમા તુ મા આ-
વીશ માફ ઘર તુ અલડાવીશ તે તો ઢેડ કયો ભથ્થાર.
તુ તો છેટી ઉમી રહે બહાર ૨ માત પુત્રી કરે છે વાત.
એટલે ઘરમા આગ્યો તાત મોતીચંદ કહે સુણ બાપ તે તો
ઢેડથી કરી સગાઈ ૩ એ વાત કઈ પેર સવાડું લોકને
શુખ શુ દેખાડું માફ મૃત્યુ આગ્યુ આણી વાર નહીતર
માફ પેટ કટાર ૪ એમ કળકળે શાહુકાર તત બોલી
મોતીચંદની નાર સ્વામી ચડી બુવો અવાસ વેગે બાઓની
ઢેડને પાસ ૫ કપટી રૂપ વરીકરણ હોય તેણે પુત્રી લોભવી
કાય એવો પુરૂષ ન દીઠો કાય કાઠ કારણ એમા હોય, ૬

પુરવછાયા—શેઠ તતક્ષણ ઉડીયો આગ્યો તેણે કામ
સુદર દીઠો મલપતો ભેતા પહોતી હામ મે તો કઈ બળુકું
નહી આ સુદર પ્રધાન ભાવ કરી ભેટ્યા સહી દીધા આ
દરમાન, ૨ ચોપાઈ—ભલે આગ્યા તમે કામદાર, તમે કીધી
અમારી સાર; મોતીચંદ પાગ્યો ઉલ્લાસ મારા મનડાની
પોતી આશ. ૨ લોભન કરાવ્યા તેણી વાર વગી બોલી
શુખથી નાર, મુણે વાત મારી તમે સ્વામ, મહારી પોતી
મનની હામ. ૨ મોતીચંદ ઉડ્યો તેણીવાર સમજવી પો-

(૮૦)

સુરેર કામદારની વાર્તા

તાની કુમાર, ખબર રાખજો ફડી પેર પ્રભુજીએ કરી ઘણી
મહેરે ઉતેડી પાસે પોતાની નાર આપણને તુમ્યા વીધા
ધાન એતો છે સુદર કામદાર ત બેઠાર થઈ હે કુમાર.
૪ હવે ઉગરશે રાજન જેને ખરદ લીધુ અનુદન તે દીવસ
એમ પુરો થાય તોયે ખબર થઈ નહી રાય ૫ બે દી-
વસ રહ્યા નીરધાર રાજા મરવા થયો તદ્દિયાર સુદર કેમ
ન આવ્યા મેર કળકળે ત્યાહો આપુ શેહેર ૬ પુરવછાયા-
બે દીવસ નીશ્ચે રહ્યા સુદર ન મળ્યો સાર મરણ આ-
વ્યુ હુકડુ રાજા કરે વિચાર ૧ સુદર બેઠા મોહોલમા
ચોપાટ રમે અપાર રડ લાગી પાસા તણી ત્યા નાખીયા
પોખાર ૨ ચોપાઈ -રમત રમે છે નરને નાર બહુ વીધી
એ નાખે ચોખાર રજની ગઈ અડધી જ્યાહરે સુદર પો-
હયો પલગ ત્યાહરે ૧ પ્રાત કાળ થયો નીધાર મુખ
મજન કીધુ કામદાર પછી તેડી પોતાની નાનું તું તો સા-
જાળ મારો વિચાર ૨ રાજાએ પછુ લીધુ છે સોય ખટ
દીવસ ત્યા પુરા હોય સાતમે દીવસ થયો છે સાર જને
અજ્ઞા દેને તું નાર ઉ પુરવછાયા-તે દીવસ એમ વહી ગયો
થયો પ્રાત કાળ અજ્ઞા દે તું મુજને રાજા આવે કાળ ૧
જે જવા દે મુજને વાટ જીવે રાજન, વચન એવું
સાંભળી મોહી ત્યાં કામન ચોપાઈ—મુખથી મોહી ત્યાં
કામન તમે સાંભળો મુજ સ્વામીન ક્યાં હશે તે કૈશુ
જવા પછુ નહીં ફરે તમને જવા ૧ તમ વીના તો મર

સુહર કામદારની ગાતા (૧૧)

રહેવાય ઘડી એક વરસની થાય, માટે જવા દેને કામન
જેમ જીવે :ડો રાજન. ૨ કાલાવાલા કરે ન અપાર,
તોએ નવ માને તે નાર, જે કહો તે ખોટી વાત, જામો તો
કર મહા ઉપાત ૩ સુહર કહે તું પડ્યું મુતાર, એમ
કહીને ઉઠ્યો તેણીવાર, ત્યારે છેડે વળગી નાર, તેને વાર
ન લાગી લગાર ૪ ત્યારે પાડુ મારી કામદાર, પણ નવ
મુકે તે નારવાર, તમે જીજી મારો સ્વામ, પણ જવાનું નવ
લેયો નામ ૫ ત્યારે ઘોલ માર કામદાર, મોટાભાઈ આ-
વ્યો બહાર, પરસાળે આવી બેઠો સોય, ૬ ત્યાં આવતા
માણસ જોય ૬ પુરવછાયા—માણસ સઘળા જોઈ રહ્યા,
આ સુહર કામદાર, તનક્ષણ તે તો ઢોડીએ આવ્યા રાજ-
કુવાર. ૧ વધામણી છે અમતણી, દેખાડુ કામદાર, વચન
એવાં સાંભળી, હરખ પાગ્યો અપાર. ૨ ને ઘડી રજા ફીકીયા
તેડવા પોને જાય. મહાજન સરવે જોજી થયુ, ઉલટ અગ ન
માય. ચોપાઈ-તેને ઉલટ અગ નમાય, આવ્યા મોતીચંદને
ત્યાય; આવ્યા આવ્યા ત્યા રાજન, મોતીચંદનું માન્યું મન;
રાજા મુખથી બોલ્યો સોય, મુજને સુહર દેખાડો કોય; મોતી
ચંદ ગયો ઘરમાંય, સુહર ઉભો છે વળી ત્યાય. ૨ છેડે વળગી
છે કામન, જવા નહીં દઈ સામીન, સુહર ધણો કરે છે
ઉપાત, કામની કહે જાની નાય. ૩ મોતીચંદ આવ્યો તે
વાર, ફીકી છેડે વદમી નાર, સુહર ચાલો તેડે રાજન,
ત્યારે મુખથી બોલી કામન. ૪ મારા સ્વામી જો જ-

(૮૨)   સુહર કામદારની વાર્તા.

હારે જાય. અહીં પાછો ન મુકે રાય; ત્યારે શેરે અમારો
 તોલ, જાતો રહે પછી જોલ્યા જોલ   ૫   મોતીચંદ સમ-
 જાવે બાળ, પણ કાવે નહીં કાઈ તાલ, વીચારીને મનમા
 રહ્યો રાજા પ્રત્યે બોલ્યા કહ્યો; તમને તેડે છે કામદાર,
 રાજાએ મોકલ્યો આ ઠાર, તોયે પણ ન મુકે નાર, મુખે
 કહેતી તે નકાર, ૬ પુરવછાયા—તતક્ષણ રાજા ઉઠીયા; આ-
 વ્યા મહોલ મેંજાર, સુહર ફીટો બેંટલે છુટી આસુ ધાર
 ૧ જુજ લીડીને લેઈયા, બલો બલો કામદાર, દરબાર ચાલો
 આપણે, તવ મુખથી જોલી નાર ૨ ચોપાઈ—ત્યારે મુખ-
 થી જોલી નાર, તમે મારા પીતા કેરે ઠાર, એને હું પચણી
 રાજન, એતો મારો છે સ્વામીન. ૧ અહીં થકી જો
 અળગો જાય, પાછો એ નવ આવે રાય; કાઈ જોર ન
 ચાલે લગાર, અમે રાક વરણથી અઠાર ૩ ત્યારે રાજા
 જોલ્યા વાણ, મારી પુત્રી તું પ્રમાણ; તું તો મોકલ રૂડી
 પેર, એતો આવશે તારે ઘેર ૪ નારી કહે તમે પાળો જોલ
 રાજ વચનનો આપોને કોલ, તો મુજને આવે વિશ્વાસ
 ત્યારે મુકે તમારી પાસ ૫ તવ રાજા જોલ્યા મુખે જોલ,
 ચાલે મારા બાપનો કોલ. તમે ધીરજ ધરો લગાર. એવી
 હઠ ન રીજે નાર. ૬ પુરવછાયા—કોલ હઈ પાછા વળ્યા,
 સુહર લેજો જાય, બારણે આવી ઉભા રહ્યા, શુણીજન
 શુણુ બહુ જાય. ૧ કાટ ચારણુ શુણી બાંધવ, જોલે જય
 જયકાર, વખાણુ કરતા તે સહી બલો. સુહર કામદાર. ૨

ચોપાઇ—જેવા મળી ત્યાં વરણ અઠાર, મનમાં સડને હ-
રખ અપાર; ભલે ભલે આંચે પરધાન, ઘણું હરખ પા-
ચ્યા રાજન ૨ પુરવછાયા—હરખ રાજ પામીયો. વરત્યો
જય જયકાર, ખખર થઈ પછી ત્યાં કને, બ્યા બેઠી કુળ-
વતી નાર ૧ તતક્ષણ વહેલજ બેતરી, લેખી છે રતુકાર;
વેગે વહોને આવીયા, મોતીચંદને દાર. ૨ ચોપાઇ—આ-
વી આવી કુળવતી નાર, સાથે દાસી છે રતુકાર, દોડી
ધાતી ફેરી ખાળ, તે પછુ આવી ત્યાં તતકાળ ૧ પ્રભાવ
તીને ખખરજ હોય, વહેલ બેશીને આવી ત્યાંય, સરવે
આવી મોતીચંદને ઘેર, હવે નીપજે ફેરી પેર, ૨ પછી
દોડી મોતીચંદની તન, આવી બ્યાં પોતાનો સ્વામીન,
પાસે આવીને ઉભી નાર. બીજી ત્રણ નારી તેણે કાર ૩
ત્રણ દીઠી બ્યારે કામની રીસ ચડી ઘણી ભામની; સાકર-
ખાત્ર બોલી વચન. તમે ધરમા ચાલો સ્વામીન. ૪ ચાલો
આલો સ્વામી ધર માંદા તમે બેઠા છો માંદા; એવાં
વચન સાકરખાઇએ કહ્યાં, કુળવતીથી નવ બાંચે સહાં
૫ જોતો ટેમ કહે ભરથાર. જિમ કહી કાંડુ બાલ્યુ નાર;
ચાલો ચાલો માદા સ્વામીન, આ તો ઘેલી દીસે છે
કામન. ૬ ત્યારે પ્રભાવતી બોલી સોય, આતો કોણજ
નારી હોજ. આવી છેડે વળગી નાર; છાનોમાને બેઠો કા-
મદાર ૭ ધાંચી ફેરી પુત્રી નેહ, આવી છેડે વળગી તેહ.
ચારે કારી દીએ બહુ માન, જેમ ઘણી ગોપીમા કહાન.

(૮૪)   સુદર કામદારની વાત.

૮ પુરવછાયા—સુદર શરમ પામ્યો ઘણું, ચારે વળગી કામન
ત્યારે વળતો બોલીયો, બદ્રસેન રાજન ૧ આતો કહિતક છે
૫૩, દીઠી નીજ કુમાર. હળવે રહીને પુછીયું કહો
આ શુ કામદાર ૨ ચોપાઈ—બોલ્યા બદ્રસેન રાજન;
પાસે દીઠી પોતાની તન; આ વાત નીચની કામદાર,
અમને સમજાવો આણે ઠાર ૧ સુદર બોલ્યો મુખથી
વચન, ચારેને પુછા તમે રાજન, ત્યારે પુછે ઘાયલુને કાર,
તારો કેમ થયો ભરથાર. ૨ ત્યારે મુખથી બોલી નાર, જી-
વતદાન દીધું કામદાર, તે માટે મારો ભરથાર; સાચુ
કહ્યું વચન મે આણી વાર ૩ કુળવતીને દહ્યું વચન, જોને
હ થે કીધુ ભોજન, પછી પુછ્યું પોતાની કુમાર, તારો કેમ
થયો ભરથાર. ૪ ત્યારે બોલી પ્રભાવતી નાર, પોપટ થઇ
આવ્યો કામદાર, તે માટે મારો જો ભરથાર, જોમા જીતું
નહીરે હગાર. ૫ પછી પુછ્યું વણીકની કુમાર, તારો કેમ થયો
ભરથાર સાકરબાઈ બોલી વચન, સાબળો પીતાજી માફ વચન
૧ ચોર થઇ આવ્યો પ્રધાન તેને આપ્યું મે જીવતદાન; સીપાઈ
મારતા હતા જોને ઠાર, રાત ગઇતી ત્યાં ઘડી બાર. ૭ જોને
હગાયો તેણી વાર, પીતાજી સોખ્યો જો ભરથાર; તે માટે
મારો જો રવામ, તમે કરોને માફ કામ. ૮ પુરવછાયા—વ-
ચન જોવા સાબળી વરમે પામ્યો રામ, ભલાં નમીજ સું-
કડ તણાં, જો વાત સત્ય કહેવાય, ૧ વધવાજ કહે રામ
સાંભળો. રામ વીર મુજલુ; પહેલી કન્યા કઈ વરે, તે સભ-

ળાવે રાજન ૨ કુગત તી વરે નહી, એકું પીરચું અન્ન,
 મુખ એતો પામે નહી, દુઃખ પામ્યો રાજન. ૩ ઘાચી કેરી
 દીકરી, તે કેમ વરે નીરધાર પોપટ એને કીધો સહી, પા-
 જરે ઘાલ્યો કામદાર. પ્રભાવતી પરણે નહી, કડીઆમાં
 ઘાલ્યો જેહ, કહ્યુ તેને માન્યું નહી, ઉઠી લાગ્યો તેહ પ
 ચોપાઇ—પરણે પરણે વણીકની કુમાર, જેણે ઢેહ કયો ભ
 રથાર, એવુ વધતાલે કહ્યુ વચન વીર ઝળો થયો તે મન
 ૧ પછી વડતાલ કહે મુણે રાય, મોતીચંદ દીધો વીંવાય;
 મહપ લીધ્યો કનકની ગાર, શોભે કામ તે મીનાકાર. ૨
 પુરવછાયા—મહાજન આગ્યુ મલપતું મોતીચંદને દાર, આ-
 નં સઉને અતી ઘણો, મગળ ગાએ નાર ૧ વધશાક શુદ્ધ
 એકાદશી, ઉત્તમ મગળવાર, શુભ મહુરતમા આવીયા, પોતે
 ત્યાં કામદાર ૨ ચોપાઇ—સુદર પરણવા આવ્યો ત્યા સાર,
 હરખ પામ્યા છે નરને નાર, પછી તોરણ પાસે આવ્યો, સત-
 મુએ મોતી લઈને વધાવ્યો. ૧ સાસુ પોખવા આવી ઝાર.
 હાથમા લીધો સુધરણનો થાળ, પછી પોખવા માડયું કામન,
 હરખ વાઢ્યો પોતાને મન. ૨ ધુસળ મુંસળ રવાઢ્યો ને ત્રાક
 પોખી તાર્યું જીઆવરનું નાક; ગાલ ટપકુ કરીને તા-
 લ્યો, પછી હાથેવાળો મેળવ્યો. ૩ પછી માતુની મગળ ગા-
 થ, ત્યા નાદારંગ બહુ થાય; મોતીચંદે આખ્યાં કન્યાદાન.
 હરખ પામ્યો પોતે રાજન ૪ ત્યાંતો મંગલ વરત્યા ચાર.
 હેતે પ્રિતે જમ્યા કસાર, પરણી ઉઠ્યા રૂઢી રીત, માંહે

મહે બદલું છે પ્રીત પ મોતીચંદે બમાડી બન રહી
 આપ્યા ફોફળ પાન; રહી પેરામણી આપી સાર, હરખ
 પારયા બદરસેન રાય મોતીચંદે આપ્યા પસાય, તેને ઉલટ
 અમ ન માય. ૭ પુરવછાયા—રાબ વાણી બોલીયા, સભળ
 તું કામદાર, હવે જેહલા થાઓ સહી, પરણાવુ મુજ બાળ.
 ૧ પછી વીવહ કીધો સહી, પરણાવ્યો પ્રધાન રાજપાટ સો-
 ચ્યુ સહી દીધા ઝાઝા માન ૨ પછી ઘાચીની પરણ્યો સહી
 પરણ્યો કુળવતી નાર સુદર તો મુખ પામીઓ લાગ્ય
 તણો નહી પાર ૪ કવીબન તો વળી એમ કહે, કરમજ
 મોટા હોએ માન પામે પરદેશમાં, ગાળ ન શકે કોય પ
 કરમજ જેના પાધરા, તેને વશ સહ લોક કવીતા વાણી
 એમ કહે, કરમ વીના સહ ફોક કરમ વીના નર ભ્યા ફરે
 ત્યા ન પામે માન, જે નર છે અભાગીયો, તેને શુધ નહી
 આન ૬ થોપાઈ—સુદર પરણ્યો તે ફરી પેર, મુખ લેગવે
 સ્વર્ગની પેર, કામકાજ પુછી સૌ કરે, દશે આણુ સુદરની
 ફરે ૧ એક દીવસ થયો સધ્યાકાળ, મોહોલમા ભેઠી ચારે
 નાર, મહોલમધ્યે વળી તે પ્રધાન, રાણીએ ઘણા દીધા માન.
 ૨ પ્રભાવતી બોલી વચન, વાત કહું સાંભળો રાજન તમે
 છોળ ચતુર મુબલુ તમ આમળ બમે અભણુ ૩ તમે
 ચતુર શીશમણી મહારાજ, એક અમાર કરોને કા-
 જ; તમ અમળ વાત કીલએ, તેનો ઉતર અમને કીલએ
 ૪ અમને કીલએ તે કેહેશુ સાર, એમ બોલી પ્રભાવતી

નાર; ચાર પાસે બેઠી કામન, હેતે વાત કરે ભામન પ
 ચોપાઈ-ચતુરાઈથી વાતો કીલ્યે, આપો ઉત્તર તે સાભ-
 ણીયે; પછી રાણીએ શમશા કહી, તે તો રાજ સામળે સહી,
 ૧ પુરવછાયા—નારી બોલી મુખ થકી, સાભળો ચતુર મુખ-
 ણ્ય, પાચ પપા વહાલા પુરવને તે બતાવો નીરવાણ ૧
 પાન પાઘ ને પદમની પ્રેમત્ર ને પોશાક, કાષક પુછો અવ-
 નવું, જે કહો તે વાચાચ ૨ ધન ધન નારી તુજને,
 ધન ધન રાજકુમાર, પાચ કકા વહાલા પદમની તે
 કહો ને અવીધાર કાજળ કુમકુમ ને કચુકો, કસુ
 બોને કથ, એ પાચે વાલા કામની, વળી મુજને તું પુ-
 છ ત ૪ સુદર વાણી બોલીયો, સાભળરે તું નાર, તમમાં
 બોડજ પાચ છે, અમને તે દેખાડ ૫ કુડ કરૂંપ કલસણી
 કુડ કામ કરનાર. એ પાચ નથી મારી કને, સુણો તમે
 અવીધાર ૬ તમે કહોછો કે અમે એકલા પણ તમ સાથે
 છે સાત, તે પ્રત્યક્ષ દેખુ સહી, બતાવોને નાથ ૭ તીર
 ત્રકસ તરવારને, બાલો ને તોખાર, ખેડુ દુલ્લે ચાળખો, એ
 સાત મુજ કને સાર. ૮ ચોપાઈ—પ્રભાવતીએ વચનજ કહ્યું,
 તે તો સુદરે સવ લહ્યું; વળી કુળવતી બોલી નાર, સાભળો
 ને મારા ભરવાર. ૧ મેં દુખ લીધુ તમને કંથલ, તેથી
 લજ ઉપડતી નથી; તમે છોલ ચતુર મુખણ્ય, પુછુ તેનું કહો
 પ્રમાણ ૨ પુરવછાયા—જે મધ્યે જમાજલ વસે, જટા બીરા-
 જે શીશ, નેત્ર ત્રણ કહો મુને, નહી ઉમીચાપત ધસ. ૧

ત્યારે સુદર વાણી બોલીઓ, સાલજરે તું નાર શ્રીકૃષ્ણ નામ છે તેહતું, નીશ્ચય કહું નીરધાર એક નરે નરને ગળ્યો તેને દીસે સોભાવન; તે હમણા છે તમ કને, તે તે બતાવો રાજન ૩ સુદર વળતું બોલીયો, સાલજ તું કામન, જામો નામ છે તેહતું કહું હું તુજને વચન ૪ એક ૫ ખી ઉડે જીવલીજી, બેસે જેણે કામ, મૃત્યુ પામે દેખતા, તે કહો સુજને સ્વામ, ૫ ત્યા સુદર વળતો બોલીયો મનમા રાખી ધીર, તે પુછયું જે કામની, તેનું નામજ વીર ૬ બે રાણીને સુદર કહે, તમો છો ચતુર સુખજી, અમને ઉત્તર આપીએ, હું બોલુ તે પ્રમાણ ૭ ચોપાઈ—તું તો સાલજ કુળવતી નાર, વળી રતનસેનની બાળ, મુરખો હતો માર નામ, હું શુ બાણુ ચતુરાર્ધના કામ ૧ એક વાતનો અર્થ કીજીએ, પછે અમને ઉતર દીજીએ, શમશા મા કહુંછુ સાર તમે સાલજને તે નાર ૨ પુરવછાયા—નર બે ગળ્યા નારીએ, જગત જીવાડજી જેહ, તે વાહલી નારી નરને, સુજને બતાવો તેહ ૧ કુળવતી એમ ઓચરી, સા જણો મારા સ્વામ, તમો અમને જે પુછીયું, તેના ક ચુકીમા છે કામ ૨ નર જે રૂપે આગલા, અક્ષીને વહાલા અપાર; ગદસ્યલ ચુ બન કરે, તે બતાવો નીરધાર ૩ નેત્ર નીહાલે સરવને, સામુ ન જોવાય, તેમા તે એ નર રહે, અષ્ટ સત નર બાધ. ૪ શમશા કહી તે સાલજો, બાધો બંધન એક; તે નર તો પાસેજ છે વાલો તુજ વીશેક ૫ તારી

મુંઢર કામદારની વાતો. (૮૯)

જનુનીએ વરથો, તે થાશે તારો કથ; તે બતાવો મુંઢરી,
 વાત એમ પુછત ૬ કુળવતી વળતુ એમ કહે, સાલળો
 બાવન વીર, ચાહલો નામ છે તેહનુ, મન રાખો તમે ધીર.
 ૭ ચોપાઈ—તવ બોલી વણીકની બાળ, અમે રાક વરણથી
 અહાર, તેલ વેચીને પેટજ ભરીએ, તેની વાત બાળી શું કરી-
 એ ૧ અમે મરીબ માણસ જેહ, એતો રાજપુત કહીએ
 તેહ, એક વાત કહું છુ તમને, તમે રીસ માં કરશે અમને
 ૨ એક અમે પુછુ વાત, તમે સાંભળો મારા નાથ; શમશા-
 મે કહીએ બાણ, તમે સાચુ બોલો પરમાણુ ૪ પુરવછા-
 થા—સાચુ બોલજી મુખથકી, રીસ મા કરશે લગાર, વાતને
 અથ' દીજીએ, સાચુ કહું અવીધાર ૧ પીળો પણ પોપટ
 નહી, કાળો પણ નહી નાગ, પાળો પણ પખી નહી ઉડે
 પણ નહી કામ ૨ કુશુમ પ્રેમલ વાહાલો ઘણો; કમ ઉપર
 રહે જેહ; પુછયુ તમે પ્રેમદા ભમરો નામજ તેહ, નારી પણ
 નીરબળ નહી, ઢાળી પણ નહી કોયલ, દરે રહે પણ નાજણ
 નહી, રાજ સાચુ બોલ ૩ જે બાધે બલ બહુ ચડે, શેલો
 મુરને નાર, મૃત્યુ પામે બેસતા તેનું નામ તરવાર ૪ ચો-
 પાઈ—શામકુવર ઘાચીની બાળ, તે તો વચન બોલી રસાળ;
 એતો નારી ચતુરા સોહે, તે પર મન તમારૂં મોહે ૧
 એમ કહીને બોલી નાર, મારી વાત મુણેને લગાર; સાચુ
 કહો તમે મારા સ્વામ; મારા મનની તે પુરો હામ ૨ એક
 વાતને અરથ કીજીએ, હીંમતે તેનો ઉત્તર દીજીએ, હું તો

સમશા કહું છું સારું, તમે સુણો મારા ભરથાર. ૩ પુરવ-
 છાયા—નર એક નામાંકીત સદા સુત છે તેના બાર ચાલે
 એક પછી બીજો રથીર નહી લગાર ૧ ત્યારે સુંદર બોલી-
 ચો, સુણ તું ચતુરા નાર, પુરુષ સવત્સર ભલો, સુત તે
 માસજ બાર આઠ કટકે નર નીપજે બે નારી નર ચાર;
 બે માહે વઢલ વસે, તે બતાવો ભરથાર, ૩ ત્યારે સુંદર
 એમ કહે, સાબળ તું કામન, પલગ નામ છે તેહનું, જે પર
 કીલ્લે શયન ૪ સુખનું માઠણુ સર્વનું, જેને વાધે કામ;
 વહાલુ ઘણું તમ કને બતાવો તે શામ, ૫ અમુલ્ય બે
 કામની, વણુ તોળ્યો વેચાય જેમ જેમ આવે સચરે, મુલ
 મોઘરા થાય ૬ સુંદર કહે નારી સુણો, સમશા પુણુ નામ
 જીગતેથી તે જાણીએ, પ્રેમદા તે તો પાન ૭ સોળ શહેલી-
 મા રમે, ખેલે વણુ કુમાર, તમ ઘર તે અમ દેખતા તે
 બતલાવો ભરથાર ૮ રાજા હે તોરી દેખતા, દેખતા ના તો
 દેહ, હારે છોડે જ કરે, સામા સોગટા તેહ ૯ ચોપા-
 ઠ—એમ માહોમાહે અર્થજ કહ્યા, તે સમજીને રાજી
 થયા, એમ કરતા થયો પ્રજાત, આનંદમા તે વીતી રાત.
 ૧ સુખમજન કીધું પ્રધાન પછી સમરયા શ્રી ભગવાન;
 હના પાણી થયા તંચાર, સુંદર નાહો તેણીવાર, ૨ લો-
 જન કીધું ફૂડી પેર, સુખ પામ્યો પોતાને ઘેર, સુંદર મોઢે
 થયો સ્વાર, વેગે આવ્યા રાજકુમાર, ૩ સુંદર આવ્યો સભા
 મોહાર આવી રાજને કીધો જીહાર, રાજ્યએ ધણું, હીધાં

માન, આવો આવો દેશ દીવાન, ૪ સુદર વીના નવ ચાલે
 થી, થણી પ્રીત જીવ સાથે જડી; સુદર જે કરે તે થાય,
 સુદર વીના થી ન રહેવાય ૫ સુદર પ્રાણ તથો આધાર.
 સુદર આખો કરે ઠાર, લેળા ભેસી કરે લોજન, થણું સુ-
 દરનું બાધ્યુ મન ૬ રાજની રાણી છે પત્નાસ, થણું કરતાં
 સુદરનું હાસ્ય, સુદર આવો કરીએ પથ, ચાર રાણી કેરા
 કથ ભેસે કચેરી મોભર, આવો આવો સુદરનો દરબાર;
 સુદર આપે ને રાજ ખાય, લેળા મૃગીયા રમવાને બાધ-
 ૭ સુદર કહે રાજ બોલ, આજ નહીં કેઈ તારે તોલ;
 લાડકો રાજજીનો કહેવાય, સુદર જે કરે તે થાય ૮ પુર-
 વછાયા—થણા દીવસ એમ કહી ગયા, સુખમા અપરમપાર;
 સુદર સુતો માહોલમા, પાસે કુળવતી નાર ૧ ઘર પોતાનું
 સાંભળ્યું માત તાતને ને જાત. મળીએ વેગે તેહને સુખ
 કુખ કહીએ વાત ૨ ચોપાઇ—એમ સાબરે માતને તાત.
 બીજા સાબરે છે નીજ જાત, તેથી સુદર કરે આસુપાત,
 વારવાર સભારે છે માત, ૧ જેણે દીધી સુખ આશીષ,
 જીવો પુત્ર કરોડ વરીસ અતરમ વીમાશણ કરે, હંધામાં
 માતા સાબરે. ૩ મારી સી ફી હતી ચાર, તેનો વીજેજ
 છે અપાર; દીરપા કરે જે દેવ મોરાર, જઇને મળુ આણી-
 વાર. ૪ પુરછાયા—એમ જાણી ફેવે સહી, ચીંતાન કરી
 અપાર; વજતી બોલી સાં સહી, જે કુળવતી ૫ નાર ૧
 અમાર પ્રમા ખમા કહેલ, શુ ઉપજ્યું કુખ; માત કરે

(૬૨)

સુંદર કામદારની વાતો

સુજ આગળે જેમ તમને થાય સુખ ૨ કોણે તમને દુઃખી
થા, શું પ્રભાવતી નાર, શું બોલી વણીકની દીકરી, દુઃખા
કાંઈ ભરથાર. ૩ કાકણ કેરી દીકરી, 'બોલી છે કેઈ વાણ,
સાચુ બોલો કયણ, કહો મને પીરવાણ ૪ રાખ્યો કંઈ
દુઃખીયા, કેમ નઈજે આંખ્યા નીર, તે માટે સુજને કહો, કે
સુખ નથી શરીર ૫ ત્રિપાઈ—સાચુ કહોને મારા સ્યામ,
શું નથી તમને આરામ, હું જાઉં તમ ઉપર બલીદાર તમને
ખમાખમા ભરથાર ૧ સુંદર બોલ્યો સુખથી વચન, સાંભળ
વાત મારી કામન, મને વરસ થયા છે બાર, દેશ મુક્યો ને
આંખ્યો આ કાર ૨ હવે જાવું મારે તીહા, સુજ પીતાનું ઘર છે
જાહા પ્રભાવતીને તું સમજાવ, તારી ઉપર રાખેછે જાવ ૩ ત્યારે
બોલી કુળવતી નાર, તમે સાંભળો મારા ભરથાર; મને પણ
સાબરે મારી માય, દશ વરસ વહીને જાય. ૪ પછી રજા-
ની વીતી તતકાલ, એટલે થયો પ્રાતઃકાળ; ત્યાં આવી પ્ર
ભાવતી નાર બીજી આવી ઘાચીની કુમાર ૫ કુળવતી
બોલીરે વચન, સાંભળો પ્રભાવતી કામન, સાંભળ તું ઘાચી
ની કુમાર, એક ઉપલ્યો છે મન વિચાર ૬ આપણુ કહીજે
જે હાસ્ય વચન, દુખ ઉપલ્યુ તેમને મન, સ્વામી ચીંતા
કરે છે અપાર, આંખે બરે છે આંસુની ધાર ૭ તેમને સા
બરે છે માવને તાવ, પછી સ વેચે માની વાત; પ્રભાવતી
સાંભળ તું વચન, તું તો સુણુ ભદ્રસેનની તન ૮ સમજાવો
તમારો આપ, સુખ થાયે ને ટળે સતાપ; આપણુ આવુ

સાસરે જાણુ, ત્યારે પ્રભાવતી બોલી વાણુ ૬ સાસરે જાણુ છે સહી નાર, એમ ચાલ્યો જાણુ છે સસાર સમજાવુ પીતાને સોચ, તેનો નકાર ન કરે કોય ૧૦ પુરવછાયા-તે દીવસ એમ વહી ગયો, સધાસમે નીરધાર, દરબારેથી આવીયા કુદર જે કામદાર ૧ આવીને લેખન કવ્યા, સુવા ગયો કામદાર. પ્રભાવતીના મહેલમા, આવ્યો તેને ઠાર ૨ પુષ્પે સગા પાથરી ઉપર પોઢયા જાણુ મુખ ઝાણુ ત્યા દેખીને, બોલી મુખથી વાણુ ૩ શા માટે તમે અણુમણુ. કહો તે મુજને વાત; જેમ કહો તેમ હું કર, ચીંતા ટાળો નાથ ૪ ત્યારે કુદર બોલીયો, તું સાંભળ રાજ કુમાર, દેશ મને જહું સાંભરે વરસ થયા છે બાર ૫ તે માટે જાણુ સહી, પીતા દેસ મો-જાર; મન ગમે તો આવજો ત્યારે લોળી નાર. ૬ ચોપાઈ-તમે ચાર છો કામન, વાત આવે તમારે મન, ૭ મને જાણુ અમારે ઘેર, દીવસ થયા ઘણા જહું પેર ૧ તવ બોલી પ્રભાવતી નાર, તમે સાંભળો મારા ભરથાર; જેમ કહો તેમ મને કરીએ, વાત તમારી ચીંતે ધરીએ, એક વાતનો કહી-એ વિચાર, તમે સાંભળો મારા ભરથાર, કયો દેશને કમુ જામ, કોણુ માત તાત હતો નામ. ૩ કુદર નીચરયા છે યશદેશ, હજી છે તમે જાણે વેશ, તેતો વાત કહોને જરી; મને સાંભળીયે ચીંત ધરી. ૪ પુરવછાયા—તવ કુદર વળતો બોલીયો, સાંભળરે તું નાર, વાત માંડી કહું તુજને, તેક તણે વીજાર. ૧ કનકાવતી નગરી સહી, ત્યાં કનકસેન રા-

(૯૪) મુંદર કામદારની વાતી.

જન ચાર સાઈ જમી ખરા, માનો સત્ય વચન ૨ ચોપા-
ઈ—પીતાએ કહ્યું ચાસને વચન, કેને નશીએ જમીએ અન્ન
તે તો કહોને સત્ય વચન, તમારે નશીએ જમીએ અન્ન થ-
છી મુજને પુછ્યું રાજન, કેને નશીએ જમી તું અન્ન, ત્યારે
અન કર્યો વીચાર, જુહુ નવ જોડુ લગાર. ૨ ત્યારે જોલ્યો
વચન સાક્ષાત, નશીએ કરે તે સાચી વાત, એમ જોલ્યો હું
નીરધાર જેણે જન્મ દીધો સસાર, ૨ ઇંધર પુરે સર્વને
અન્ન, પીતા માનોને મુજ વચન ૩ પુરવછાયા—વાત એવી
સાંભળી રાજને ચડી રીસ, કાહાડો એને વન વીશે, નહી-
તર છેદીશ શીશ ૧ માટે ત્યાથી નીસર્યો આવ્યો રતન
નગરી માહે, રતનસેન રાજા ખરો પીતા કુળવતીના ત્યાં
થ ૨ ઘણા દીવસ ત્યાં રહ્યો, આવ્યા આણે કામ; તે પછે
વજ્ર થયો કચ્છુ રાજાનું કામ ૩ બીજી વાત જે નીપજી
તે સર્વે જાણો નાર જાણુ અમારા દેશડે; સત્ય કહું નીરધા-
ર ૪ ચોપાઈ—એમ વાત કહી કામન, મુખથી જોલી છે
જામન. તમે સાંભળો માગી વાત, જઈ સમજવો મારો તાત.
૧ હાસ્ય વીનોડ કરો કામદાર, આવ્યા કુળવતીને દ્વાર કુળવતી
જોલી મુખ સાર તમે જાણે આવ્યા ભરથાર ૨ તવ જોલી છે
રતુકાર, વીચાર શું કીધો નર નાર અમ આગળ કહો તે વાત,
તમે સાંભળો મારા ભાત, ૩ પુરવછાયા—મુંદર વળતો
જોલીયો, સાંભળ તું રતુકાર; દેશ આપણે મુઝીયો, થઈ
વરસજ ખાર. ૧ હવે ત્યાં જાવુ સહી, કીધો એ વીચાર

વચન એવા સાબળી રાણ થઇ રતુકાર ૨ કુળવંતી વળતું
કહે, સાબળો મારા સ્થામ વહેલા થઇને પરવરો, કરવું
વહેલું કામ. ૩ પછી ભોજન કરી નીસરયા, આળ્યા રાજ
દુવાર ભદ્રસેન એમ બોલીયા ભલે આળ્યા કામદાર ૪
એ ધડી બેઠા સહી, તવ દીકું ચચલ મન ઝાણું
મન દેખી કરી, તવ બોલ્યા રાજન પ ચોપાઈ—ત્યારે
મુખથી બોલ્યા રાજન, ઝાણું મુખ દેખી પ્રધાન જે વાત
હોય તમ રૂઠે, તે તો સાચું તું અમને વહે. ૧ ત્યારે સુંદર
બોલ્યો તેણીવાર, સાબળો રાય કહું વીચાર અમારે જવું
છે ભોવન, હવે જવાનું થયું છે મન, ૨ બાર વરસ અ-
મને વહી ગયા, માટે હવે નવ ભાગ્યે રહ્યા સાચું તમને
કહું છું રાય, હવે અમને કરો વીઠાય ૩ ત્યારે રાજ
બોલ્યા વાણ. સાબળ સુંદર ચતુર સુબાણ, તમ વીના
અમને ન રહેવાય. ધડી એક વરસ સોની થાય. ૪ અહીં
તમે ભોગવો રાજ. ત્યાં ગયાનું શું છે કાજ થનાર હશે
તે દેશ થવા પણ નહીં હજી તમને જવા પ ત્યારે સુંદર
બોલ્યો સાર અમને વરસ થયાં છે બાર. હવે સીખ દીઓ
રાજન, તમને છેલું કહું વચન. ૬ પુરવછાયા—રાજ હશીને
બોલીયો બેર તણ નહીં કામ, ૭ ચાર દીવસ રહો તમે
બા પણ તમારું ગામ. તવ જુહાર કરીને ઠહીયો. સુંદર
તેણીવાર, વેગે ચાલી આવીયા. પોતા 'કેરે' ઠ.ર. ૨ ચોપાઈ—
સુંદર બોલ્યો પોતાને કાર ત્યારે ત્યાં બોલી 'રતુકાર, કહે' શું

જોડ્યા રાજન, તે તો કહો અમને વચન ૧ પછી જોડી ચારે
કામન, જોડી સાકન્જાઈ ભામન, તમે સાકળો મારા કથ
કેમ જાવાનુ કોછો કથ ૨ ચારેનુ જ્યારે માન્યુ મન, આપણા
દેશ જઈએ કામન, તવ જોડી વણીકની બાલ, તમે ગમે તે
કરો તતકાળ ૩ તઈયારી કીધી કામદાર, ચારે નારી રઈ,
તઈઆન; તેડુ આન્યુ રાજનુ સાર, મેહેલે પધારે તમે કા-
મદાર ૪ તમ વીના ન સુગે લગાર, તે તો માનો માયુ ની-
પરધાર કટક સજઈ કરોને ઘણી, ખગચી દયો રૂપઈ બા તણી,
હે નાજી દણી કીધી રાય, સુદર ચાલવા તતપર રાય,
સાથે સેન તણો નહી પાર, રથ તઈયાર કરાવ્યા સો ચાર ૬
પુરવછાયા-દુદુણી વાજા ગડગડયા, નહી પોકારે લલકાર, સેન
સઈ તઈયાર થયુ, રાય આવ્યો તેણીવાર ૧ સુદર ઉઠયો તર-
તશુ, રાજને દેતો માન, હલ હલ કરીને ઉઠીયો, અરવાર થયો
અધાન ૨ સેન સરવે નીસર્યુ નગરજહાર તે વાર, પાછળથી
વળી આવીયા, રાજને વળી કામદાર ૩ હળીમળી પાછા
વળ્યા, વળ્યા મહાજન ને રાય, બધા ત્યાથી પરવરયાં,
દેશ પોતને બાય. ૪ ચોપાઈ—હીન સાત થયા તેણીવાર,
આવ્યા રતનપુરીમા સાર; કુળવતીનો તાત છે છંદા, આવી
તણુ હીપો તીહાં ૧ ત્યારે જાણ્યુ કુળવતી નાર, મારે
ચીમેર આવ્યા કામદાર, રતનસેને સજળી વાત, કોઈ આ-
વ્યો પૂરવીનો નાય. ૨ જોના કટક તણે નહી પાર, હવે હું
કેવનું કામદાર; રાજપુત જોડ્યા વચન, મોટા શુપ નમા

સુદર કામદારની વાર્તા

(૬૭)

આ રાજન ૩ આપણુ પણુ નમીએ રાજન, તેજપાલે
 કહ્યું વચન, એક અન્ધ કરે તઈયાર, તેને શણુકાર્યો તેનાર.
 ૪ સુવરણુ થાળ તે દીધો ત્હાય, ભરયા હીરા રતન તે માથ
 રાજા પાલો થયો તેણીવાર, ધન લઈને આલ્યો કામદાર ૫
 આવ્યા સામા આલી રાજન, ત્યારે તેણે વીચાર્યુ મન એને
 મળુ આનંદ હેર, પછી બણશે સઘળી પેર ૬ પુરવછાયા-
 એ પીતા કુળવતી તણા, તેને હકએ માન, એટલે આવી
 ને મળ્યા રતનસેન રાજન રતનસેન બણે નહી, સુદર છે
 કામદાર, ત્યારે બાહેર નીસરી, પોતે, તે રતુકાર ૨ પીતાણ
 આવો અહી, તેડે તમારી બાળ, રતુકારને દીઠી સહી, વી
 રમય થયો ભુપાળ ૩ બાપ દીકરી બને મળ્યા હઈયાં-
 ફાટે તે રાય, ચોપટ સઘળી બેઈ રહી ટગમગ બિચી બે-
 ચ ૪ ચોપાઈ-પછી કુળવતી બોલી વચન, તે માત્રને મળો
 રાજન, પછી મળ્યા સસરો બમાત્ર, જેમ કુશળની પુછી વાત,
 શહેરમાં આવ્યા રાય, સસરો જમાઈ આમળ થાય; તેજ-
 પાલ આલ્યો પ્રધાન, તેણે તો ઘણા દીધા માન. ૨ આ-
 વ્યા આવ્યા નગર મોબાર, હરખ પામ્યાં સહ નરને નાર,
 પછી લોજન કરાવ્યાં રાજન, દીધા લશ્કરને લોજન ૩
 પ્રધાન ત્યા ફરે નોતરે, નમર આપુ ત્યાં લોજન કરે; પછી
 સયો ત્યાં સધ્ધાકાળ, જમી રહ્યા સહ બાળગોપાળ. ૪ પછી
 હરખાર કચેરી મળે, પાસે ચોશઠ દીવા બળે, બદીજન ત્યાં
 કરે વખાણ, બહો બહો તું સુદર રાજન, રતનસેન સંહુ

(૬૮)

સુંદર કામદારની વાત.

રાજ થાય, જાલે આવ્યા તમે સુંદર રાય. મારા ભાગ્ય તણે નહીં પાર, આજ સદૃશ થયો આવતાર ૬ કુળવતી સુતી હીરોળે, તેને દારીઓ વાયુ ઢોળે, પ્રભાવતી સુતીરે પલમ, વળીક પુત્રી લેવા સમ. ૭ કુતી ખાચી કેરી બાળ એમ સુતી સી ચાર, પછી સુતો સુંદર પાસ કોને ઘણો ૮ પછી રાજ કહે એણી પેર, તમને પુત્રો દીધી મેં ૯ કેમ પરણ્યાં ચાર કન્યાય, તે તો વાતકેળાં રાય ૧૦ સુંદર જોડ્યો ધરનો લાજ, જાણતાં પ્રભુએ કીધું કાજ, કાંતી વાન માં પુછે રાય, એમાં થનાર હોય થાય ૧૧ તમે રાજ સમજ્યો મન, પછી જોડ્યા તહીં વચન, રાજ ગુપ્ત એમજ જોડે, સુંદરને કાઈ ના આવે તેડે ૧૨ પુ છાયા તે રજની એમ વહી મઈ, થયો પ્રાત કાળ, સુ નજન કીધું રાયણ, સમરયા સી ગોપાળ ૧૩ સલામા આવીયા, સુંદર રાજ જાણ, જડીજન ત્યા આવીયા તે કરતા મહુ વખાણ. ૨ જાણ્યો ચારણ શુભ આધરવ, જોડે જયજયકાર સડોને દાનજ આપીયા, તે હરખ્યા અ-પરમપાર ૩ ગોપાઈ—મહુ હરખ પામ્યો ત્યા રાય, આ રાજી મન રાજ થાય. ૪ કીધાં ગુપ્તવાસ એકચી પાન, થાસે ઝાડા રાજ પ્રધાન, પછી પડવાને તેડ્યા જાણ, સુંદરે કહી કર્યો પ્રજામ ૫ આમતાસ્વામતા કીધી જાણ સુ ર જોડ્યો ત્યા સાર, આપો મહોર તે એક હમર, પડ્યો હરખ પામ્યો અપાર. ૬ પુરવછાયા—જાણીયા વચન પડ્યો કહ્યું.

ચીરજીની તુ રાધા એમ કહીને સંચર્યો, પોતાને મંદીર
જાય ૧ સુઠર આવ્યો મોહોલમા, કુળવંતી તેડી સાર;
આપણું હવે ચાલ્યું, થાઓ તમે તઈયાર. ૨ એમ કહીને
પાછો વળ્યો, આવ્યો સભા મોજર; રાવત રાવ બેઠા સી,
તેણે કર્યો ભુકાર ૩ ચોપાઈ—તે દીવસ એમ વહીને
જાય, સધ્યાકાળની વેળા થાય, રાય બેઠ્યો મુખથી વાણ,
ચાલો મંદીરમા નીરવાણ, ૧ પછી આવ્યા પોતાને દ્વાર,
લોજન કીધાં તેણીવાર, મળી બેઠા ત્યાં રાજન, ત્યારે સુઠર
બોલ્યો વચન ૨ અમને શીખ આપો તમે રાય, અમને
દિવસ ઘણા તો થાય; રાય બોલ્યા મુખથી વાણ, તમે સાં-
ભળો ચતુરમુખ ૩ ચાર દિવસ તમે રહો રાય. ધન
ઘડી ધન વેળા કહેવાય, ત્યારે સુઠર બોલ્યો વચન, સેત
ઘણું ભેડું છે રાજન. ૪ નહીં રહીશું અમે અધ ઘડી ત્યારે
રામ બોલ્યો વળી, એમાં જોર તણું નહીં કામ, મુખે પ-
ધારો તમે રાજન. ૫ તે પછી રજની વહીને જાય, સવારે
સામગ્રી થાય; ખરા કદ મળાવ્યાં સાર, ત્યાંતો દાસી
તેડયા અાર ૬ ઘાટ બંધાત્રી સાક્ષી બેઠ, પેહેરામણી
કીધી તેઠ, ૭ થા રાજી અપરમપાર થઈ રહ્યો ત્યાં
જયજયકાર ૭ પુરવઠાયા—પેરામણી કીધી બહુ વીધની.
પાચ શત આપ્યા તોખાર, અજરથ આપી પાલખી, આ-
પ્યા અરથ ભડાર ૧ સોલ શલુઅર આપ્યા સુત્રીને, હીરા
રતન જડાવ, વસ અનુપમ આપીયાં, આપ્યા નવસર

(૧૦૦)   સુંદર કામદારની વાતો.

હાર. ૨ પુત્રી ચાલી પ્રેમશુ, સુંદર થયો અસ્વાર; સેન અન્ન
ધન ચાલીયું, તેહ તણો નહી પાર. ૩ રતુકાર લેલી સચરી,
ખીજી દાસી અનેક, સુંદર વળતો બોલ્યો; રાજ કરોને છેક-

૩ ચોપાઈ—હવે રાજ વળાવવા જાય, નીશાન વાળો
આગળ થાય, તેજપાળ લેલો કામદાર, વળાવા જાયે નરને
નાર ૧ સૌ આળ્યા એક જોજન, પછી રાત ત્યા કીધું લો-
જન, તબુ ઉભા કીધા તે સાર, રાતે સુખીયા થયા નરને
નાર. ૨ વીતી રજનીને ઉઘે દન, શીખ માગી ત્યારે રાજન;
પછી વળાળ્યા કુટુંબ પરીવાર, સર્વ સુંદરને કરે જુહાર ૩
શીખ માગીને વળીયા જેહ, હરખ પામે સુંદર તેહ, વજ-
રાવીયા તે ઢાલ નીશાન, માગણુ જન કરે બહુ વખાણુ ૪
જેટલા આવે આડા દેશ, ધન આપી નમે નરેશ, ખટ મા-
સ એમ વહીને જય, કનકાવતીએ પહોંચ્યા રય. ૫ ત્યા
છે કનકસેન નરેશ, તે તો ખોઈ બેઠો છે દેશ, ગામ એક
રહ્યું છે સાર, તેમાં રહે છે બાળગોપાળ ૬ બીજા પોતાના
જે છે દેશ, જુટી લીધા અન્ય નરેશ, જેના ભાગ્યમાં હતું
રાજ, સુંદર કહાડી મુકયો માહારાજ. ૭ દુરભુધી આવીરે
રાજન, તેને કીધો ઘણો અબીમાન, અબીમાન જે પ્રાણી કરે,
તે તો નીચે જીએ મરે. ૮ અબીમાન રાવણે કીધ, રામે
મારીને લકા લીધ, ગરવ કીધો તે દુરભેધન, તે તો પામ્યો
ઘણા વીધન ૯ સત ભાધ તેને કહેવાય, તે તો મુળ સમુળાં
જાય, અરણ્યને કીધો અબીમાન, તેને ફર્યા શ્રીભગવાન

મુદ્ર કામદારની વાતો (૧૦૧)

૧૦ રાજપાટ તે જોઈયું શર્ષ, ખાર વરસ માહા દુષીયા થાય, પછી હિમારયા ભગવાન, માટે નવ ધરવુ અભીમાન. ૧૧ અભીમાન સમુદરે કીધ, અગસ્તે આગમન કરી લીધ, એમ જે કરશે અભીમાન, તેમા દુષાએ શ્રી ભગવાન ૧૨ પુરવછાયા—અભીમાન કીધુ રાયજી, તો ગયુ નીજનું રાજ સુદર જો આવે સહી, તો રૂડુ થાયે કાજ સુદર આવ્યો સીમમા, તવ રાજા કયો મન, એક ગામ છે માહરે, તે જશે જગજીવન ૨ હવે હું તો શુ કર, કર કોણ કપાય, ધન મુજને મળે નહી, શુ આપુ લાગુ પાય ૩ સુદર પુત્ર મે કાઢીયો, કરમી હતો જેહ, ત્રણે પુત્ર અભાગીયા, દુખ બહુ પાર્યો તેહ ૪ ચોપાઈ—સુદર પુત્ર હતો હોશીયાર, તેને કાઢ્યો વન મોજાર, એ હોય તો લીયે કોણ નામ, પુરે મનડા કેરી હામ ૧ ત્રોટક—રાજા કરે છે બહુ રૂઢન, લાહકવાયો મારો તન; તે તો વળી મે કાઢીયો વન પુત્ર જોયો મે હાથથીરે ૧ સુદર પુત્ર જો માહરો હોય, તો મુને ગાજી શકે ન કોય, એમ કહી રૂવે રાજન પુત્ર, જોયો મે હાથથીરે ૨ સુદર મારો પ્રાણ આધાર, હવે હું જીવું નહી લગાર; નીશ્યે માડ પેટ કટાર, પુત્ર જોયો મે હાથથીરે. ૩ રાજા મુખથી જોઈયો વાણ હવે હું કાડું મારા પ્રાણ બાલુ આવે જોશાણુ, પુત્ર જોયો મે હાથથીરે કટક આવ્યું મારે મામ, તે તો માડ લેશે નામ, તે માટે મરે આ હામ પુત્ર, જોયો મે હાથથીરે, ૫ એમ કહી કાઢ્યો કટાર, હવે મરે આવ્યો

(૧૦૨)

સુઠર કામદારની વાતો

કાર; હાથે જઈ વગગ્યો કામદાર, ધીરજ ધરો મન લયાર.
પુરવછાયા—પ્રધાન વાણી બોલીયો, સાંભળરે રાજન; કરો
ઉપાય તમને કહું, ધીરજ રાખી મન ચોપાઈ - તમે ધીરજ
રાખો મન, એક અંધ લીયો રાજન; તેને શણુગારે રૂડી
ચેર, પુત્ર સામગરી લીયો ઘેર ૧ પાળા થઇને નીશરો
બાહાર સાથે બાધવા નહી હથીયાર, કાથે સુતરે બાધો
હાથ, નહી બોલે પૃથ્વીના નાથ. ૨ પત્રી તે કર્યો ઉપાય;
એમ રાજ મળવા બાય, લેળા આલ્યા રાજ પ્રધાન, આવ્યા
લશ્કરને મુકામ. ૩ આડા ઉમા છે છડીવાર, તેણે ઉમા રા-
ખ્યા તેણે કાર ખડે રહે ભાઈ અહી, હુકમ નહી ખાવિ-
ઢંકા તહી, ૪ સુઠર પાસે ગયો છડીદાર, કોઇ આયા હે ત-
ણુ બાહાર, તેણે કહી મુખથી વાત, કંઈ હે પૃથ્વીના નાથ
૫ લેલા બનીયા હે અપાર, મુખે ખડા હે તણુ બાહાર;
જેસા હુકમ કરો તમ રાય, ત્યારે સુઠર વિસ્મે થાય ૬
સુઠર ઉઠીયો તેણીવાર, હાથ બેડી છોડ્યા હથીયાર પીતા
પાસે આવ્યો તન, નીર વહેને કરે રૂઢન. ૭ રાજ આવ્યો
તણુ મોઝાર, આવી સુઠરને કીધો જુહાર, સુઠર સામે
આવ્યો તાય, રાજ મનમા વીસ્મે થાય ૮ પુરવછાયા—રાજ
ત્યા વીસ્મે થયો, જે આતો સુઠર તન, જોતા આસુ આ-
વીયાં. ભલો તુ જમણવન, ૧ સુઠર વળતો બોલીયો, જો-
ળખો છો મારા તાત, હું તો પુત્રજ તમ તણો, સાંભળો
મારી વાત. ૨ ચોપાઈ—રાજ મન થયો રણીમાત જઈ બેઠો

પુત્રની પાસ; હરખે આંસુ આવે જેહ, આવે કરીને લેટયો તેહ ૧ પછી આવ્યા તે નગર મોઝાર, સ-વે થોડે થયા અન્ધાર; ત્યાથી ચાલી આવ્યા મામ માય, માણસ મળીયા જોવાં ત્યાય, ૨ નગર તણી નારી સોય, તે તો ઉભી સુંદરને જોય બહો આવ્યા તે રાજકુમાર, એમ કહે સહ નરને નાર. ૩ સુંદર આવ્યો રાજકુમાર, આવી માતાને દીધો જી-હાર. બાઈ લોભઈ લેટયા બહુ લોટી ફેંકન કરે પરમાણુ. ૪ માતા ફેંકન કરે છે અપાર નંધણે આંસુ વહે જોધાર, સુંદર તેને દીધે ધીર. આપણે સાદા થયા જડુવીર ૬ આરે વહુઅર લાભે પાય સાસુને મન હરખ ન માય; મધ્યાન કાળ થયો જેટલો. લોજન વેળા થઈ તેટલો ૭ દશકર આપુ લોજન કરે રાજ હરખ તે મનમા ધરે; લોજન કીધુ સુંદર શય. આનંદ ઓછવ ત્યાં બહુ થાય.

પુરવછાયા—વણા દીવસ એમ વહી ગયા સુંદર જો-દ્યા વચન; આપણા નગર જે હતા તે કોણે લીધાં રાજન.^૧ ૧ ત્યાં રાજ વળતો જોલીયો. તુ સાંભળ મારી વાત; કેટલાંક ધરાણે મુકયાં સહી. વરસ થયાં છે સાત. ૨ કેટલાંક કુટ્ટી લઈ ગયા ખળીયા હતા જેહ; હવે તમે તો આવીયા ફડુ મારો તેહ. ૩ સુંદર વળતો જોલીયો. ધરણે મુકયાં માર. ધન આપી તેહને પાછાં દ્યો નીર-ધાર. ૪ જેની પાસે મુકીયાં. તેને તેડાવ્યા બહુ; આવીને ઉભા રહ્યાં. બોલ્યા મુખથી વાણ ૪ લેખુ હોય તે કીજીએ

(૧૦૪)

સુદર કામદારની વાર્તા

દ્યોની તમારા ગામ ધન અમારૂં આપીએ. એમા નહીં
ઘણું કામ પ લેખા કીધા ત્યાં સહી ધન આપ્યું અપાર.
જેના જેટલા દોકડા હીધા રાજકુમાર ચોપાઇ—દોકડા
આપ્યા તે પ્રધાન ધન ધન સુદર રાજન સુદરને આ-
નંદ મન માહે ધન આપીને લીધા ત્યાંહ ૧ ખીમ ગમ
ગયા ત્યાં સાર જુધ કરી લીધા તેણી વાર આ સુદર
જેના ન કોઈ સડ દેખીને રાજ હોય ૩ એમ વધતાં કહે
સુણે રાય એતો હરી પુખના ફળ થાય જેણે વિપ્રને
આપ્યા અન્ન જેણે નાતને કરાવ્યા લોજન ૪ રૂડા તીર-
થ કરે નર કોઈ એતો હરી પુખના ફળ હોય. ઘોડા
હરતી બાધ્યા દ્રર મોટા પુત્ર કરે વહેવાર ૫ પરીવાર
રાખનો સર્વ, તેનો ઉનાચો મનનો ગર્વ, પછી આપ્યું
સુદરને વાજ કનકસેન સમરે જગરાજ.

પુરવછાયા રાજ સોપ્યું અતી રીજશુ સુદરને
તે વાર. સજન સહોદર હરખીયા મનમાં અપરૂમપાર. ૧
સુદર કથા રળીયામણી શુણ્ણે રાખી ભાવ. મન ઇછીત
ફળ પામશે આ જગમા શુભ લાભ ૨ શ્રોતા વક્તા સાંભળો.
કહે કવી કરજોડ વાત હીવસ મુખથી વદો જય જયશ્રી
વણ્ણેડ, ૨ ધીરજ ધારે મન વિશે. તેનો બેલી રામ.
મુખ થકી નવ મુકનુ ઉત્તમ હરીનું નામ ૩ સુદર જે
મુખ. પામીયો પરમધર પ્રતાપ. સજન સરવે સમજાવો.
મુક્ત થશે સૌ પાપ, ૪.

સમાપ્ત

જાહેર ખપ્પર.

—❖❖❖—

ભક્ષીશીરોમણી ભજનોનો સંગ્રહ	કી ૦-૮-૧
સત્યવાન સાવીત્રી અને જન્મના ઓડલ	કી. ૦-૪-
અતુર સુદર (બાર ભાગ) -	
રસીક ગરબીઓથી ભરપુર	કી ૦-૧૨-
હોથલ પદમણી—પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ	
માટે ખાસ વાંચવાલાયક પુસ્તક	કી. ૦-૧૨-૦
છેલ જશર અને સતી મુખન.	કી ૦-૧૨-૦
પારમમણી ભજન મ ગ્રંથ.	કી ૦-૮-૦

આ સિવાય અમારી ગાસેલી તમામ જાતના પુસ્તકો
વારતાઓના-નાટકોના ભજનોના તેમજ નિશાળમ
ખાલતાં પુસ્તકો સામગ્રી તથા હુટકે મળશે.

તમામ જાતના પુસ્તકો છપાવનાર

તેમ પ્રીત્યવર ભાવે વેચનાર.

બુકસેલર મ મળદાસ બેઠતારામ

ગીચીરોડ—અમદાવાદ.

—❖❖❖—

